

รายงานการติดตามและประเมินผล
การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น
“หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ฝ่ายตรวจติดตามและประเมินผลแผนงานโครงการ
กองแผนและงบประมาณ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
โทร. 0 4323 9256

คำนำ

การติดตามประเมินผลการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอัญญาคีรี จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น เพื่อต้องการทราบสภาพการท่องเที่ยวของ “หมู่บ้านเต่า” และเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น การติดตามและประเมินผล ครั้งนี้เป็นการ ติดตาม และ ประเมินผล เชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายและผู้ ให้ข้อมูล จำนวน 21 คน ประกอบด้วย ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบล สวนหม่อน อำเภอัญญาคีรี จังหวัดขอนแก่น ผู้ใหญ่บ้าน ราษฎรชาวบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้านผู้เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสถานที่ และนักท่องเที่ยว เครื่องมือที่ใช้ในการติดตาม และประเมินผล เป็นแบบสัมภาษณ์ สัมภาษณ์เจาะลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา จากการติดตามและประเมินผลพบว่า

1. องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก โดยจัดทำแผนพัฒนาประชาสัมพันธ์ ป้ายประชาสัมพันธ์ จัดนิทรรศการ จัดหามัคคุเทศก์ท้องถิ่น ดำเนินการจัดฝึกอบรม ทักษะศึกษาดูงานนอกสถานที่ ไม่มีค่าตอบแทนให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่น มีการก่อสร้างอาคาร สะพานเดินชมเต่า ปรับปรุงภูมิทัศน์ และยังให้การสนับสนุนเป็นเงิน จัดทำแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวบรรจุไว้ในแผน 3 ปี และได้ดำเนินการติดตามประเมินผลแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวปีละ 1 ครั้ง

2. สภาพการท่องเที่ยวของ “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอัญญาคีรี จังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน จุดเด่น เป็นหมู่บ้านที่คนกับเต่าอาศัยอยู่ด้วยกัน มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอัญญาคีรี จุดด้อย คือ บริเวณสวนเต่ามีเต่าจำนวนมาก และนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมช่วงกลางวัน จึงไม่ค่อยมีเต่าให้ชม ขาดบุคลากรดูแลอย่างจริงจัง งบประมาณไม่เพียงพอที่จะนำไปพัฒนา

3. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอ ัญญาคีรี จังหวัดขอนแก่น ควรประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น พัฒนาในลักษณะบูรณาการร่วมกันทุกภาคส่วนทุกด้าน จัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวประจำจังหวัด และควรสนับสนุนงบประมาณ ควรบรรจุแผนการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนา 3 ปี ควรมีการติดตามและประเมินผลอย่าง ต่อเนื่อง และควร ประสานงานกับบริษัททัวร์นำเที่ยว ตามโรงแรมและจัดเส้นทางไปชม “หมู่บ้านเต่า” เป็นโปรแกรมนำเที่ยวประจำจังหวัด

ฝ่ายตรวจติดตามและประเมินผลแผนงาน/โครงการ

กองแผนและงบประมาณ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

กรกฎาคม 2555

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของการติดตาม	1
วัตถุประสงค์ของการติดตาม	4
ขอบเขตของการติดตามและประเมินผล	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	7
แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น	12
แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น	18
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	23
แนวคิดเกี่ยวกับ Home Stay	30
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	34
บริบทของหมู่บ้านเต่า บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น	37
เอกสารที่เกี่ยวข้อง	51
กรอบแนวคิดในการติดตามและประเมินผล	56
3 วิธีดำเนินการติดตามและประเมินผล	57
กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล	57
การเลือกพื้นที่และเลือกผู้ให้ข้อมูล	58
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	58
การสร้างเครื่องมือ	59
การเก็บรวบรวมข้อมูล	59
ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล	59
การตรวจสอบข้อมูล	59
การวิเคราะห์ข้อมูล	59

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	61
การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริม	
การท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “ หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน	
อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น	61
สภาพการท่องเที่ยวของ“ หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน	
อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น	66
แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น	
ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “ หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก	
ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น	70
5 สรุปการติดตามและประเมินผล	72
วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล	72
สรุปการติดตามและประเมินผล	72
อภิปรายผล	76
ข้อเสนอแนะ	79
บรรณานุกรม	81
ภาคผนวก	

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

การพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมนั้น ต้องพัฒนาในหลาย ๆ ด้านและมีการพัฒนาแบบบูรณาการร่วมกัน ซึ่งการท่องเที่ยวจัดว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้กับประเทศไทยอย่างมหาศาลเพราะการท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง เนื่องจากการที่มนุษย์มีความปรารถนาในการเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ และต้องการได้รับความเพลิดเพลิน สะดวกสบายและปลอดภัย ทำให้เกิดธุรกิจที่หลากหลายเพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยว เช่น การคมนาคม-ขนส่ง ร้านอาหาร-ภัตตาคาร บริษัทนำเที่ยว ธุรกิจให้เช่า-รับจ้าง ธุรกิจที่พัก โรงแรม และธุรกิจจำหน่ายสินค้า-ของที่ระลึก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดการลงทุน ก่อให้เกิดรายได้ การสร้างสรรค์อาชีพ การจ้างงาน การขยายตัว ทางธุรกิจ การกระตุ้นให้เกิดการผลิต และก่อให้เกิดอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัด เป็นการกระจายรายได้ให้กับบุคคลหลายกลุ่ม หลายพื้นที่ ที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการ เป็นการลดปัญหาการว่างงาน ลดช่องว่างของสังคม เสริมสร้างมาตรฐานสวัสดิการสังคม เสริมสร้างสุขภาพกายและสุขภาพจิต ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น สร้างความรู้สึกรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น สร้างความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้รู้จักบำรุงรักษาและอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น พร้อมกันนี้การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ในแขนงต่าง ๆ อีกมากมาย กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นการนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด การเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวเกิดจากประชากรที่มีการศึกษา และมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความต้องการคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการออกไปพักผ่อนสัมผัสธรรมชาติ ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวถือเป็นกิจกรรมนันทนาการประเภทหนึ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ สร้างความสุนทรีย์ภาพและจินตนาการที่มีผลการดำรงชีวิต ขณะเดียวกันด้วยความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทย ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวได้สะดวกขึ้น

การท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศเป็นต้นว่า การพัฒนาด้านการบริการเพื่อสร้างรายได้และเพิ่มการจ้าง แรงงาน สร้างอาชีพ ให้มีระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็งมีเสถียรภาพ มีความชัดเจนในการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยปรับปรุงมาตรฐานคุณภาพการบริการด้านการท่องเที่ยวสร้างรายได้ โดยเน้นการบริหารจัดการระดับพื้นที่ ได้แก่การเร่งรัดกระบวนการ การกระจายอำนาจ การบริหารจัดการ และงบประมาณไปสู่หน่วยงานปฏิบัติระดับท้องถิ่นให้เป็นกลไกประสานงาน จัดการพื้นที่ เพื่อให้

เกิดการพัฒนามีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ รวมทั้งการส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถดำเนินกิจกรรม บริการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร ทั้งด้านบำรุงรักษา การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและริเริ่มผลิตสินค้าที่ระลึก ตลอดจนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควบคู่กับบริหารจัดการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพทั้งทางธรรมชาติ ศิลปกรรมและวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวนอกจากจะมีประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ยังมีประโยชน์ทางด้านสังคมอีกด้วย ซึ่งช่วยให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละท้องถิ่นแล้วยังช่วยให้สภาพแวดล้อมของท้องถิ่นดีขึ้น เนื่องจากจะมีการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความสะอาดปลอดภัยเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว ยิ่งไปกว่านั้นการท่องเที่ยวยังเป็นการสร้างความมั่นคงให้กับประเทศ เพราะในสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเดินทางไป จะมีการสร้างปัจจัยต่าง ๆ เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา โรงแรม ที่พักต่างๆ ตามมา เพื่อสนองความต้องการ และการสร้างวัตถุสิ่งของเหล่านี้จะช่วยขจัดปัญหา หรือภัยที่เกิดจากการแทรกซึมหรือบ่อนทำลายต่างๆ ได้อย่างดี นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นได้อย่างมากมายอีกด้วย ฉะนั้นนานาประเทศจึงใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศของตนให้มากที่สุด และส่งเสริมให้พลเมืองของตนสนใจท่องเที่ยวภายในประเทศของตนมากกว่าที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวยังต่างประเทศ นับตั้งแต่ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง เป็นผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ของประเทศจากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยในปี พ .ศ. 2503 ซึ่งเป็นปีที่ก่อตั้งการท่องเที่ยวขึ้นในประเทศเป็นครั้งแรก มีนักท่องเที่ยว 80,000 คน รายได้จากการท่องเที่ยว 86 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2544 มีนักท่องเที่ยว 10.06 ล้านคน ปลายปี พ .ศ. 2545 มีนักท่องเที่ยวประมาณ 10.5 ล้านคน และในปี พ .ศ. 2553 มีเป้าหมายการท่องเที่ยว 14 ล้านคนและจะมีรายได้ประมาณ 5.3 แสนล้านบาท(การประชุมแผนการตลาดการท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2553 ฝ่ายวางแผน : กลยุทธ์การตลาด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย)

จังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจุดตัดของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 ที่เชื่อมระหว่างทิศเหนือและทิศใต้ (Eastern Sea Board : ESB) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ที่เชื่อมระหว่างทิศตะวันออกและตะวันตก (East - West Economic Corridor) และอยู่กลางกลุ่มความร่วมมือของประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (The Greater Mekong Subregion Cooperation : GMSC) ประกอบด้วยประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กัมพูชา พม่า เวียดนาม และมณฑลยูนนานของจีน จึงทำให้จังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งในภูมิภาคและประตูสู่อินโดจีนนอกจากนี้แล้วขอนแก่นยังเป็นเมืองศูนย์กลางการพัฒนาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในหลาย ๆ ด้าน อาทิ ด้านการศึกษา การสาธารณสุข การบริการ การเงินการธนาคาร และการประชุมสัมมนา มีพื้นที่ 10,885.99 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 6,803,744 ไร่ จำนวนประชากร 1,756,965 คน เป็นชาย 871,401 คน หญิง 885,564 คน (ที่มา: ที่ทำการปกครองจังหวัดขอนแก่น, 2553)

แบ่งการปกครองออกเป็น 26 อำเภอ 198 ตำบล 2,331 หมู่บ้าน 389 ชุมชน จำนวนครัวเรือน 502,540 หลัง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 225 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง (เทศบาลนครขอนแก่น) เทศบาลเมือง 3 แห่ง (เทศบาลเมืองเมืองพล, เทศบาลเมืองชุมแพ, เทศบาลเมืองบ้านไผ่) เทศบาลตำบล 43 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 177 แห่ง (แผนพัฒนา 3 ปี (2553-2555) องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น, 2552)

สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ พระธาตุดูขามแก่น พระมหาธาตุแก่นนครวัดหนองแวงพระอารามหลวง(พระธาตุ 9 ชั้น) วัดป่าแสงอรุณ(สิมอีสาน) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น บึงแก่นนครและโสมมั่งเมืองขอนแก่น ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ หมู่บ้านจุงอาจ หมู่บ้านเต่า /โฮมสเตย์ ผ้าไหมมัดหมี่ชนบท เขื่อนอุบลรัตน์ อุทยานภูเก้าภูพานคำ บางแสน 2 ปราสาทเขื่อนน้อย กลุ่มประภาชัย บ้านนาคำน้อย อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ถ้ำภูตาคลอ ถ้ำค้างคาวภูผาม่าน เมืองโบราณบ้านโนนเมือง พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง อุทยานแห่งชาติภูเวียง พัทธยา 2 ศาลาใหม่ไทย หรืออาคารเฉลิมพระเกียรติ 60 หอเกียรติยศรัฐบุรุษ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ หมู่บ้านผ้าไหมชนบท (คู่มือท่องเที่ยวขอนแก่น : ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดขอนแก่น, ม.ป.ป.)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นองค์กรของรัฐบาล มีหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามพระราชกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 17 ข้อ 14 การส่งเสริมการท่องเที่ยวและการประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้อ 2(4) การส่งเสริม จารีตประเพณี วัฒนธรรมการท่องเที่ยว การส่งเสริมการลงทุนและพาณิชย์กรรมของจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารจัดการ และมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด ได้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการท่องเที่ยว ได้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นหลายแห่ง หนึ่งในจำนวนนั้น คือ หมู่บ้านเต่าบ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

สำหรับ “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ซึ่งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 50 กิโลเมตร จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความสนใจได้มาเยี่ยมชม หมู่บ้านเต่า ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของเต่ามาช้านาน นักท่องเที่ยวได้มาชมชีวิตความเป็นอยู่ของเต่า สถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้อยู่ในเขตการดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ต่อมาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวหมู่บ้านเต่าหลายประการ จนเป็นที่รู้จักแพร่หลายของนักท่องเที่ยว ทั้งได้รับรางวัลเกี่ยวกับ Home Stay ที่รองรับนักท่องเที่ยว ทั้งเป็นหมู่บ้านที่มีเต่าอาศัยอยู่กับชาวบ้านเป็นเวลานาน เกือบ 200 ปีเศษ ด้วยเหตุนี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัด

ขอนแก่น ติดตามและประเมินผล “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการติดตามและประเมินผล ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล

1. เพื่อต้องการทราบการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อต้องการทราบสภาพการท่องเที่ยวของ “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อต้องการทราบแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ขอบเขตของการติดตามฯ

ในการติดตามและประเมินผลครั้งนี้ได้ดำเนินการติดตามฯ จากกลุ่มเป้าหมายในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้าน ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 30 คน ประกอบด้วย

- 1.1 ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน 3 คน
- 1.2 ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน จำนวน 3 คน
- 1.3 ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน
- 1.4 ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 2 คน
- 1.5 คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 5 คน
- 1.6 ชาวบ้าน จำนวน 5 คน
- 1.7 ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 1 คน
- 1.8 นักท่องเที่ยว จำนวน 9 คน

2. ขอบเขตการติดตามและประเมินผล ได้แก่

2.1 การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

2.2 สภาพการท่องเที่ยวของ“หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

2.3 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

3. พื้นที่ดำเนินการติดตามฯ ได้แก่ “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

2. ได้ทราบสภาพแหล่งท่องเที่ยวของ“หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

3. ได้ทราบแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

4. ผลของการติดตามฯ จะได้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาท้องถิ่น ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หมู่บ้านเต่า หมายถึง หมู่บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ที่มีเต่าอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน

2. การมีส่วนร่วม หมายถึง สิ่งที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การจัดหาวัสดุตกแต่งท้องถิ่น การจัดสรรงบประมาณ การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว และการติดตามและประเมินผล

3. สภาพการท่องเที่ยว หมายถึง ประวัติความเป็นมาของการท่องเที่ยว“หมู่บ้านเต่า” และจุดเด่นจุดด้อย ของแหล่งท่องเที่ยว “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

4. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น หมายถึง ศึกษาศาสตร์ การปรับปรุงแก้ไข พัฒนาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอฆ้องชัย จังหวัดขอนแก่น ด้านการประชาสัมพันธ์ การจัดหาภาคีผู้เกี่ยวข้อง การจัดสรรงบประมาณ จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว และการติดตามและประเมินผล

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การติดตามและประเมินผล เรื่อง การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอเมืองจัตุมิ จังหวัดขอนแก่น ในครั้งนี้ ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการติดตามและประเมินผลเป็นกรอบแนวคิดในการติดตาม ดังต่อไปนี้

- 1.แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น
3. แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
5. แนวคิดเกี่ยวกับ Home Stay
6. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
7. บริบทของ“หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอเมืองจัตุมิ จังหวัดขอนแก่น
8. เอกสารที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดในการติดตามฯ

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

(1) ความหมายของการมีส่วนร่วม

คำว่า “การมีส่วนร่วม” นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายคน เช่น

ยูว็ฒน์ วุฒิเมธิ (2526) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชน

นิรันดร์ จงวุฒิวาศย์(2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527) ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุม การใช้และกระจาย

ทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน การสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งรูปแบบส่วนบุคคล กลุ่มชนสมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

ปรีชญา เวสารัชช์ (2528) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตน ในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชน

ศุภฤดี आयวัฒน์ และคณะ (2535) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่กระบวนการเบื้องต้นจนถึงกระบวนการสิ้นสุด โดยในการเข้าร่วมอาจจะเข้าร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือครบวงจรก็ได้ การเข้าร่วมมีทั้งกลุ่มหรือองค์กร

อภิชัย พันธเสน (2539) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมอาจเริ่มต้นจากการพัฒนามาจากข้างล่างแทนวิธีการพัฒนามาจากบน โยบายเบื้องบน จุดเริ่มต้นคือการกระจายอำนาจของการวางแผนจากส่วนกลางไปเป็นการวางแผนส่วนภูมิภาค

กล่าวโดยสรุปแล้ว “การมีส่วนร่วม” ของประชาชนมีความหมายเป็น 2 นัยด้วยกัน คือ (พรชัย รัชมีเพทย์ 2540)

1. ความหมายอย่างกว้าง การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของประเทศ และการบริหารประเทศ โดยผ่านกระบวนการทางการเมือง เช่น การเป็นผู้บริหารพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเป็นรัฐมนตรี การเป็นคณะรัฐมนตรี เป็นต้น รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นและการเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นด้วย

2. ความหมายอย่างแคบ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปช่วยสนับสนุนงานซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยกระทำการภายในกรอบของกฎหมายหรือนโยบายของรัฐเงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

ทัตดาว บุญपाल (2530) กล่าวว่า iva การมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชน ของบุคคลนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพ และที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจตกต่ำ จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง นอกจากนั้นแล้วได้มีการแหล่งอำนาจและการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน 13 ตัวแปรซึ่งจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือ ด้านการศึกษา และการเงินเป็นสิ่งที่แสดงถึงสถานภาพทางสังคม แหล่งอำนาจทั้งสองชนิดนี้ ถ้า

ผู้ใดได้ครอบครองหรือมีไว้ ก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในชุมชน โดยเฉพาะในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

ดังนั้น จึงสรุปการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน การพัฒนาทั้งในแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหาโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐทุกระดับ ร่วมติดตามประเมินผลและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชน ชุมชนและเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่ ในการวิจัยนี้ มุ่งวิจัยการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

(2) ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ทัศนีย์ ไทยภริมย์ (2526) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ร่วมคิด : สภาพปัญหาที่มีอยู่ และสาเหตุปัญหา
2. ร่วมวางแผน :วิเคราะห์สาเหตุ จัดลำดับความสำคัญของปัญหาพิจารณาทางเลือก
3. ร่วมดำเนินการ: ดำเนินงานตาม โครงการและแผนกำหนด โครงการและแผนงาน
4. ร่วมติดตามประเมินผล :ประเมินผลความสำเร็จหรือล้มเหลวเป็นระยะๆ และแก้ไข

jemศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องให้บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ 8 ประการ คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์การ
2. ร่วมคิดหรือสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาขององค์การ หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์การ หรือสนองความต้องการขององค์การ
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดหรือแก้ไขและสนองความต้องการขององค์การ
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน

7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ร่วม
ควบคุม ติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้
เกิดประโยชน์ได้ตลอดไป

อกิน ระพีพัฒน์ (2527) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนา
4. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

สรุปขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ก็คือ การที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม ร่วมคิด ร่วมวางแผน
ร่วมจัดการ ร่วมดำเนินการ และร่วมตัดสินใจในกิจกรรมนั้นๆ ให้บรรลุเป้าหมายตลอดจนร่วมติดตามการ
ประเมินผลงานด้วย

(3) แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

สมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549) ได้แบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น
3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์
หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการ
พัฒนา ช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ
ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิด
ผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย

(4) เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วม มี 3 ประการ คือ

1. ต้องมีอิสรภาพ หมายถึง มีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความ
สมัครใจ การถูกบังคับให้เข้าร่วมไม่ว่าจะในรูปแบบใด ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม
2. ต้องมีความเสมอภาค บุคคลที่เข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วม
คนอื่น ๆ

3. ต้องมีความสามารถ บุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมใน
กิจกรรมนั้นๆ หมายความว่า ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพ
และเสมอภาค แต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วม
ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม มี 3 ด้าน คือ

1. ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน การให้บุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่ง ๆ จะต้อง
มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่
2. ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามี
รูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่บุคคลจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

3. ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายอย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปกลุ่มบุคคลเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วโดยพื้นฐานโดยแท้จริงนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมอาจจะไม่สามารถกระทำได้ในทุกประเด็น ดังนั้นจึงมีแนวทางทั่ว ๆ ไปบางประการเกี่ยวกับประเด็นที่ควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่

- 3.1 การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ
- 3.2 การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนอื่น
- 3.3 การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม
- 3.4 การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว
- 3.5 ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของบุคคลจึงมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคม ขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นในการพิจารณา แต่มีเงื่อนไขพื้นฐานในการมีส่วนร่วมว่าต้องมีอิสรภาพ ความเสมอภาค และความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย และต้องมีกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดการมีส่วนร่วม เป็นการกระจายโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วม และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากบุคคล

ดังนั้นจึง สรุปการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการพัฒนาทั้งในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหาโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้ อำนาจของรัฐทุกระดับ ร่วมคิดติดตามประเมินผลและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชน ชุมชนและเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่ ในการติดตามและประเมินผลนี้ จะเน้นการมีส่วนร่วม ด้านประชาสัมพันธ์ การจัดหา ภาครัฐท้องถิ่น การจัดสรรงบประมาณ การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว และการติดตามและประเมินผล ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า หมู่บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอภูผาจำศีร์ จังหวัดขอนแก่น

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น

ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้หลายความหมายซึ่งส่วนใหญ่จะมีหลักการสำคัญที่คล้ายกัน ดังนี้

อุทัย หิรัญโต (2523) ได้ให้ความหมายของการปกครองท้องถิ่นว่า การปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจให้ประชาชน ในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งจัดการปกครองและดำเนินการ บางอย่าง โดยดำเนินการกันเอง เพื่อบำบัดความต้องการของตน การบริหารงานของท้องถิ่นมีการจัดเป็นองค์การมีเจ้าหน้าที่ ซึ่งประชาชนเลือกตั้งขึ้นมาทั้งหมด หรือบางส่วน ทั้งนี้มีความเป็นอิสระในการบริหารงาน แต่รัฐบาลต้องควบคุมด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม จะปราศจากการควบคุม ของรัฐหาได้ไม่เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่รัฐทำให้เกิดขึ้น

ประหยัด หงษ์ทองคำ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่า การปกครองส่วนท้องถิ่น(Local Government) เป็นรูปแบบการปกครองที่เกิดจากระบบการกระจายอำนาจปกครอง (Decentralization)จากส่วนกลางไปยังส่วนท้องถิ่น เพื่อวัตถุประสงค์ในอันที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสเรียนรู้และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการปกครองท้องถิ่นตนเอง เพื่อสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง

ชวงส์ ฉายะบุตร (2539) อ้างอิงมาจาก Daniel Wit (1967) การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลาง ให้อำนาจ หรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชน ในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือเป็นบางส่วนในการบริหารท้องถิ่น ตามหลักการที่ว่า ถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลของท้องถิ่น ก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้น การบริหารการปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีองค์กรของตนเอง อันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลางโดยองค์กรนั้นมิได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลกลาง แต่มีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารงานภายในท้องถิ่นของตน

วิลเลียม วี. ฮอลโลเวย์(1951) ได้ให้ความหมายว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง องค์กรที่มีอาณาเขตแน่นอน มีประชากรตามหลักที่กำหนดไว้ มีอำนาจการปกครองเอง มีการบริหาร การคลังของตนเอง และมีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน

โจน เจ. คลาร์ก (1957) ได้ให้ความหมายว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการ ปกครอง ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด โดยเฉพาะ และหน่วยการปกครอง ดังกล่าวนี้จัดตั้งและอยู่ในความดูแลของรัฐบาลกลาง

แฮร์ริส จี. มอนตากู (1984) ได้ให้ความหมายว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครอง ซึ่งหน่วยการปกครองท้องถิ่นได้มีการเลือกตั้งโดยอิสระเพื่อเลือกผู้ที่มีหน้าที่บริหาร การปกครองท้องถิ่น มีอำนาจอิสระพร้อมความรับผิดชอบซึ่งตนสามารถที่จะใช้ได้โดยปราศจาก การควบคุมของหน่วย การ

บริหารราชการส่วนกลางหรือภูมิภาค แต่ทั้งนี้หน่วยการปกครองท้องถิ่น ยังต้องอยู่ภายใต้ บทบังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศ ไม่ได้กลายเป็นรัฐอิสระใหม่แต่อย่างใด

ประธาน คงฤทธิศึกษากร(2535) ได้ให้ความหมายว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการปกครองที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครอง ของรัฐ และโดยนัยนี้จะเกิดองค์การทำหน้าที่ ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้น ๆ องค์การนี้จัดตั้งและถูกควบคุมโดยรัฐบาล แต่ก็มี อำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง

วิลเลียม เอ. ร็อบสัน (1953) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองซึ่งรัฐได้จัดตั้งขึ้นและให้มีอำนาจปกครองตนเอง (Autonomy) มีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) และต้องมีองค์การที่จำเป็นในการปกครอง(Necessary Organization) เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้สมความมุ่งหมายของการปกครองท้องถิ่นนั้น

จากนิยามต่าง ๆ ข้างต้นสามารถสรุปหลักการปกครองท้องถิ่นได้ในสาระสำคัญดังนี้ (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539)

1. การปกครองของชุมชนหนึ่ง ซึ่งชุมชนเหล่านั้นอาจมีความแตกต่างกันในด้านความเจริญ จำนวนประชากร หรือขนาดของพื้นที่ เช่น หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ของไทยจัดเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ตามเหตุผลดังกล่าว

2. หน่วยการปกครองท้องถิ่น จะต้องมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม กล่าวคือ อำนาจของหน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีขอบเขตพอควร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากมีอำนาจมากเกินไปไม่มีขอบเขต หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ก็จะกลายสภาพเป็น รัฐอธิปไตยเอง เป็นผลเสียต่อความมั่นคงของรัฐบาล อำนาจของท้องถิ่นนี้มีขอบเขต ที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะความเจริญและความสามารถของประชาชนในท้องถิ่นนั้น เป็นสำคัญ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลในการพิจารณาการกระจายอำนาจให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นระดับใดจึงจะเหมาะสม

3. หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) ที่จะดำเนินการปกครองตนเอง สิทธิตามกฎหมายแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

- 3.1 หน่วยงานการปกครองท้องถิ่นมีสิทธิที่จะตรากฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติ เป็นต้น

- 3.2 สิทธิที่เป็นหลักในการดำเนินการบริหารท้องถิ่น คือ อำนาจในการกำหนดงบประมาณ เพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ

4. มีองค์การที่จำเป็นในการบริหารและการปกครองตนเอง องค์การที่จำเป็นของท้องถิ่นจัดแบ่งเป็นสองฝ่าย คือ องค์การฝ่ายบริหารและองค์การฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น การปกครองท้องถิ่นแบบเทศบาล

จะมีคณะเทศมนตรี เป็นฝ่ายบริหาร และสภาเทศบาลเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ หรือ ในแบบกรุงเทพมหานคร จะมีผู้ว่าการกรุงเทพมหานคร เป็นฝ่ายบริหารสภากรุงเทพมหานคร จะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการปกครองส่วนท้องถิ่น

ชวงส์ ฉายะบุตร (2539) ได้จำแนกวัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่น ไว้ดังนี้

1. เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดว่าในการบริหารประเทศจะต้องอาศัยเงินงบประมาณเป็นหลัก หากเงินงบประมาณจำกัด ภารกิจที่จะต้องบริการให้กับชุมชนต่าง ๆ อาจไม่เพียงพอ ดังนั้น หากจัดให้มีการปกครองท้องถิ่น หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ ก็สามารถมีรายได้ มีเงินงบประมาณของตนเองเพียงพอที่จะดำเนินการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่นได้ จึงเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลได้เป็นอย่างมาก การแบ่งเบาเป็นการแบ่งเบาทั้งในด้านการเงิน ตัวบุคคล ตลอดจนเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ
2. เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง เนื่องจากประเทศมีขนาดกว้างใหญ่ ความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความแตกต่างกัน การรอรับการบริการจากรัฐบาลแต่อย่างเดียว อาจไม่ตรงตามความต้องการที่แท้จริงและล่าช้า หน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้บริหารเท่านั้นจึงจะสามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้
3. เพื่อความประหยัด โดยที่ท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนก็ต่างไปด้วย การจัดตั้งหน่วยปกครองท้องถิ่นขึ้นจึงมีความจำเป็น โดยให้อำนาจหน่วยการปกครองท้องถิ่นจัดเก็บภาษีอากร ซึ่งเป็นวิธีการหารายได้ให้กับ ท้องถิ่นเพื่อนำไปใช้ในการบริหารกิจการของท้องถิ่น ทำให้ประหยัดเงินงบประมาณของรัฐบาล ที่จะต้องจ่ายให้กับท้องถิ่นทั่วประเทศเป็นอันมาก และแม้จะมีการจัดสรรเงินงบประมาณจากรัฐบาลไปให้บ้างแต่ก็มีเงื่อนไขที่กำหนดไว้อย่างรอบคอบ
4. เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาการปกครองระบอบประชาธิปไตย แก่ประชาชนจากการที่การปกครองท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ไม่ว่าจะโดยการสมัครรับเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเลือกเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติของหน่วยการปกครองท้องถิ่นก็ตาม การปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันนี้มีส่วนในการส่งเสริมการเรียนรู้ถึงกระบวนการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับชาติได้เป็นอย่างดี

ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น

จากแนวความคิดในการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ทางการปกครองของรัฐในอันที่จะรักษาความมั่นคงและความผาสุกของประชาชน โดยยึดหลักการกระจายอำนาจปกครอง และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นจึงสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การปกครองท้องถิ่น คือ รากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Basic Democracy) เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมือง การปกครองให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณมีความเกี่ยวข้องกับส่วนได้ส่วนเสียในการปกครอง การบริหารท้องถิ่นเกิดความรับผิดชอบ และวางแผนต่อประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัย อันจะนำมา ซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบการปกครองประชาธิปไตยในที่สุด (ชูศักดิ์ เทียงตรง, 2518 : 6-7) โดยประชาชนจะมีโอกาสเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร การเลือกตั้งจะเป็นการฝึกฝนให้ประชาชนใช้ดุลพินิจเลือกผู้แทนที่เหมาะสม สำหรับผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปบริหารกิจการของท้องถิ่นนับได้ว่าเป็นผู้นำในท้องถิ่นจะได้ใช้ความรู้ความสามารถบริหารงานท้องถิ่น เกิดความคุ้นเคยมีความชำนาญในการใช้สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติต่อไป

2. การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักการปกครองตนเอง (Self Government) หัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประการหนึ่งก็คือ การปกครองตนเองมิใช่เป็นการปกครองอันเกิดจากคำสั่งเบื้องบน การปกครองตนเองคือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นนอกจากจะได้รับเลือกตั้งมาเพื่อรับผิดชอบบริหารท้องถิ่น โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนแล้ว ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องฟังเสียง ประชาชนด้วยวิถีทางประชาธิปไตยต่าง ๆ เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนออกเสียงประชามติ (Referendum) ให้ประชาชนมีอำนาจถอดถอน (Recall) ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรค ปัญหา และช่วยกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นของตน (อนันต์ อนันตกุล, 2521)

นอกจากนี้ การปกครองตนเองในรูปของการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริงหรือการกระจายอำนาจไปในระดับต่ำสุด คือ รากหญ้า (Grass roots) ซึ่งเป็นฐานเสริมสำคัญยิ่งของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยมีหลายองค์ประกอบ แต่องค์ประกอบสำคัญยิ่งยวดอันหนึ่ง ก็คือการขาดรากฐานในท้องถิ่น (ลิขิต วีรเวศิน, 2525)

3. การปกครองท้องถิ่น เป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่นมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการแบ่งเบาภาระ ของรัฐบาลเนื่องจากความจำเป็นบางประการ ดังนี้ (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539)

3.1 ภารกิจของรัฐบาลมีอยู่อย่างกว้างขวาง นับวันจะขยายเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากงบประมาณที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปีตามความเจริญเติบโตของบ้านเมือง

3.2 รัฐบาลมีอาจจะดำเนินการในการสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง เพราะแต่ละท้องถิ่นย่อมมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน การแก้ปัญหาหรือจัดบริการโครงการในท้องถิ่นโดยรูปแบบที่เหมือนกัน ย่อมไม่บังเกิดผลสูงสุด ท้องถิ่นย่อมรู้ปัญหาและเข้าใจปัญหา

ได้คิดว่าผู้ซึ่งไม่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ประชาชนในท้องถิ่นจึงเป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นมากที่สุด

3.3 กิจกรรมบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นนั้น ไม่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอื่น และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อประเทศโดยรวม จึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นดำเนินการดังกล่าวเอง

ดังนั้น หากไม่มีหน่วยการปกครองท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลจะต้องรับภาระดำเนินการทุกอย่าง และไม่แน่ว่าจะสนองความต้องการของท้องถิ่นทุกจุดหรือไม่ รวมทั้งจะต้องดำเนินการเฉพาะท้องถิ่นนั้น ไม่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอื่น หากได้จัดให้มีการปกครองท้องถิ่นเพื่อดำเนินการเองแล้ว ภาระของรัฐบาลก็จะผ่อนคลายเป็นไป รัฐบาลจะมีหน้าที่เพียงแต่ควบคุม ดูแลเท่าที่จำเป็นเท่านั้น เพื่อให้ท้องถิ่นมีมาตรฐานในการดำเนินงานยิ่งขึ้น

การแบ่งเบาภาระทำให้รัฐบาลมีเวลาที่จะดำเนินการในเรื่องที่สำคัญ หรือกิจการใหญ่ระดับชาติอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ โดยส่วนรวม ความคับคั่งของภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่รวมอยู่ส่วนกลางจะลดน้อยลง ความคล่องตัวในการดำเนินงานของส่วนกลางจะมีมากขึ้น

4. การปกครองท้องถิ่นสามารถสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไม่ว่าทางสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชาชน ความต้องการ และปัญหาต่างกันออกไป ผู้ที่ให้บริการหรือแก้ไขปัญหาให้ถูกจุด และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนก็ต้องเป็นผู้รู้ถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นอย่างดี การบริหารงานจึงจะเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ไม่ต้องเสียเวลาเสนอเรื่องขออนุมัติ ไปยังส่วนเหนือขึ้นไป ท้องถิ่นจะบริหารงานให้เสร็จสิ้นลงภายในท้องถิ่นนั่นเอง ไม่ต้องสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น

5. การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมือง การบริหารของประเทศในอนาคต ผู้นำหน่วยการปกครองท้องถิ่นย่อมเรียนรู้ประสบการณ์ทางการเมือง การได้รับเลือกตั้ง การสนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่นย่อมเป็นพื้นฐานที่ดีต่ออนาคตทางการเมืองของตน และยังฝึกฝนทักษะทางการเมืองบริหารงานในท้องถิ่นอีกด้วย ในประเทศไทย ผู้นำทางการเมืองที่มีชื่อเสียง เช่น นายทองหยด จิตตะวีระ นายสุรินทร์ เทพกาญจนา เป็นต้น ล้วนแต่มีผลงานจากการเป็น นายกเทศมนตรี หรือผู้บริหารท้องถิ่นมาก่อน จนสามารถประสบความสำเร็จเป็นนักการเมืองที่มีชื่อเสียงในระดับชาติ (วิญญู อังคนารักษ์ , 2518)

6. การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวความคิดในการพัฒนาชนบทแบบพึ่งพาตนเอง การปกครองท้องถิ่น โดยยึดหลักการกระจายอำนาจ ทำให้เกิดการพัฒนาชนบท แบบพึ่งตนเอง ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การดำเนินงานพัฒนาชนบท ที่ผ่านมายังมีอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ซึ่งการพัฒนาชนบทที่สัมฤทธิ์ผลนั้น จะต้องมาจากริเริ่มช่วยเหลือตนเองของท้องถิ่น ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงกัน โดยอาศัยโครงสร้างความเป็นอิสระ ในการปกครองตนเอง ซึ่งต้องมาจากการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง

องค์ประกอบการปกครองท้องถิ่น

เจียมจิต เร่งพุฒิพงษ์ , 2546 (อ้างอิงมาจากอุทัย หิรัญโต , ม.ป.ป.) กล่าวว่า ระบบการปกครองท้องถิ่นจะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบ 8 ประการ คือ

1. สถานะตามกฎหมาย (Legal status) หมายความว่า หากประเทศใดกำหนดเรื่องการปกครองท้องถิ่นไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ การปกครองท้องถิ่นในประเทศนั้นจะมีความเข้มแข็งกว่าการปกครองท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายอื่น เพราะข้อความที่ กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศนั้นมีนโยบายที่จะกระจายอำนาจอย่างแท้จริง

2. พื้นที่และระดับ (Area and Level) ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นมีหลายประการ เช่น ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประวัติ ศาสตร์ เชื้อชาติ และความสำนึกในการปกครองตนเองของประชาชน จึงได้มีกฎเกณฑ์ที่จะกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 2 ระดับ คือ หน่วยการปกครองขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ สำหรับขนาดพื้นที่ จากการศึกษาขององค์การสหประชาชาติโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) องค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม (UNESCO) องค์การอนามัยโลก (WHO) และสำนักกิจการสังคม (Bureau Of Social Affair) ได้ให้ความเห็นว่า หน่วยการปกครองที่สามารถให้บริการและบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ ควร มีประชากรประมาณ 50,000 คน แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นที่ต้องพิจารณาด้วย เช่น ประสิทธิภาพในการบริหารรายได้และบุคลากร เป็นต้น

3. การกระจายอำนาจและหน้าที่ การที่จะกำหนดให้ท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ที่มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับนโยบายทางการเมืองและการปกครองของรัฐบาลเป็นสำคัญ

4. องค์การนิติ บุคคล จัดตั้งขึ้นโดยผลแห่งกฎหมายแยกจากรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลแห่งชาติ มีขอบเขตการปกครองพื้นที่แน่นอน มีอำนาจในการกำหนดนโยบายออกกฎข้อบังคับ ควบคุมให้มีการปฏิบัติตามนโยบายนั้น ๆ

5. การเลือกตั้ง สมาชิกสภาองค์การหรือคณะผู้บริหารจะต้องได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งหมดหรือบางส่วน เพื่อแสดงถึงการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองของประชาชน โดยเลือกผู้บริหารท้องถิ่นของตนเอง

6. อิสระในการปกครองตนเอง สามารถใช้ดุลยพินิจของตนเองในการปฏิบัติกิจการภายในขอบเขตของกฎหมายโดยไม่ต ้องขออนุมัติจากรัฐบาลกลางและไม่อยู่ในสายการบังคับบัญชาของหน่วยงานทางราชการ

7. มีงบประมาณของตน มีอำนาจในการจัดเก็บรายได้ การจัดเก็บภาษีตามขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจในการจัดเก็บ เพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะทำนุบำรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

8. การควบคุมดูแลของรัฐ เมื่อได้รับการจัดตั้งขึ้นแล้ว ยังคงอยู่ในการกำกับดูแลจากรัฐ เพื่อประโยชน์และความมั่นคงของรัฐ และประชาชนโดยรวม ซึ่งการมีอิสระเต็มที่นี้เฉพาะอิสระในการ ดำเนินการเท่านั้น เพราะมีฉะนั้นแล้วท้องถิ่นจะกลายเป็นรัฐอิสระ รัฐจึงต้องสงวนอำนาจในการ ควบคุมดูแลอยู่ หากพิจารณาองค์ประกอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแล้ว จะเห็นได้ว่า องค์การ บริหารส่วนจังหวัดมีองค์ประกอบครบทั้ง 8 ประการดังกล่าว

แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

ประวัติและความเป็นมาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

องค์การบริหารส่วนจังหวัดตั้งขึ้น ครั้งแรกตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 พระราชบัญญัตินี้มี 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ว่าด้วยเรื่องเทศบาล และส่วนที่ 2 ว่าด้วยเรื่องสภาจังหวัด การจัดตั้งสภาจังหวัดในครั้งนี้ได้กำหนดให้ประชาชนเลือกตั้งผู้แทนของตนเข้ามาเป็นสมาชิก โดยให้ สมาชิกสภาจังหวัดมีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัด ต่อมาปี พ .ศ.2481 รัฐบาลได้ตรา พระราชบัญญัติสภาจังหวัด พ.ศ. 2481 เพื่อแยกกฎหมายเกี่ยวกับ สภาจังหวัดโดยเฉพาะ โดยแยกออกมา ต่างหากจากพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2476 ต่อมาในปี พ.ศ. 2498 จึงได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ขึ้นมาใหม่ คือ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีผู้ว่า ราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด ทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหาร และกำหนดให้สภาจังหวัดซึ่งประชาชนเลือกตั้ง สมาชิกสภาจังหวัดเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในสภาจังหวัดเป็นสภานิติบัญญัติ มีหน้าที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติงาน ของฝ่ายบริหาร และนอกจากนั้นยังมีอำนาจหน้าที่สอบถามการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนภูมิภาคใน จังหวัดด้วย บทบาทหน้าที่ที่สำคัญขององค์การบริหารส่วนจังหวัดคือการพัฒนาท้องถิ่น

ต่อมา พ.ร.บ. องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้รับการแก้ไขปรับปรุง บทบาท อำนาจหน้าที่ และ โครงสร้างการบริหารงานใหม่จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่คือพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วน จังหวัด พ.ศ. 2540 และในปี พ.ศ. 2542 ก็มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด อีกครั้งจนถึงปัจจุบัน

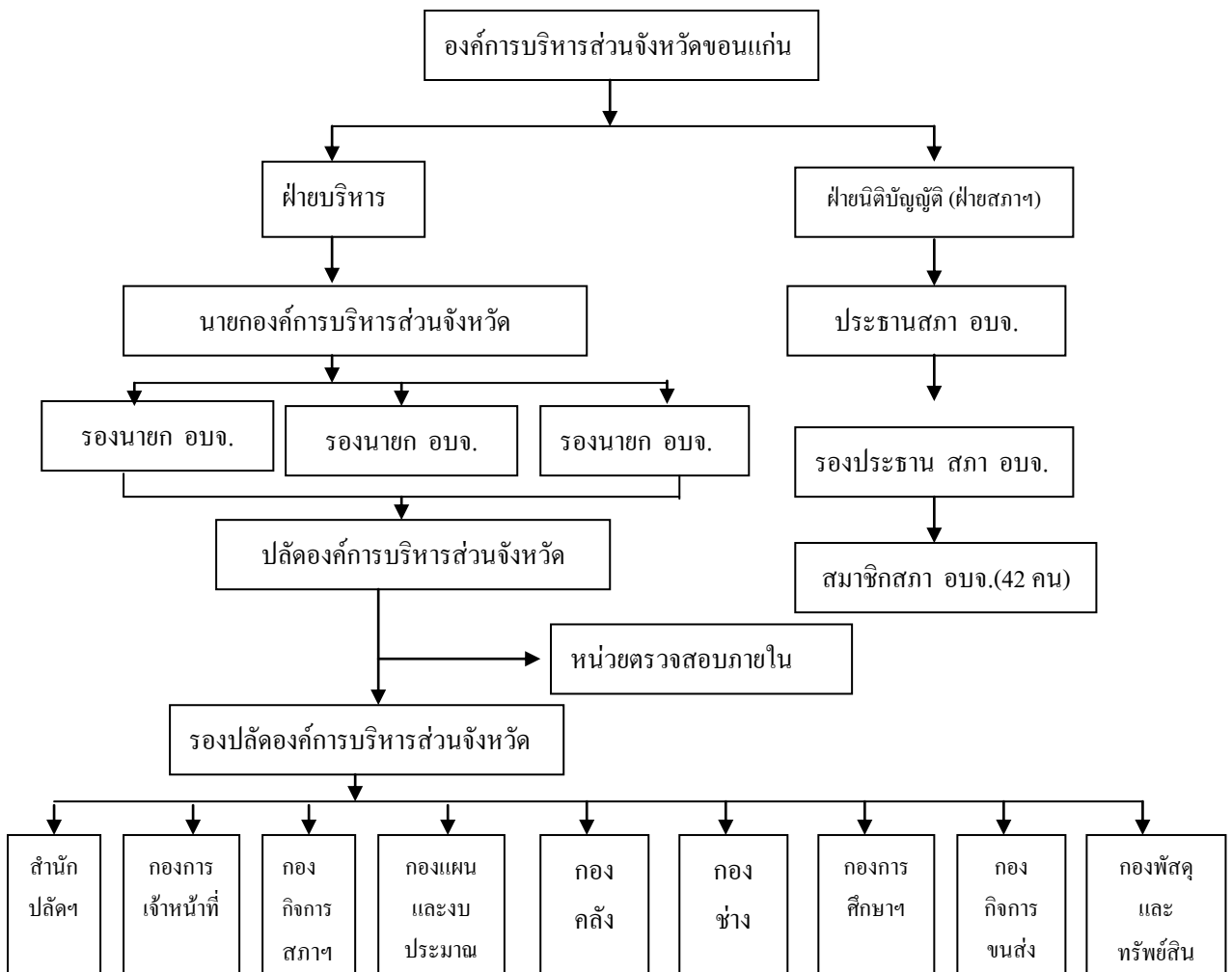
โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

โครงสร้างการบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ดังนี้คือ

1. ฝ่ายนิติบัญญัติ มาจากการเลือกตั้งในท้องถิ่น เรียกว่า “สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน จังหวัด” จากทุกอำเภอรวมกันทำหน้าที่ในสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อการออกข้อบัญญัติ งบประมาณ การกำหนดนโยบาย การอนุมัติจัดทำแผนพัฒนาการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหาร ให้เป็นไปตามมติของสภา สำหรับจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด จะมีได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากร ตามทะเบียนราษฎรปีสุดท้ายที่มีการเลือกตั้ง คือ ในจังหวัดที่มีราษฎรไม่เกินห้า แสนคน มีได้ 24 คน มีราษฎรตั้งแต่ห้าแสนคนไม่เกินหนึ่งล้านคน มีได้ 30 คน มีราษฎรตั้งแต่หนึ่งล้าน

คนไม่เกินหนึ่งล้านห้าแสนคน มีได้ 36 คนมีราษฎรตั้งแต่หนึ่งล้านห้าแสนคนไม่เกินสองล้านคน มีได้ 42 คน และมีราษฎรตั้งแต่สองล้านคนขึ้นไป มีได้ 48 คน ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 มาตรา 9 โดยจะอยู่ในวาระคราวละ 4 ปี

2. ฝ่ายบริหาร นายองค์การบริหารส่วนจังหวัด ปัจจุบันมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2546 (เดิมมาจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดด้วยกัน) และให้นายองค์การบริหารส่วนจังหวัดแต่งตั้ง รองนายองค์การบริหารส่วนจังหวัด ขึ้นเป็นคณะผู้บริหารสำหรับจำนวนที่จะแต่งตั้งได้นั้นให้ถือจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นเกณฑ์ คือ จังหวัดใดที่มีสมาชิกสี่สิบสี่คนหรือ สามสิบคน แต่งตั้งได้ 2 คนจังหวัดใดที่มีสมาชิกสามสิบหกคนหรือสี่สิบสองคน แต่งตั้งได้ 3 คน และจังหวัดใดที่มีสมาชิกสี่สิบแปดคน แต่งตั้งได้ 4 คนตามลำดับ ซึ่งได้กำหนดไว้ตาม พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 มาตรา 35 ทั้งนี้ มีหน้าที่ในการบริหารงานตามภารกิจหน้าที่ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล เพื่อความมั่นคงความสงบเรียบร้อย และประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวม

ภาพที่ 1 โครงสร้างองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

กรอบนโยบายของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)พ.ศ. 2542 บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด คือ

ม.45 องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการภายในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด ดังต่อไปนี้

- 1) ตราข้อบัญญัติโดยไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย
- 2) จัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด ตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด
- 3) สนับสนุนสภาพตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น
- 4) ประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ของสภาพตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่น
- 5) แบ่งสรรเงินซึ่งตามกฎหมายจะต้องแบ่งให้แก่สภาพตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่น
- 6) อำนาจหน้าที่ของจังหวัดตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 เฉพาะภายในเขตสภาพตำบล
- 7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 8) ทวี บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- 9) จัดทำกิจการใด ๆ อันเป็นอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการท้องถิ่นที่อยู่ในเขต องค์การบริหารส่วนจังหวัดและกิจการนั้นเป็นการสมควรให้ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นร่วมกันดำเนินการหรือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำ ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

10) จัดทำกิจกรรมอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

บรรดาอำนาจหน้าที่ใดซึ่งเป็นของราชการส่วนกลางหรือราชการส่วนภูมิภาคอาจมอบให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดปฏิบัติได้ ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด มีดังนี้

ม.17 ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

- 1) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเองและประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด
- 2) การสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนาท้องถิ่น

- 3) การประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น
- 4) การแบ่งสรรเงินซึ่งตามกฎหมายจะต้องแบ่งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น
- 5) การคุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษาป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 6) การจัดการศึกษา
- 7) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- 8) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎร ในการพัฒนาท้องถิ่น
- 9) การส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม
- 10) การจัดตั้งและดูแลระบบบำบัดน้ำเสียรวม
- 11) การกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลรวม
- 12) การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ๆ
- 13) การจัดการและดูแลสถานีขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำ
- 14) การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 15) การพาณิชย์ การส่งเสริมการลงทุน และการทำกิจการไม่ว่าจะดำเนินการเองหรือร่วมกับบุคคลอื่น หรือจากสหการ
- 16) การสร้างและบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำที่ เชื่อมต่อระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น
- 17) การจัดตั้งและดูแลตลาดกลาง
- 18) การส่งเสริมการกีฬา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น
- 19) การจัดให้มีโรงพยาบาลจังหวัด การรักษาพยาบาล การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ
- 20) การจัดให้มีพิพิธภัณฑ์ และหอจดหมายเหตุ
- 21) การขนส่งมวลชน และการวิศวกรรมจราจร
- 22) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 23) จัดให้มีระบบรักษาความสงบเรียบร้อยในจังหวัด
- 24) จัดทำกิจกรรมใดอันเป็นอำนาจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่นที่อยู่ในเขตและ กิจการนั้นเป็นการสมควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นร่วมกันดำเนินการ หรือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำ ทั้งนี้ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด
- 25) สนับสนุนหรือช่วยเหลือส่วนราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น
- 26) การให้บริการแก่เอกชน ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น
- 27) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส

28) จัดทำกิจการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

29) กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

จะเห็นว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใหญ่ที่สุดและต้องดูแลและพัฒนาท้องถิ่นทั้งจังหวัดในทุก ๆ ด้าน ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ที่บัญญัติหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน อันจะทำให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ครอบคลุมและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น

รายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีรายได้จากประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1) หมวดภาษีอากร

(1) ท้องถิ่นจัดเก็บเอง ได้แก่

ก. น้ำมันเบนซินและน้ำมันที่คล้ายกัน น้ำมันดีเซล และน้ำมันที่คล้ายกับก๊าซปิโตรเลียม ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจออกข้อบัญญัติเรียกเก็บได้ไม่เกินลิตรละสิบสตางค์

ข. อากรยาสูบ ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจออกข้อบัญญัติเรียกเก็บได้ในอัตรามวลละสิบสตางค์

ค. ค่าธรรมเนียมจากผู้พักในโรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรมซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจออกข้อบัญญัติเรียกเก็บได้

(2) ท้องถิ่นมอบให้รัฐจัดเก็บ ได้แก่ ภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีมูลค่าเพิ่ม(ในส่วนที่เป็นของท้องถิ่น) ภาษีสุรา ภาษีสรรพสามิต ค่าภาคหลวงแร่ ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม

(3) รัฐจัดเก็บแล้วมอบให้ทั้งจำนวน ได้แก่ ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน

2) หมวดค่าธรรมเนียม ค่าปรับ และใบอนุญาต

3) หมวดรายได้จากทรัพย์สิน

4) หมวดรายได้จากสาธารณูปโภคและการพาณิชย์

5) พันธบัตรหรือเงินกู้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

6) ภาษีมูลค่าเพิ่มที่จัดเก็บตามประมวลรัษฎากร จัดเก็บได้ในจังหวัดแล้วส่งให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยละห้าของภาษีที่จัดเก็บได้

7) เงินอุดหนุน ซึ่งรัฐบาลต้องจัดสรรให้ในทุกปีงบประมาณ

รายการขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีรายจ่ายได้แยกเป็นหมวดรายจ่าย ดังนี้

- 1) หมวดเงินเดือน
- 2) หมวดค่าจ้างประจำ
- 3) หมวดค่าตอบแทน
- 4) หมวดค่าใช้สอย
- 5) หมวดค่าวัสดุ
- 6) หมวดค่าสาธารณูปโภค
- 7) หมวดเงินอุดหนุน
- 8) หมวดค่าครุภัณฑ์
- 9) หมวดค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง
- 10) หมวดรายจ่ายอื่นตามที่มิใช่ข้อผูกพัน หรือตามที่กฎหมายหรือระเบียบ

กระทรวงมหาดไทยกำหนดไว้

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด จะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ เป็นท้องถิ่นขนาดใหญ่เต็มรูปแบบ มีงบประมาณ รายได้เป็นของตนเอง ผู้บริหารมาจากการเลือกตั้ง ข้าราชการที่ปฏิบัติงานเป็นข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งเสริมการลงทุน กู้ยืมครองดูแลและบำรุงรักษาป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาจารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีอาชีพ มีความเป็นอยู่ดีขึ้น มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีสังคมที่ดี รู้จักการมีส่วนร่วมและเสียสละต่อส่วนรวม ตลอดจนมีจิตสำนึกต่อคุณประโยชน์ของประเทศชาติและพระมหากษัตริย์ คณะกรรมการติดตามและประเมินผลจึงได้ศึกษาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นแนวคิด เพื่อนำไปเป็นกรอบในกระบวนการติดตามและประเมินผล

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ความหมายของการท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา(2548) อ้างอิงมาจาก องค์การสหประชาชาติ(2506) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวไว้ 3 ประเด็น คือ

1. การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางที่ไม่ได้ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้างโดยมีการวางแผนการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่ง และใช้ยานพาหนะนำไปเป็นระยะทางไกลหรือระยะทางไกลก็ได้

2. การท่องเที่ยว หมายถึง จุดหมายปลายทางที่จะไปอยู่เป็นการชั่วคราวแล้วต้องเดินทางกลับที่อยู่เดิมหรือภูมิลำเนา โดยเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไปเยือนและใช้เวลาหนึ่งอยู่ ณ ที่นั้น ซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่เพียงพอสำหรับสนองความต้องการและความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

3. การท่องเที่ยว หมายถึง ความมุ่งหมายของการเดินทางใดก็ได้ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบการอาชีพหรือหารายได้ โดยมีความมุ่งหมายในการเดินทางอยู่หลายอย่างด้วยกัน ซึ่งผู้เดินทางอาจมีความหมายในการเดินทางมากกว่าหนึ่งอย่างก็ได้

ฉลองศรี พิมลสมพงษ์ (2546) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางเพื่อความเพลิดเพลิน และพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นการเดินทางที่มีเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ คือ

1. เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ แต่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหารายได้

ต๋ย ชุมสาย และญิบพัน พรหมโยธี (2527) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวต้องมีการเดินทางออกจากที่พักเป็นการชั่วคราว เพื่อพักผ่อนหย่อนใจเยี่ยมญาติ หรือวัตถุประสงค์อื่น ๆ แต่ไม่ใช่การประกอบอาชีพ และตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวร จากความหมายของการท่องเที่ยวแคบกว่าการเดินทาง การเดินทางอาจไปชั่วคราวเพื่อการพักผ่อน เยี่ยมญาติ หรือวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่นเดียวกับการท่องเที่ยว แต่การเดินทางรวมถึงการออกจากที่พักเพื่อประกอบอาชีพ และการตั้งถิ่นฐานใหม่เป็นการถาวร ดังนั้น ความหมายของการเดินทางจึงกว้างกว่าการท่องเที่ยว ซึ่งคำทั้งสองนี้ใช้แทนกันได้จนคล้ายเป็นความหมายเดียวกัน

ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2548) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวกับการเดินทางสามารถใช้สลับเปลี่ยนกันได้ จนบางครั้งดูเหมือนว่าเป็นความหมายเดียวกันแต่ถ้าพิจารณาในเรื่องความหมายและพฤติกรรมแล้ว การเดินทางกับการท่องเที่ยวแตกต่างกัน การเดินทาง หมายถึง การเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่หนึ่งโดยใช้วิธีการและวัตถุประสงค์ในการเดินทางต่าง ๆ กัน หรือ บางครั้งการเดินทางแล้วไม่กลับมายังสถานที่เดิม และในอีกความหมายหนึ่ง การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการและการอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดความสนุกสนานในการเดินทาง ตลอดจนการจัดกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความประทับใจ การบริการและการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ความหมายของการท่องเที่ยว เป็นการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่งได้โดยมีจุดมุ่งหมายปลายทาง และพักค้างคืนในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นการพักค้างคืนชั่วคราว ไม่ใช่เพื่อการอยู่ถาวร การประกอบอาชีพหรือการไปทำงาน โดยวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เยี่ยมญาติ หรือท่องเที่ยว

ประเภทของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ข้อมูลเชิงวิชาการ - ท่องเที่ยว. 2548 :

http://www.most.go.th/tour_descrypt.htc) ได้คิดค้นนำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศมาจัดกิจกรรม จัดรูปแบบการท่องเที่ยว เพื่อขยายเส้นทางการท่องเที่ยวและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยงแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่าง ๆ สถานที่ราชการ ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่มีงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี การผลิตทางการเกษตรในลักษณะต่าง ๆ ได้ความรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่นั้น

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการท่องเที่ยวไปในสถานที่ที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ สังคมหรือชุมชนตามธรรมชาติ เพื่อชื่นชมและเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมสังคม ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การเดินป่า การดำน้ำ การศึกษาวิถีชีวิต เป็นต้น

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัยผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

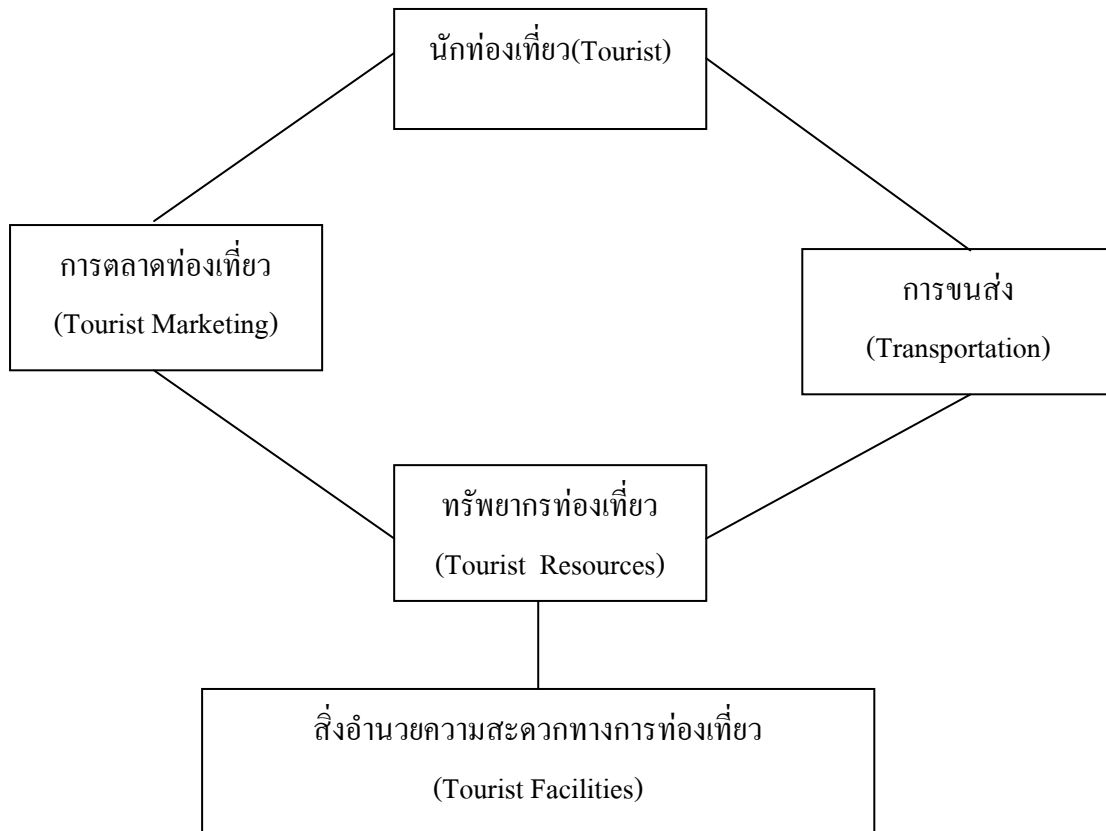
4. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามใน แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตและพักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งเวลาจากการท่องเที่ยว เพื่อทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและ / หรือการบำบัดรักษาฟื้นฟูสุขภาพ เช่น การรับคำปรึกษาแนะนำด้านสุขภาพ การออกกำลังกายอย่างถูกวิธีการนวด/อบ/ประคบสมุนไพร การฝึกปฏิบัติสมาธิ ตลอดจน การตรวจร่างกาย การรักษาพยาบาล และอื่นๆ โดยเป็นการท่องเที่ยว ที่มีจิตสำนึกต่อการส่งเสริมและรักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทย มี ประเภท คือ

4.1 การท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพ (Health Healing) เป็นการท่องเที่ยวผนวกโปรแกรมการทำกิจกรรมบำบัดหรือฟื้นฟูโรค เช่น การผ่าตัดเสริมความงาม

4.2 การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion) เป็นการท่องเที่ยวไปในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และพักในโรงแรมหรือรีสอร์ทหรือศูนย์สุขภาพ ร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่สถานะนั้นๆ จัดขึ้น เช่นการนวดแผนไทย บริการสุคนธ์บำบัด บริการอาบน้ำแร่ เป็นต้น

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ที่มีความสัมพันธ์กันเป็นวงจร คือ

ภาพที่ 2 แสดงองค์ประกอบของการท่องเที่ยว(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, คู่มือการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบของ อบต.2543)

สามารถอธิบายขององค์ประกอบของการท่องเที่ยว ดังนี้

นักท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว ถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวการท่องเที่ยวก็เกิดขึ้นไม่ได้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็น 6 ประเภท คือ

- 1) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ(International Visitor) หมายถึง บุคคลที่มีได้พำนักถาวรในราชอาณาจักรไทย
- 2) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ค้างคืน (International Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทยแต่ละครั้งอย่างน้อย 1 คืน แต่ไม่เกิน 60 วัน

3) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ไม่ค้างคืน (International Excursionist) หมายถึง นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยแต่ละครั้ง

4) นักท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Visitor) หมายถึง บุคคลทุกสัญชาติที่มีพำนักอาศัยถาวรอยู่ในราชอาณาจักรไทย และเดินทางไปยังสถานที่หนึ่งในอีกจังหวัดหนึ่ง ซึ่งมีใช้เป็นถิ่นที่อยู่ประจำ

5) นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน (Domestic Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวในประเทศที่ค้างคืนนอกพำนักอาศัยปัจจุบันแต่ละครั้งอย่างน้อย 1 คืน

6) นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไม่ค้างคืน (Domestic Excursionist) หมายถึง นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่มีได้พักค้างคืนนอกที่พำนักอาศัยปัจจุบัน

การตลาดท่องเที่ยว การที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีการตลาดท่องเที่ยวในการชักนำให้เข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งการตลาดท่องเที่ยวหมายถึง ความพยายามที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตนแล้วใช้สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้น โดยการตลาดท่องเที่ยวอาจทำได้ 2 วิธี คือ

1) การให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว หมายถึง การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ทางการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยว เป็นต้น

2) การโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว หมายถึง การสื่อสารข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ จดหมาย เป็นต้น เพื่อเชิญชวนกระตุ้นเร่งเร้าให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตน

การขนส่ง หมายถึง เมื่อนักท่องเที่ยวตัดสินใจจะไปท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวใดแล้วก็ต้องมีบริการขนส่งนำนักท่องเที่ยว ไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ซึ่งการขนส่งหมายถึง การจัดให้มีการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวด้วยยานพาหนะประเภทต่างๆ จากภูมิลำเนาไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการและกลับสู่ภูมิลำเนา การขนส่งแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

- 1) การขนส่งทางรถยนต์
- 2) การขนส่งทางรถไฟ
- 3) การขนส่งทางเรือ
- 4) การขนส่งทางเครื่องบิน

ทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เกิดการ

เดินทางไปเยือนหรือไปท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงามตามธรรมชาติ สามารถดึงดูดให้ผู้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น ภูเขา ป่าไม้ น้ำพุร้อน ถ้ำน้ำตก บ่อน้ำร้อน ชายทะเล หาดทราย ทะเลสาบ และเกาะแก่ง เป็นต้น

2) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถาน และ โบราณวัตถุ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามความประสงค์หรือประโยชน์ของมนุษย์เองทั้งที่เป็นมรดกในอดีต และได้สร้างเสริมในปัจจุบัน แต่มีผลดึงดูดให้ผู้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น พระราชวัง ศาสนสถาน ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑน์ กำแพงเมือง อุทยานประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ และอนุสรณ์สถาน เป็นต้น

3) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งปฏิบัติยึดถือสืบทอดต่อกันมาตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการดึงดูดให้ผู้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น สภาพชีวิตในชนบท หมู่บ้านชาวเขา ตลาดน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม สวนสนุก การแสดงสินค้าพื้นบ้าน การแข่งขันกีฬา และงานเทศกาลประเพณีต่างๆ เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เป็นสรรพสิ่งที่รองรับในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวไปด้วยความสะดวกสบายและปลอดภัยโดยสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) การอำนวยความสะดวกในการเข้าและออกประเทศ เป็นการอำนวยความสะดวกในการผ่านเข้าและออกประเทศของนักท่องเที่ยว ได้แก่ ด้านการขนถ่าย กระเป๋าเดินทาง การตรวจตราหนังสือเดินทาง การตรวจค้นสิ่งของติดตัว และการต่อวีซ่า เป็นต้น

2) การให้บริการท่องเที่ยว เป็นการให้ความสะดวกในระหว่างการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ได้แก่ การให้บริการ 5 ประเภท คือ

- (1) การขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว
- (2) บริการที่พักแรม
- (3) บริการอาหารและบันเทิง
- (4) บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์
- (5) บริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก

3) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยอ้อม เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศแล้ว แม้จะไม่มีนักท่องเที่ยว รัฐบาลก็ต้องอำนวยความสะดวกเหล่านี้แก่ประชาชนของตน ส่วนการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวถือเป็นผลพลอยได้ประกอบด้วย 3 อย่าง คือ

(1) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการยังชีพของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับความความสะดวกสบายในความเป็นอยู่และ

ส่งผลเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวด้วย ได้แก่ การสื่อสาร การไฟฟ้า การประปา การคมนาคม การสุขภาพ การศึกษา และการสาธารณสุข เป็นต้น

(2) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐบาลให้ความปลอดภัยทั้งร่างกาย ทรัพย์สินและการเดินทางแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว ด้วยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและความเดือดร้อนต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เช่น การโจรกรรม ปล้นจี้ ชิงทรัพย์ การก่อความไม่สงบ และความปลอดภัยจากบริการท่องเที่ยว เป็นต้น

(3) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่นๆ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่เสริมหรือสนับสนุนเพิ่มความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว เช่น การบริการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การบริการเสริมความงาม และการบริการรักษาพยาบาล เป็นต้น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานปกครองที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด จึงเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มาตรา 17 “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง” และในมาตรา 30(1) กำหนดให้รัฐบาลดำเนินการถ่ายโอนภารกิจให้บริการสาธารณะที่รัฐดำเนินการอยู่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เสร็จสิ้นภายใน 4 ปี (ภายในวันที่ 18 พฤศจิกายน 2546) การดำเนินการดังกล่าว เป็นการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเพิ่มมากขึ้น โดยระบบบริการสาธารณะนี้จะมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ซึ่งจะมีบทบาททั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่นบทบาทตามกฎหมายปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับ Home Stay (ปนัดดา โปธินาม และคณะ, 2549)

จุดเริ่มต้นและความเป็นมาของ Home Stay ในทวีปยุโรปในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ผู้คนเริ่มแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวและที่พักที่ห่างไกลชุมชนเมือง และร่องรอยความกดดันของสงครามที่ไปสู่พื้นที่ชนบทที่เต็มไปด้วยความสงบร่มรื่น ธรรมชาติที่สวยงามก่อให้เกิดที่พักแรมนักท่องเที่ยวประเภทใหม่ ๆ ขึ้นได้แก่ Bed & Breakfast บ้านพักฟาร์ม (farm house) เกสต์เฮาส์ (guest house) และ Home Stay ที่มีลักษณะคล้าย ๆ กัน แต่เรียกชื่อแตกต่างกันไป แต่ทั้งหมดดำเนินการภายใต้

แนวคิดเดียวกัน คือ ถือว่าผู้ที่เข้ามาพักเป็นแขกของบ้านมิใช่นักท่องเที่ยว (Be a guest, not Just a tourist) และภายใต้การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวชนบท

ความเป็นมาเรื่อง Home Stay ในประเทศไทย

จากแผนพัฒนาฉบับที่ 8 ที่เน้นบทบาทการพัฒนาชุมชนและการที่รัฐบาลออกกฎหมายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นแรงผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นจุดขาย จึงทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวหลายรูปแบบในชุมชน ซึ่งการจัดกิจกรรม Home Stay เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากที่สุดจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐ จากการติดตามความเป็นมา พบว่า Home Stay ภายในประเทศไทยเกิดขึ้นมานานแต่รูปแบบและกิจกรรมอาจแตกต่างกัน หากวิเคราะห์จากอดีตที่ผ่านมาสามารถสรุปได้ตามยุคสมัย ดังนี้

ยุคเริ่มต้น (ปี 2503-2525) กระจายอยู่ในกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่นิยมทัวร์ป่า โดยเฉพาะในแถบภาคเหนือของประเทศไทย นักท่องเที่ยวจะพักตามบ้านชาวเขา โดยจุดพักนั้นจะขึ้นอยู่กับเส้นทางการเดินทาง

ยุคกลาง (2526-2536) กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่นิยมทัวร์ป่า เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น การพักค้างในรูปแบบ Home Stay ได้รับการพัฒนารูปแบบและกิจกรรม โดยกระจายไปยังหมู่บ้านชาวเขาที่กว้างขวางมากขึ้น ในระยะนี้การท่องเที่ยวในรูปแบบทัวร์ป่าที่มีการจัด Home Stay เริ่มสร้างปัญหาสังคม อาทิ ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี ปัญหาการปล้น ขโมย ปัญหาการฆ่าชิงทรัพย์กลุ่มนักพัฒนา นักกิจกรรม ที่เติบโตมาจากการทำกิจกรรมในสมัยนักศึกษาเริ่มทำงานในรูปแบบขององค์กรพัฒนาเอกชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มมีรูปแบบการเดินทางเพื่อศึกษาดูงานด้านการพัฒนา ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของ Home Stay แต่ยังไม่แพร่ในคนเฉพาะกลุ่มเท่านั้น

ยุคตั้งแต่ปี (2537-ปัจจุบัน) ยุคนี้เป็นยุคเน้นกระแสการพัฒนาสังคมสิ่งแวดล้อม ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวจะมีแนวโน้มที่จะเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระยะปี ประมาณปี 2537-2539 ในกลุ่มนักท่องเที่ยวในรูปแบบ Home Stay โดยกลุ่มนำร่องคือ กลุ่มที่เป็นนักกิจกรรมสังคมทั้งรุ่นเก่ารุ่นใหม่เท่าที่สืบค้นพบว่าพื้นที่ที่ดำเนินการเรื่อง Home Stay ก็จะเป็นพื้นที่ที่องค์กรพัฒนาเอกชนไทยเข้ามาดำเนินการ เช่น เกาะยาว จังหวัดพังงา (กลุ่มประมงชาวฝั่ง/อวนลากอวนลุน) หลังจากพื้นที่(กลุ่มเกษตรทางเลือก)บ้านผู้ใหญ่วินบูลย์ เช่น เถลิม (เกษตรยั่งยืน)

ปี 2539 เป็นต้นมา ได้มีการเคลื่อนไหวขึ้นในกลุ่มนักธุรกิจผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว โดยนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวผสมผสานระหว่าง Adventure Ecotourism และ Home Stay จากการที่รัฐบาลได้ประกาศในปี พ.ศ. 2541-2542 เป็นปีท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand 1998-1999) ทุกหน่วยงานของรัฐมีนโยบายสนับสนุน กิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งชุมชน

และขยายกิจกรรม Home Stay เพิ่มมากขึ้น เช่น หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ บ้านทรงไทยปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม รวมทั้งพื้นที่ชนกลุ่มน้อยหมู่บ้านชาวเขาก็กมีการสนับสนุนการจัดกิจกรรม Home Stay ด้วยเช่นกัน

ในปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นทั้งในกลุ่มชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งชุมชน เพื่อการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรม ทัศนกรรมของท้องถิ่น โดยมี Home Stay ที่มีความหมายมากกว่าเป็นที่พัก เนื่องจากเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างหนึ่งซึ่งยึดเอารูปแบบจากที่พัก เป็นศูนย์กลางและจัดให้มีกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ตามความต้องการของนักท่องเที่ยวรวมอยู่ด้วย ทั้งนี้หน่วยงานที่สนับสนุนกิจกรรม Home Stay เช่น ส่วนราชการจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวหลักที่จะให้ Home Stay เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งบางพื้นที่อาจไม่จำเป็นต้องจัดเป็น Home Stay แต่เป็นเพียงการท่องเที่ยวลักษณะ Home Visit หรือการเรียนรู้วิถีชีวิต โดยไม่ต้องพักแรมก็ได้

กิจกรรมที่พัก Home Stay จึงเป็นทางเลือกหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนหรือการท่องเที่ยวในชนบทเท่านั้น หากจะกำหนดรูปแบบของกิจกรรมที่พัก Home Stay เป็นรูปแบบเฉพาะในประเทศไทย และการกำหนดชื่อเฉพาะเพื่อเป็น Image ด้านการตลาด เช่นเดียวกับ T-Home ของประเทศเนปาล โดยให้กำหนดชื่อ “Baan Phak ” เป็นชื่อเฉพาะของกิจกรรมที่พัก Home Stay ในประเทศไทยเพื่อสร้างความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวที่จะต้องพักร่วมกันกับเจ้าของบ้าน พร้อมทั้งจะเรียนรู้วัฒนธรรม

การจัดการและกิจกรรม Home Stay

หลักการของ Home Stay เป็นเรื่องสำคัญที่ทุกฝ่ายตั้งแต่รัฐบาลจนถึงชุมชนจะต้องเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อมิให้การส่งเสริมและพัฒนาเกี่ยวกับ Home Stay หลงทาง และก่อให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง ประการแรกต้องไม่ถือเป็นนโยบายว่าจะต้องมี Home Stay ทุก ๆ หมู่บ้าน แต่ต้องคำนึงถึงความพร้อม ความรู้ ความเข้าใจของชุมชนเป็นสำคัญ และชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยเน้นจุดขายอยู่ที่วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน ภูมิปัญญาที่น่าสนใจและให้เข้าใจตั้งแต่เริ่มแรกว่าการท่องเที่ยวนี้จะเป็นเพียงรายได้เสริมมิใช่รายได้หลักของชุมชน โดยสรุป ชุมชนต้องมีความเข้มแข็ง มีความรู้เท่าทันสิ่งที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลง และเข้าใจวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ตนกำลังดำเนินการ เนื่องจาก Home Stay หรือที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่บ้านพักในชุมชน ดังนั้นการจัดการเกี่ยวกับที่พัก จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ชุมชนหรือเจ้าของบ้านต้องมีหลักและแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งอาจเรียกว่า บัญญัติ 10 ประการ ดังนี้

1. เตียงนอนที่สะอาดในราคาที่เหมาะสมผล
2. ห้องน้ำที่สะอาด และส้วมที่สะอาด
3. อาหารพื้นบ้านง่าย ๆ แต่ปรุงมาอย่างดี
4. ทิวทัศน์และธรรมชาติของบพบาทที่สวยงาม

5. ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
6. กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ อาทิ เดินป่า ตกปลา ชิมชา ปั่นเขา จักรยาน
7. ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก
8. ความบันเทิง อาทิ ดนตรี การเดินรำ การแสดงพื้นบ้าน
9. ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
10. ความเป็นมิตรและรอยยิ้มของเจ้าของบ้าน

แนวทางของ Home Stay หรือบัญชี 10 ประการ ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการจัดบ้านพัก 5 ข้อด้วยกัน ได้แก่ ข้อ 1,2,3,4 และ 10 ส่วนข้ออื่น ๆ กล่าวถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว และเป็นกิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวโดยกิจกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง มิใช่เป็นการจัดฉากแต่อย่างใด

การบริหารจัดการโดยคณะกรรมการสวนเต่า บ้านพักโฮมสเตย์มีคณะกรรมการบ้านพักโฮมสเตย์ (Home Stay) ร่วมดำเนินการทั้ง 2 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 3, 14 การจัดการท่องเที่ยวเป็นรูปแบบของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และส่วนราชการที่เข้ามาดูแลร่วมกัน มีร้านจำหน่ายของที่ระลึกให้นักท่องเที่ยว

ดัชนีชี้วัดคุณภาพของมาตรฐาน Home Stay

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ได้สร้างดัชนีชี้วัดคุณภาพของมาตรฐาน Home Stay เมื่อปี พ.ศ. 2546 ประกอบด้วย 6 มาตรฐาน และ 34 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. ด้านที่พักประกอบด้วย
  - 1.1 โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคง
  - 1.2 บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและแสงสว่างส่องเข้า ไม่มีกลิ่นอับ มีหลังคาที่สามารถกันน้ำฝนได้
  - 1.3 มีเตียงที่นอนสบาย
  - 1.4 มีห้องอาบน้ำและส้วมที่สะดวก
  - 1.5 มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์สำหรับการนอนทุกครั้ง
  - 1.6 มีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอ
  - 1.7 มีการดูแลสภาพแวดล้อมของบ้านพักอยู่เสมอ
2. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวใกล้พื้นที่ ประกอบด้วย
  - 2.1 มีกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น เดินป่า ตกปลา ชิมชา ปั่นเขา จักรยาน ฯลฯ
  - 2.2 มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ทอผ้า จักสาน
  - 2.3 มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีของท้องถิ่น เช่น บายศรีสู่ขวัญ
  - 2.4 มีกิจกรรมบันเทิง เช่น ดนตรี การเดินรำ การแสดงพื้นบ้าน
  - 2.5 มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

3. ด้านการรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย
  - 3.1 มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัย
  - 3.2 มีเครื่องมือและวิธีการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ เมื่อเกิดเหตุร้าย
  - 3.3 มีเครื่องมือสื่อสารตลอดการเคลื่อนย้ายที่เหมาะสม หรือกรณีนักท่องเที่ยวเจ็บป่วย
  - 3.4 มีการคัดเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรักษาทรัพย์สิน
  - 3.5 มีการดูแลและซ่อมแซม ล้อคต่าง ๆ ในที่พัก เพื่อความปลอดภัยอยู่เสมอ
4. ด้านบริหารจัดการและบริการ ประกอบด้วย
  - 4.1 มีการรวมกลุ่มชาวบ้าน จัดการในรูปแบบของชมรม หรือสหกรณ์ หรือกลุ่มชาวบ้าน
  - 4.2 มีคณะกรรมการบริหารโครงการเป็นรูปธรรม
  - 4.3 มีการกำหนดข้อปฏิบัติ สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อมิให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อวัฒนธรรม จารีตประเพณี ความเชื่อของชุมชน
  - 4.4 มีระบบการจองล่วงหน้า และลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว
  - 4.5 มีรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและบริการต่างๆให้นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน
  - 4.6 มีข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวละเอียดให้นักท่องเที่ยวเลือก
  - 4.7 ชุมชนไม่หวังสร้างรายได้จาก Home Stay อย่างเดียวและต้องไม่มีผลกระทบต่ออาชีพดั้งเดิมของชุมชน
  - 4.8 มีผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ที่เป็นคนท้องถิ่น
5. ด้านมูลค่าเพิ่ม ประกอบด้วย
  - 5.1 มีร้านขายของที่ระลึก
  - 5.2 มีผลิตภัณฑ์โดยชาวบ้าน และใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น
  - 5.3 มีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน
  - 5.4 มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้านการให้บริการที่ประทับใจ
6. ด้านส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย
  - 6.1 มีคู่มือการท่องเที่ยวเป็นของตนเอง
  - 6.2 มี Website เผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยว
  - 6.3 มีรายชื่ออยู่ในคู่มือการท่องเที่ยว Home Stay ของกระทรวง

6.4 มีแผนที่แสดงที่พักและเส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว

6.5 มีตารางกิจกรรมที่หลากหลายให้เลือก

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ความหมายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยว ที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม และผู้ที่มาท่องเที่ยวจะต้องเป็น บุคคล เฉพาะกลุ่มโดยรู้และไม่ทำลายสภาพแวดล้อม เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรชุมชน หรือสิ่งที่น่าสนใจที่จะทำการท่องเที่ยวที่นั่นเสียหาย ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้รวมไปถึงรูปแบบการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้ความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ

นิตยา สารานุกรม (2546) (อ้างอิงมาจาก โรจน์ชัย ศัตรวาทะ (ม.ป.ป.) ได้สรุปการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์“ เป็นการท่องเที่ยวที่มีนิเวศวิทยา หรือธรรมชาติ เป็นรากฐานแหล่งท่องเที่ยวช่วยเสริมสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ คุณลักษณะต่าง ๆ ทางนิเว ศวิทยา และวิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับพืชธรรมชาติและสัตว์ป่า ทัศนียภาพ อัจฉางมตลอดจนศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏในท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยวที่ควรตระหนักถึง

1. คุณค่าทางธรรมชาติและ การยอมรับ เช่น การมีอุทยาน และป่าสงวนแห่งชาติ ตลอดจนเขตอนุรักษ์ พืชพันธุ์ พันธุ์สัตว์ และสภาพภูมิทัศน์
2. การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการเดินทางแบบยั่งยืนตลอดไป โดยคำนึงถึงทั้งในด้านนิเวศวิทยา และด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น
3. การกระตุ้นและปลูกจิตสำนึกให้มีการอนุรักษ์และลงทุน โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
4. การพัฒนาจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อประชาชนและรากฐานสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
5. การให้การศึกษาและจูงใจนักท่องเที่ยวให้มีส่วนร่วมและซาบซึ้งคุณค่าของธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นแนวความคิดที่เพิ่งปรากฏขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ และยังมีการใช้คำภาษาอังกฤษอื่น ๆ ที่ให้ความหมายเช่นเดียวกัน ที่สำคัญได้แก่ Nature Tourism, Biotourism, Green Tourism เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวดังกล่าวล้วนแต่เป็นการบ่งบอกถึง การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism) ซึ่งจากการประชุม Globe 1990 ณ ประเทศแคนาดาได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยว แบบยั่งยืนว่า "การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวน รักษาโอกาสต่างๆของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวนี้มีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย" โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นการท่องเที่ยว ที่ดำเนินการภายใต้ขีดจำกัดความสามารถของธรรมชาติ และต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และต้องชี้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว

เสรี เวชบุษกร (2538) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า "การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นธรรมชาติและต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งหมายรวมถึงวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ใน ท้องถิ่นด้วย"

องค์ประกอบและวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

นิตยา สารายฎร์ (2546) อ้างอิงมาจาก ภราเดช พยัทธิเชียร (ม.ป.ป.) ได้แบ่งองค์ประกอบ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature Based Tourism) เป็นแหล่งธรรมชาติเป็นหลักมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ
2. องค์ประกอบด้านการจัดการเป็นการจัดการแบบยั่งยืน (Sustainable Management Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อมป้องกันและกำจัดมลพิษและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต
3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environment Education Based Tourism) เป็นแหล่งที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ มีการให้การศึกษา ประทับใจ สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยวคนในท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4.องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation Based tourism) คือการมีส่วนร่วมของชุมชนและคนในท้องถิ่นก่อประโยชน์ให้เกิดแก่ท้องถิ่นและท้องถิ่นมีการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพโดยเริ่มจากระดับล่างถึงการปกครองท้องถิ่นและรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (<http://www.tat.or.th/policy.htm>) ได้กล่าวถึงลักษณะโครงสร้าง และองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวที่จะส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม อาจรวมไปถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้นด้วย

2. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ และระบบนิเวศ โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม

3. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส หรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยตรง และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งนอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้ว ยังจะเป็นการเสริมสร้างจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวกด้วย

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและ การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ จะมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติ หรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูด นักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นที่การเสริมแต่ง หรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีองค์ประกอบ 3 ประการ

1. การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยังเป็นแนวคิดที่จะทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวช่วยส่งเสริม ธรรมชาติศึกษาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะช่วยสร้างรายได้ ซึ่ง รายได้ส่วนหนึ่งรัฐจะสามารถนำมาใช้ในโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งขณะนี้กำลังประสบปัญหาข้อจำกัด ด้านงบประมาณ นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังเป็นการสร้าง งานให้กับประชาชนในท้องถิ่นเพื่อเพิ่มรายได้ เมื่อประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรม การท่องเที่ยว ก็จะช่วยลดความจำเป็นในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อดำรงชีวิต ด้วยเหตุผลดังกล่าว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นแบบหนึ่ง ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

จากการให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พอจะสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและการอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ จะมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติ หรือ ลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นที่การเสริมแต่ง หรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

บริบท “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอัญญาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านกอก จากการสันนิษฐานน่าจะมีการตั้งถิ่นฐานขึ้นประมาณ พ.ศ. 2310 ก่อน กรุงรัตนโกสินทร์ ณ บริเวณชายทุ่งห่างจากอำเภอัญญาคีรี ประมาณ 4 กิโลเมตร เริ่มแรกตั้งขึ้น ประกอบด้วยป่าไผ่ นานาชนิดซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ที่ตั้งของหมู่บ้าน เป็นไม้ยืนต้นหลายชนิด เช่น ไม้เต็ง กระจ่าง กระจ่าง มะค่าเต้ ไม้พินซาด และนอกหมู่บ้านทางทิศเหนือยังมีป่าไผ่หนาแน่น ประกอบด้วย ไม้สะเดา ตะแบก จึงเรียกว่าคริม คือป่าไผ่ที่หนาทึบ ผู้ที่นำพรรคพวกมาครั้งแรกไม่ทราบว่าเป็นใคร แต่ทราบเพียงว่าคนที่มาตั้งบ้านกอก เป็นเชื้อสายมาจากเมืองชน (เป็นอำเภอชนบทในปัจจุบันนี้) และสมทบกับพวกที่มาจากเมืองคอนสวรรค์ อ.คอนสวรรค์ จ.ชัยภูมิ เมืองเจ้าพ่อพญาแล และเมื่อจำนวนคนมารวมกันมากแล้วก็ได้ปรึกษากันเพื่อตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านกอก เนื่องจากมีต้นกอกใหญ่หลายต้น มีชาวบ้านรวมกันประมาณ 50-60 หลังคาเรือน แต่ยังไม่มีการตั้งบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน)

ที่ตั้งบ้านกอก อำเภอัญญาคีรี ห่างจากขอนแก่นประมาณ 50 กิโลเมตร ในบริเวณศาลเจ้าคุณปู่หรือศาลปู่เจ้าฟ้าระงิม ความเป็นมาของศาลเจ้าเต่า กล่าวคือ ชาวบ้านผู้เต่า ผู้แก่ เชื่อกันว่า เจ้าคุณปู่เป็นชายแก่รูปร่างสูงใหญ่ นุ่งขาวห่มขาว ซึ่งแต่ก่อนดั้งเดิมที่เจ้าคุณปู่มีถิ่นฐานมาจากทางชัยภูมิบริเวณภูเม็ง และได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านกอกและมีเต่าเพ็กเป็นบริวาร และเรื่องราวของศาลเจ้าคุณปู่ และเต่าเพ็ก ที่บ้านกอก มีอายุยืนยาวสืบเชื้อสายกันมาพร้อม ๆ กับการตั้งบ้านกอก เมื่อประมาณ พ.ศ. 2310 ในบริเวณที่เรียกว่าศาลเจ้าคุณปู่ (ดอนเต่า) ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 4 ไร่ ในบริเวณนี้เป็นที่ตั้งของศาลเจ้าพ่อมหศักดิ์ 2 ศาล ชื่อเจ้าปู่ฟ้าระงิม และมีหอพระพุทธรูป 4 หลัง บริเวณดอนเต่านี้มีกอไผ่ร่วงหล่นทับถมกันเป็นที่อยู่อาศัยของเต่าเป็นอย่างดี ชาวบ้านเชื่อกันว่าเต่าในบริเวณดอนเต่าเป็นสัตว์เลี้ยงของเจ้าปู่ฟ้าระงิม จึงเรียกเต่าพวกนี้ว่า เต่ามหศักดิ์อีกชื่อหนึ่ง เต่าเพ็ก เต่าเหลือง เต่าเทียน หรือเต่าแขนง เป็นชื่อเต่าชนิดเดียวกันเป็นเต่าบกอาศัยอยู่ในหมู่บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอัญญาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ปี พ.ศ. 2440-2450 การปกครองได้แยกหมู่บ้านกอกออกเป็น 2 หมู่บ้าน เพื่อสะดวกแก่การปกครอง เนื่องจากมีคนเพิ่มมากขึ้นจาก 50 หลังคาเรือนเป็นประมาณ 100 หลังคาเรือน ซึ่งแบ่งออกเป็นบ้านกอก หมู่ที่ 3 และบ้านกอกหมู่ที่ 5 ตำบลสวนหม่อน อำเภอัญญาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ถึง พ.ศ. 2488-2490 ได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งเมื่อทางราชการได้ยุบหมู่บ้านกอก หมู่ 5 ของตำบลสวนหม่อน ไปขึ้นกับตำบลกุดเค้า เป็นหมู่ที่ 13 ตำบลกุดเค้า และโรงเรียนที่ขึ้นต่อตำบลกุดเค้า เป็นโรงเรียนประชาบาล ตำบลกุดเค้า อำเภอัญจาศิริ จังหวัดขอนแก่น

ต่อมาปี พ.ศ. 2529 บ้านกอก หมู่ที่ 3 มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ทางราชการจึงได้อนุมัติให้แบ่งหมู่บ้านกอกออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 3, 14

ซึ่งปัจจุบันผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 คือ นางอังคณา พิณจมนตรี และผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 14 คือ นายฉลาด เคนานันท์

สภาพทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้งและอาณาเขต

สภาพภูมิศาสตร์ บ้านกอกหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 14 ตำบลสวนหม่อน เป็นที่ราบสูง สภาพดินร่วนปนทรายและมักประสบปัญหาภาวะฝนแล้ง ทำการเกษตรไม่เป็นผล ลักษณะทางภูมิอากาศทั่วไปมีลักษณะร้อนและแห้งแล้ง

ทิศเหนือ	ติดกับ	หมู่บ้านป่าฝุ	หมู่ที่ 4	ตำบลสวนหม่อน
ทิศใต้	ติดกับ	หมู่บ้านมุดตุน	หมู่ที่ 2	ตำบลสวนหม่อน
ทิศตะวันออก	ติดกับ	หมู่บ้านขามป้อม	หมู่ที่ 12	ตำบลสวนหม่อน
ทิศตะวันตก	ติดกับ	หมู่บ้านขาม	หมู่ที่ 5	ตำบลสวนหม่อน

ลักษณะการก่อตั้งบ้านเรือน ลักษณะการก่อตั้งบ้านเรือนในหมู่บ้านกอกจะมีลักษณะของการตั้งชุมชนตามทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรมหรือการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม คือการตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม และมีที่นาหรือพื้นที่ในการทำเกษตรอยู่รอบ ๆ บริเวณหมู่บ้าน สำหรับบ้านเรือนของหมู่บ้านก็จะอยู่ใกล้ ๆ กันบ้านเรือนที่มีการปลูกพืชผักสวนครัวไว้ก็จะกันรั้ว โดยรั้วที่ใช้กันจะเป็นกิ่งไม้ และลักษณะรั้วจะติดกันถี่ ๆ เพื่อป้องกันเต่ามากินพืชผักที่ปลูกไว้ และระหว่างใช้ป้องกันเต่านี้นักชาวบ้านก็จะทำเป็นทางเดินเล็ก ๆ ที่มีขนาดคนเดินได้ 1 คน เป็นซอก เล็กซอก น้อยเพื่อเป็นทางเชื่อมให้ชาวบ้านเดินไปหากันระหว่างเพื่อนบ้าน สำหรับบ้านเรือนบ้านกอกส่วนใหญ่มีลักษณะแบบเดิม คือ เป็นทรงสูงมีใต้ถุน จะมีบ้างที่เป็นบ้านก่ออิฐหรือปูนตามสมัยนิยม ซึ่งบ้านเรือนที่มีลักษณะตามสมัยนิยม เจ้าของบ้านมักจะมียาชีพรักษาหรือมีพี่น้องได้ไปทำงานต่างประเทศหรือในเมืองทั้งที่ขอนแก่น หรือกรุงเทพฯ และบ้านลักษณะใต้ถุนสูงที่ใช้ประโยชน์จากใต้ถุนเพื่อเป็น คอกวัว – ควาย ก็ยังมีให้เห็นอยู่จำนวนมาก หลังคาเรือน ในหมู่บ้านกอกยังมีบ้านเรือนโบราณอยู่ 3 หลัง ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ซึ่งเป็นเรือนโบราณว่า

เรือนขอหลอด คือจะมีลักษณะหน้าจั่วอยู่ บนหลังคาบ้านมีชานกว้างและมีคอกสัตว์อยู่ใต้ถุนบ้าน บริเวณหน้าบ้านของชาวบ้านเกือบทุกหลังจะมีศาลพระภูมิตั้งอยู่ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องของการนับถือผีสงวนเทวดาในลัทธิเทวนิยมของชาวบ้านบ้านกอก

สภาพภูมิอากาศ เนื่องจากหมู่บ้านกอก เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในที่ดอนมีทุ่งนาล้อมรอบ ทำให้มีสภาพร้อนชื้นและหนาวมากในฤดูหนาว มีฤดูที่ชัดเจนอยู่ 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม อากาศจะร้อนมากในเดือนเมษายน ฤดูฝนจะเริ่มในช่วงปลายเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ฝนจะตกดีที่สุดในช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม ฤดูหนาวจะอยู่ในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ อากาศหนาวที่สุดในช่วงปลายเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม สำหรับภูมิอากาศของบ้านกอกในปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากในอดีต คือ ฤดูร้อนมีระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น ทำให้ฤดูฝนสั้น โดยฤดูร้อนจะมีระยะเวลายาวนานมากถึงช่วงตลอดเดือนพฤษภาคม และฝนจะเริ่มมากในปลายเดือนพฤษภาคม ทำให้ระยะการทำเกษตรคลาดเคลื่อน ไม่สามารถกำหนดวันเวลาเพาะปลูกที่แน่นอนได้ทุกปี บางปีฝนเริ่มตกช่วงเดือนสิงหาคม ทำให้ไม่สามารถทำนาได้ต้องปล่อยทิ้งไว้

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เต่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดของชาวบ้านกอก เพราะชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการคุ้มครองให้แคล้วคลาดจากอันตรายรอบข้าง เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสำคัญด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีคอนปู้ตา (บริเวณสวนเต่าปัจจุบัน) ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านและประชาชนทั่วไป บางครัวเรือนจะเลี้ยงสัตว์ เช่น วัวควาย หมู และเกือบทุกหลังคาเรือนจะปลูกข้าวไว้กินเอง บางครัวเรือนที่ดินเหลือจากการทำนา ก็จะปลูกอ้อย มันสำปะหลัง เพราะด้วยสภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างแห้งแล้ง จึงสามารถปลูกพืชชนิดนี้ได้

แหล่งน้ำ บ้านกอก จัดว่าเป็นหมู่บ้านที่มีแหล่งน้ำธรรมชาติน้อยมาก โดยมีลำห้วยสาธารณะอยู่เพียงหนึ่งแห่ง ที่อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน คือ ลำห้วยปากดาว ห้วยปากดาว เป็นห้วยธรรมชาติที่เก่าแก่เกิดก่อนการตั้งหมู่บ้าน มีต้นกำเนิดมาจากภูเขาที่ชื่อปากดาว ตำบลคำแคน อำเภอมัธยาศิริ จังหวัดขอนแก่น เป็นลำห้วยที่มีความสำคัญกับชาวบ้าน 2 ตำบล คือ ตำบลคำแคนและตำบลสวนหม่อน นอกจากนี้ยังมีลำห้วยที่เป็นสาขาของลำห้วยปากดาวหลายสาย ลำห้วยปากดาวไหลผ่านบ้านกอกเป็นระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร แล้วจึงไหลสู่กุดเค้า ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านเป็นระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากลำห้วยปากดาวเพื่อการเพาะปลูกพืชผักบริเวณริมฝั่งลำห้วย อีกทั้งยังใช้ในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน เนื่องจากบ้านกอกมีแหล่งน้ำน้อย ชาวบ้านจึงนำรถเข็นน้ำไปตักน้ำที่ลำห้วยมาใช้ให้เพียงพอกับความต้องการในชีวิตประจำวัน และยังใช้เป็นแหล่งหาปลาเพื่อนำมาเป็นอาหารได้อีกทางหนึ่ง ปริมาณน้ำของลำห้วยปากดาว จะมีปริมาณน้ำมากในช่วงฤดูฝน ส่วนฤดูแล้งจะมีปริมาณน้อยและมีความตื้นเขิน เป็นอย่างมาก ไม่เพียงพอกับความต้องการ จนทางราชการได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือ โดยการปรับผิวลำห้วยเป็นช่วง แล้วเทคอนกรีตเป็นฝายกั้นน้ำล้นระยะทางประมาณ 500 เมตร ในปี พ.ศ. 2515 ต่อมาได้มีการปรับปรุงซ่อมแซมเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2537 และในปี พ.ศ. 2546 ถึงปัจจุบัน

ได้มีการขุดลอกห้วยปากดาวที่ตื้นเขินให้สามารถเก็บน้ำได้มากขึ้น นับว่าเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านกอกได้อย่างมาก เพราะฝายจะเก็บน้ำไว้ได้ ทำให้ชาวบ้านมีน้ำใช้ในการเกษตรและอุปโภคบริโภคได้ไม่ขาดแคลน

แหล่งน้ำสาธารณะ สระน้ำที่วัดศรีสุมงคล มีจำนวน 1 แห่ง อยู่ในบริเวณวัด ทางทิศเหนือของหมู่บ้านสระน้ำภายในโรงเรียน บ้านกอกป่าสุวิทยา อยู่ในโรงเรียน อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ต้องข้ามถนนสายขอนแก่น- มัญจาคีรี ส่วนน้ำดื่มของชาวบ้านกอกก็คือ น้ำฝน โดยชาวบ้านจะใช้โอ่งหรือแทงก์น้ำรองน้ำฝนไว้ในฤดูฝน ซึ่งมีปริมาณมากพอใช้ตลอดทั้งปี ทำให้ชาวบ้านไม่ขาดแคลนน้ำในการบริโภค นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านที่นิยมบริโภคน้ำจากบ่อธรรมชาติ ลำห้วยปากดาว เพราะชาวบ้านคิดว่ามีรสชาติดีกว่าน้ำฝน บ้างก็บริโภคเลย บ้างก็ต้มก่อน

ป่าไม้ ปัจจุบันบ้านกอกเหลือพื้นที่ที่เป็นป่าไม้เพียงเล็กน้อย คือ บริเวณทิศเหนือติด กับบ้านป่าสุเท่านั้น ซึ่งเป็นทั้งพื้นที่สาธารณะและส่วนบุคคลที่ชาวบ้าน ปลูกต้นไม้ตามชายป่าสาธารณะของหมู่บ้าน ต้นไม้ที่มีในป่านี้ เช่น บก มะค่าแต้ รัง เต็ง สะแบง ยุง ประคู้ แต้ มะม่วงป่า ชาวบ้านได้อาศัยใช้ประโยชน์จากป่าได้ คือ การหาของป่า เช่น เก็บเห็ด ขู คั่วเยื่อ ลำกึ่งก่า เก็บผักป่า อย่างจี่เหล็ก ผักหวาน เป็นต้น และมีการนำวัว ควาย ไปเลี้ยงในฤดูทำนาเพราะไม่มีพื้นที่เลี้ยงสัตว์ และฤดูแล้งก็ปล่อยไว้ตามป่า รวมถึงการนำไม้ไปใช้ประโยชน์ เช่น ทำฟืน เผาถ่าน สร้างบ้านเรือน และยังมีการลักลอบเข้าไปหาประโยชน์จากพื้นที่ป่าถาวรตามมติ ครม. ด้วย ซึ่งอยู่ติดกับบ้านป่าสุด้วย

การคมนาคม ในอดีตจะใช้เกวียนเป็นยานพาหนะ แต่ในปัจจุบันที่วิทยาการเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ทำให้ระบบการคมนาคมเปลี่ยนไปในทางที่สะดวกสบายขึ้น มีถนนลาดยางผ่านหมู่บ้านและมีถนนคอนกรีตสำหรับการคมนาคมภายในหมู่บ้าน มีรถโดยสารประจำทางวิ่งผ่าน การเดินทางในปัจจุบันในการสู่หมู่บ้านกอกนิยมใช้เส้นทางมัญจาคีรี- ขอนแก่น ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร จะถึงบ้านกอก ซึ่งอยู่ทางขวามือจากขอนแก่นไปตามทางหลวงหมายเลข 12 (ขอนแก่น-ชุมแพ) 10 กม. เมื่อถึงบ้านท่อม เลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวง 2062 (ขอนแก่น-มัญจาคีรี) 54 กม. (ก่อนถึงอำเภอมัญจาคีรี 2 กม.) หรือสังเกตหลักกิโลเมตรที่ 40 ด้านซ้ายมือจะพบปั้มเชลล์ และปากทางเข้าหมู่บ้านเต่า เป็นศาลมีรูปเต่ายืนอยู่ ในการเดินทางก็จะมารถโดยสารประจำทางสายมัญจาคีรี-ขอนแก่น วิ่งผ่านตลอดวัน รถเที่ยวสุดท้ายจากขอนแก่นหมดประมาณ 6 โมงเย็น ส่วนจากมัญจาคีรีเข้าขอนแก่นหมดเวลาประมาณ 17.45 น. และมีรถโดยสารสายชัยภูมิ-ขอนแก่น วิ่งผ่านทั้งวันเช่นกัน

ถนน บ้านกอกเป็นหมู่บ้านที่ติดกับถนนลาดยางสายขอนแก่น- มัญจาคีรี จะมีถนน แยกซอยเข้าไปในหมู่บ้านเป็นระยะทาง 100 เมตร ถนนหนทางภายในหมู่บ้านจะเป็นถนนคอนกรีต สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2538 โดยงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ที่ปรับปรุงถนนจากเดิมที่เป็นถนนดินลูกรัง เพื่อให้ชาวบ้านได้รับความสะดวกสบายในการเดินทางสัญจรติดต่อไป มาระหว่างในหมู่บ้านเอง และการเดินทางติดต่อกับภายนอก ทั้งนี้ยังมีความคงทนถาวรและอายุการใช้งานของถนนที่ได้มีคุณภาพ

แต่การที่สร้างถนนคอนกรีตภายในหมู่บ้านกลับทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเต่าที่มีอยู่ในหมู่บ้าน เพราะเต่าจะชอบเดินและนอนบนดินเวลาที่มีฝนตก จากเดิมที่พื้นถนนเป็นดินลูกรังแล้วเปลี่ยนมาเป็นพื้นคอนกรีต ทำให้เต่าจะไม่ค่อยออกมาเดินและนอนเล่นบนถนนอีก เพราะความร้อนที่มีอยู่บนพื้นถนนคอนกรีต ทำให้เต่าหลบออกไปนอกหมู่บ้าน ไปอยู่ตามทุ่งนา ผลที่ตามมา คือ จำนวนเต่าในหมู่บ้านลดลง

ไฟฟ้า บ้านกอกเริ่มมีไฟฟ้าใช้ เมื่อปี พ.ศ. 2529 โดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเป็นผู้ดำเนินการติดตั้ง และขณะนี้ชาวบ้านหมู่บ้านกอกมีไฟฟ้าใช้กันทุกหลังคาเรือนแล้ว แต่เดิมก่อนที่ไฟฟ้าจะเข้าถึงชาวบ้านใช้ตะเกียงในการให้แสงสว่างยามค่ำคืน หรือใช้ไฟที่ท่าจากยางไม้ บางบ้านที่มีฐานะก็จะใช้เครื่องปั่นไฟ และเมื่อมีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้าน ทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีเวลาทำกิจ กรรมในตอนกลางคืนด้วยกันมากขึ้น และวิถีชีวิตก็เปลี่ยนตามไปด้วย เนื่องจากเมื่อก่อนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ พ่อค้าลงชาวบ้านก็จะเข้านอนแต่หัวค่ำ หรือจับกลุ่มคุยกันอาจมีการเล่านิทาน ร้องเพลง ขับกลอนหมอลำ โต้ศญา แต่พอมีไฟฟ้าใช้ความสัมพันธ์กันของชาวบ้านก็ลดลง ต่างคนต่างอยู่บ้านตนเอง ดูโทรทัศน์ที่บ้านใครบ้านมัน อีกด้านหนึ่งก็ทำให้ชาวบ้านได้รับความสะดวกสบายขึ้น เพราะสามารถใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าอื่นๆ อย่าง พัดลม ตู้เย็น ได้ แต่อีกด้านเครื่องใช้ไฟฟ้าก็เป็นตัวชี้วัดฐานะของชาวบ้านในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นค่านิยมใหม่ว่าถ้า บ้านใครมีเครื่องใช้ไฟฟ้าได้ก็แสดงว่ามีฐานะดี ทำให้เกิดช่องว่างทางสังคมภายในหมู่บ้าน และก่อให้เกิดการสร้างหนี้สินจากความต้องการเครื่องใช้ไฟฟ้า ส่วนการจ่ายค่าให้บริการไฟฟ้า จะมีตัวแทนที่ได้รับเลือกจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อ.มัญจาคีรี เป็นผู้รวบรวมแล้วนำไปจ่ายที่สำนักงานในตัวเมือง โดยเฉลี่ยค่าไฟฟ้าในแต่ละเดือนของแต่ละครัวเรือนจะอยู่ที่ประมาณ 80-150 บาท

น้ำประปา บ้านกอกหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 14 นั้นเป็นหมู่บ้านที่แยกออกจากกัน ปัจจุบันหมู่ที่ 14 ใช้น้ำประปาที่ผลิตจากน้ำผิวดินนำมากรองตามกรรมวิธี แล้วเก็บไว้ในแทงก์น้ำบริเวณทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านกอกหมู่ที่ 14 และมีบางส่วนที่ใช้น้ำประปาสวนภูมิภาค ในส่วนของหมู่ที่ 3 ปัจจุบันใช้น้ำจากการประปาสวนภูมิภาคอำเภอเมืองมัญจาคีรี ในอดีตบริเวณบ้านกอกหมู่ที่ 3 นั้น ดินมีลักษณะเป็นดินเค็ม เคยมีทางราชการมาขุดเจาะน้ำแต่ก็ใช้ไม่ได้ และงบประมาณในการซ่อมบำรุงน้ำประปาของหมู่ที่ 3 ใช้งบจากทางราชการ ส่วนหมู่ที่ 14 ใช้งบส่วนกลางของชาวบ้านที่ร่วมแรงร่วมใจกันนำมาซ่อมบำรุงเองโดยไม่ใช้งบจากทางราชการ

ร้านค้า ในสมัยก่อนชาวบ้านต้องเข้าไปซื้อของสำหรับอุปโภคบริโภคในตัวอำเภอมัญจาคีรี หรือมีรถขายสินค้าเร่เข้ามาขายภายในหมู่บ้าน สินค้าที่นำมาขายก็เป็นพวก ของชำ เสื้อผ้า ซึ่งในปัจจุบันก็ยังมีรถขายเร่แบบนี้อยู่ ที่ชาวบ้านนิยมซื้อด้วยเนื่องมาจากสามารถซื้อเชื่อได้แล้วผ่อนชำระภายหลัง ภายในหมู่บ้านกอกมีร้านค้าที่มีลักษณะขายของชำอยู่ 8 ร้าน สินค้าที่ขายก็จะคล้ายๆกันทุกร้าน คือ เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่ชาวบ้านใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ผงซักฟอก สบู่ ยาสีฟัน ยาสระผม น้ำมันพืช น้ำตาล น้ำปลา เป็นต้น และยังมีขายอาหารทั้งสดและแห้ง อย่าง ผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ ร้านชำเหล่านี้มีบาง

ร้านจะขายอาหารด้วย ทั้งอาหารตามสั่งและก๋วยเตี๋ยว เพื่อให้บริการ แก่นักท่องเที่ยวและชาวบ้านใน หมู่บ้าน ซึ่งสินค้าที่ซื้อมาจำหน่ายส่วนมากจะซื้อมาจากตลาดในตัวอำเภอัญจาภิรี อำเภอบ้านไผ่ หรือ ซุปเปอร์สโตร์ขายของส่งอย่าง บิ๊กซี โลตัส แม็คโคร ในตัวอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ปั้มน้ำมัน ในหมู่บ้านจะมีปั้มน้ำมันอยู่ 1 ปั้ม เป็นปั้มน้ำมัน shell มีขนาดใหญ่พอควร ตั้งอยู่บริเวณริมถนนสายขอนแก่น- ัญจาภิรี อยู่ห่างจากหมู่บ้านเพียง 200 เมตร และปั้มน้ำมันยังให้บริการ ซ่อมรถ เติมน้ำมันด้วย แต่เดิมก่อนที่จะมีปั้มแห่งนี้มาเปิดให้บริการก็จะมีปั้มหลอดตามร้านค้าในหมู่บ้านไว้ ให้บริการ แต่ในปัจจุบันความนิยมของชาวบ้านที่มีต่อปั้มหลอดได้ลดลง ทำให้ปั้มเหล่านั้นต้องปิดตัวไป

การติดต่อสื่อสาร การรับทราบข้อมูลข่าวสารของประชาชนในหมู่บ้านกอกทั้งหมู่ที่ 3 และ หมู่ที่ 14 ส่วนใหญ่จะเป็นการรับข่าวสารทางเคเบิล โดยผ่านทางวิทยุ โทรทัศน์ และการประชาสัมพันธ์ ข่าวสารทางราชการจากหอกระจายข่าวโดยผู้นำชุมชน ซึ่งส่วนมากข่าวที่จะประกาศผ่านหอกระจายข่าวจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมส่วนรวมของชาวบ้าน การรับรู้ข่าวสารจากสังคมภายนอกมาพร้อมกับการ เจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เข้ามาในหมู่บ้านพร้อมกับการที่หมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ และ เครื่องขยายการสื่อสารเหล่านี้ ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไป การที่สามารถรับรู้ข่าวสารจากสังคม ภายนอกได้อย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเกษตร การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของดินฟ้าอากาศ ทำให้เกิดการพัฒนาและมีการนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพ ชีวิตให้ดีขึ้นของชาวบ้านกอก

โทรศัพท์ เครื่องขยายโทรศัพท์ที่ใช้ในหมู่บ้านจะเป็นขององค์การ โทรศัพท์แห่งประเทศไทย หรือที่ปัจจุบันแปลงสภาพเป็น บริษัท ทศท . คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) (tot corporation Public company limited) แต่ก่อนจะมีการติดตั้งโทรศัพท์ตามบ้านของชาวบ้านที่เป็นคล้ายๆตัวแทนของเครื่อง ขยาย ซึ่งก็จะเป็นผู้ที่มีฐานะค่อนข้างดีหน่อย ซึ่งเริ่มมีการติดตั้งครั้งแรกเมื่อปี พ .ศ. 2535 โดยจะมีการเก็บ ค่าบริการจากชาวบ้านที่มาใช้บริการที่มีการ ไปตามมารับสายโทรศัพท์ที่โทรเข้า ครั้งละ 10-20 บาท หรือ โทรออกก็จะคิดตามอัตราของ ทศท. แต่มีการบวกค่าบริการเพิ่ม และมีตู้โทรศัพท์สาธารณะทั้งหยอดเหรียญ และใช้บัตรทีโอทีให้บริการครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2543 แต่ปัจจุบันนี้ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการ แข่งขันทางการตลาดที่รุนแรงของผู้ให้บริการระบบเครื่องขยายโทรศัพท์เอกชนและบริษัทผลิตเครื่อง โทรศัพท์เคลื่อนที่ ทำให้ชาวบ้านมีกำลังในการซื้อเครื่องมือสื่อสารเหล่านี้มาใช้ส่วนตัวเองได้ ทำให้ไม่ต้องพึ่งพาการใช้บริการโทรศัพท์ของ ทศท . และของเพื่อนบ้านที่มีฐานะอีกต่อไป และที่หมู่บ้านกอก ก็ สามารถรับคลื่นสัญญาณของระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ทั้ง เอไอเอส วันทูคอล ทรูมูฟ และดีแทคได้

ไปรษณีย์ ในการติดต่อสื่อสารมีระบบสื่อสารอีกอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านในหมู่บ้านกอกนิยมใช้ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ การสื่อสารผ่านไปรษณีย์ สำหรับการส่งจดหมายธรรมดาจะใช้วิธีไปหย่อน จดหมายที่ตู้ไปรษณีย์ที่ตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่มาไปตู้เก็บจดหมายทุกวัน แต่ถ้าหากเป็นการ ส่งธนาคัติหรือพัสดุภัณฑ์ จะต้องเข้าไปส่งที่ทำการไปรษณีย์ในตัวอำเภอัญจาภิรี สำหรับการรับ จดหมายจะมีบุรุษไปรษณีย์ขับรถจักรยานยนต์เข้ามาส่งถึงบ้านทุกวัน

ด้านสาธารณสุข บ้านกอกจะมีสถานอนามัยประจำหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 14 ห่างจากตัวหมู่บ้านประมาณ 300 เมตร สถานอนามัยบ้านกอกจะให้ บริการด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน ชาวบ้านกอกและหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น การให้บริการบัตรประกันสุขภาพ การอบรมให้ความรู้เรื่องโรคภัยต่างๆ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านสุขภาพอนามัย เช่น การรณรงค์การกำจัดลูกน้ำยุงลาย การป้องกันโรค ไข้หวัดนก โรคฉี่หนู การตรวจรักษาโรคเบื้องต้น อย่าง อุบัติเหตุเล็กๆน้อยๆก็รับทำแผล ล้างแผล จ่ายยา แก้วปวดหัว เป็นไข้ รับประทานยา ฉีดวัคซีน ซึ่งจะให้บริการแก่ชาวบ้านในพื้นที่บ้านกอกและหมู่บ้าน ใกล้เคียง ส่วนถ้าเป็นการเจ็บไข้ได้ป่วยที่รุนแรงที่ทางสถานอนามัยไม่สามารถให้การ รักษาได้ ก็จะส่งผู้ป่วยเข้าโรงพยาบาลมัญจาคีรี หรือโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น เพราะมีเจ้าหน้าที่ชำนาญและเครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัยกว่า ระยะทางจากบ้านกอกไปโรงพยาบาลมัญจาคีรีประมาณ 4 กิโลเมตรนอกจากจะมีเจ้าหน้าที่ประจำอนามัยแล้ว ก็จะมี อสม. หรืออาสาสมัครสาธารณสุข เป็นผู้ช่วยในการทำงานร่วมกับ ชาวบ้าน เช่น การแจกทรายอะเบทกำจัดลูกน้ำ การสำรวจประชากรในหมู่บ้าน

ระบบเศรษฐกิจ ชาวบ้านกอกส่วนใหญ่มีชีวิตความเป็นอยู่แบบพออยู่พอกิน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา ทำไร่ ส่วนอาชีพเสริมจะเป็นการค้าขาย การรับจ้างทั่วไป การจักสาน การทอผ้าไหม การเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันได้มีการทำโฮมสเตย์ เป็นอาชีพเสริมด้วย นอกจากนั้น ยังมีกลุ่มเกษตรกรที่ได้ปลูกต้นสบู่ดำ และมีบางส่วนที่ได้เดินทางออกไปทำงานต่างถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนหนุ่มสาวที่มีการศึกษาค่อนข้างดี หรืออีกกลุ่มก็เป็นพวกใช้แรงงาน สำหรับแหล่งงาน เช่น โรงงานน้ำตาล โรงงานแหอวน และโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ที่ตั้งอยู่ทั้งที่ภายในจังหวัดขอนแก่นเอง และภูมิภาคอื่นๆ

รายได้ นอกจากผู้ที่ทำงานราชการและทำงานประจำแล้วชาวบ้านกอกยังมีรายได้ที่สำคัญดังนี้ รายได้จากการขายข้าว ซึ่งเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ ชาวบ้านจะไม่ขายข้าวจนกระทั่งเห็นข้าวปีต่อมออกรวงก่อน เพราะกลัวกับภาวะฝนแล้ง แต่ก็มีบ้างที่บางรายมีพื้นที่นามาก สามารถขายข้าวได้ประมาณ 15,000-25,000 บาท ส่วนรายที่ขายข้าวเมื่อไม่แน่ใจว่าผลผลิตปีต่อมาจะดี จะนำข้าวมาขายได้ประมาณ 4,000-10,000 บาท ชาวบ้านที่มีรายได้จากการขายข้าวนี้เป็นชาวบ้านที่มีที่นายน้อย คือ เหลือจากที่ใช้บริโภคแล้วจึงจะขาย รายได้จาก การทอผ้าไหม เป็นรายได้ที่เกิดจากกลุ่มทอผ้าไหม มีสมาชิกทั้งหมด 10 คน มีรายได้ประมาณคนละ 200-300 บาท รายได้จาก การขายผักที่ปลูกภายในบริเวณบ้านและริมห้วยปากดาวเป็นจำนวนเล็กน้อย ถ้าปลูกตลอดปีจะมีรายได้เล็กน้อยพอเป็นค่าอาหารภายในครอบครัว คือ ประมาณวันละ 10-40 บาท ซึ่งผักที่ปลูกมีหลายชนิด เช่น คื่นช่าย สะระแหน่ หอม โหระพา เป็นต้น ชาวบ้านจะปลูกผักกันน้อยมาก เพราะสภาพดินเป็นดินเค็ม (ดินเค็ม) และภาวะการขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตร สรุปแล้วชาวบ้านกอกมีรายได้เฉลี่ยแล้วประมาณ 50,000 บาท/ครอบครัว/ปี

สภาพประชากร

จำนวนประชากร

ประชากรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านกอก ส่วนใหญ่เป็นประชากรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่มาตั้งแต่เดิมและเป็นคนพื้นเมือง ใช้ชีวิตแบบชาวชนบทเป็นชีวิตที่เรียบง่าย และมีประชากรย้ายเข้ามาอยู่ใหม่จากหลายจังหวัด ตามที่ลูกหลานบ้านกอกไปแต่งงานด้วยบ้านกอก หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 14 มีประชากรตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ในหมู่บ้านทั้งหมด 299 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 770 คน เป็นชาย 300 คน หญิง 470 คน จำแนกจำนวนประชากรตามช่วงอายุ และเพศ (ดังตารางภาคผนวก)

ลักษณะภาษา

ภาษาที่พูดเป็นภาษาพื้นเมือง(ภาษาอีสาน) ลักษณะการพูดจะมีภาษากลางประสมบ้างในบางคำ แต่เป็นสำเนียงอีสาน เพราะประชาชนได้รับการศึกษามากขึ้น มีความสัมพันธ์ทางสังคมติดต่อสื่อสารกับผู้คนมากขึ้น และใช้ภาษากลางในการติดต่อสื่อสาร ภาษาอีสานบางคำจึงถูกกลืนหายไป

ลักษณะครอบครัว

ลักษณะครอบครัวของชาวบ้านกอกส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวขยาย คือ มีปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก อาศัยอยู่ด้วยกัน แต่ก็มีบ้างที่เป็นครอบครัวเดี่ยว เพราะจะเห็นได้จากเมื่อแต่งงานแล้วสามีภรรยาจะแยกเรือนออกมาอยู่เฉพาะครอบครัวตนเอง และภายในครอบครัวจะมีสมาชิกเฉลี่ยระหว่าง 5-7 คน

สภาพการปกครอง

บ้านกอก ตั้งอยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน หลังจาก แบ่งเขตการปกครองเป็น 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 3 และ หมู่ที่ 14 ได้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน กรรมการ หมู่บ้าน ฝ่ายต่างๆ ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 เพื่อให้การปกครองบริหารจัดการบ้านเมืองเป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย และได้แบ่งหมู่บ้านออกเป็นคุ้มๆ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดูแลบริหารจัดการในแต่ละคุ้ม เป็นการกระจายอำนาจให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านและภายในหมู่บ้านมีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่บ้านละ 2 คน ซึ่งชาวบ้านได้เลือกเข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนไปใช้สิทธิ์ใช้เสียงในสภา อบต. ในการจัดทำแผนงานโครงการ และร่างข้อบังคับ อบต. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 คือนางอังคณา พิณจมนตรี และผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 14 คือนายฉลาด เคนานันท์

ประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อ

ประเพณีวัฒนธรรม บ้านกอกมีประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยถือบุญประเพณีของภาคอีสาน คือ สีต 12 ครอง 14 และชาวบ้านยังร่วมกันปฏิบัติตามประเพณีอย่างเคร่งครัด แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างให้เหมาะสมกับยุคสมัย และเนื่องจากชาวบ้านกอกยังมีปู่ตาที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่คอยยึดเหนี่ยวจิตใจชาวบ้านกอกมาช้านาน ชาวบ้านกอกจึงมีประเพณีที่จัดขึ้นเป็นการทำบุญให้กับปู่ตาด้วย งานบุญประเพณีสีต 12 ครอง 14 ที่ชาวบ้านกอกยังยึดถือปฏิบัติอยู่คือ

บุญเบิกบ้าน จะจัดขึ้นในช่วงเดือนอ้าย หรือเดือนธันวาคม ซึ่งถือเป็นเดือนแรกในการนับเดือนของไทย ชาวบ้านจะร่วมกันจัดงานบุญนี้ขึ้นทุกปี เพื่อทำบุญให้เป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้านและชาวบ้านที่อาศัยในหมู่บ้านทุกครัวเรือน และถือเป็นการเริ่มต้นปีใหม่ตามประเพณีไทยอีสาน พิธีกรรมจะเริ่มโดยการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดที่บริเวณกลางหมู่บ้าน และทำบุญเลี้ยงพระร่วมกันของชาวบ้านทั้งหมด 3 และหมู่ 14 หลังจากนั้นพระสงฆ์จะรดน้ำมนต์ตามบ้านเรือน ช่างข้าว คอกสัตว์ เพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายในปีที่ผ่านมา และเพื่อเป็นสิริมงคลในการเริ่มต้นปีใหม่

งานบุญข้าวจี จัดขึ้นในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึงมีนาคม หรือเดือน 3 ของทุกปี ซึ่งจะมีการร่วมกันทำกิจกรรมภายในหมู่บ้านหลายอย่าง เช่น การทำข้าวเกรียบแผ่นหรือข้าวโป่งเพื่อไปตักบาตรตอนเช้าที่วัดหรืออาจมีข้าวต้มมัดไปร่วมถวายด้วย เมื่อเสร็จงานบุญในช่วงเช้าแล้ว ชาวบ้านก็จะออกไปทำไร่ทำนาตามปกติ

งานประเพณีสงกรานต์ ซึ่งจัดขึ้นในเดือนเมษายน หรือเดือน 5 ในระหว่างวันที่ 13-15 เมษายน ของทุกปี จะมีการสงฆ์น้ำพระ ผ้าป่าร่วมกันทั้ง 2 หมู่บ้าน มีขบวนแห่รอบหมู่บ้านเวลาประมาณ 4 โมงเย็น และนอกจากนี้ในทุกปีประเพณีสงกรานต์ของหมู่บ้านยังมีการแห่เต่าและพิธีรดน้ำเต่า โดยชาวบ้านจะนำเต่ามาที่ศาลปู่ตาจำนวนหนึ่งและนำน้ำหอมมารด การแห่ขบวนสงฆ์หลวงปู่เต่า ประชาชนในละแวกใกล้เคียงก็จะมาร่วมงานในครั้งนี้ด้วยทุกปี รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่มาจากที่ต่างๆด้วย

บุญเข้าพรรษา จะจัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 จะมีการห่อขนม ข้าวต้ม ทำบุญเลี้ยงพระและฟังเทศน์ มีการแห่เทียนพรรษาพร้อมกันทำบุญรัก ชาติ ศาสนา มีดินเทียน ดอกไม้เงิน ดอกไม้ทองร่วมในงานแห่ด้วย ชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ต้องการจะงดเว้นจากของมีนเมาในช่วงเข้าพรรษาก็จะปฏิญาณตนว่าจะงดเว้นในวันนี้

บุญข้าวประดับดิน จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 ชาวบ้านจะนำห่อข้าว ที่เรียกว่า ห่อข้าวน้อย ภายในห่อข้าวจะประกอบด้วย หมาก พลู ยาเส้น ของคาวที่เป็นของแห้ง จะใช้ใบตองห่อเป็นกระทรงเล็กๆ และตอนกลางคืน ชาวบ้านจะนำห่อข้าวเหล่านี้ไปวางไว้รอบๆวัด หรือตามต้นไม้ การประกอบพิธีกรรมนี้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ และผีไม่มีญาติ โดยมีมัทธา ยกกล่าวคำเรียกวิญญาณให้มารับส่วนกุศล

บุญข้าวสาก จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ชาวบ้านกอกจะทำข้าวห่อเช่นเดียวกับการทำบุญข้าวประดับดิน แต่เรียกว่า ห่อข้าวใหญ่ การทำบุญก็เช่นเดียวกันกับบุญข้าวประดับดิน

งานบุญออกพรรษา จัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ก่อนวันออกพรรษา 1 วัน จะมีการเตรียมอาหารไว้ตักบาตรใน ช่วงเช้า มีการแห่ดอกไม้ร่วมกันทั้ง 2 หมู่บ้านและทำบุญที่วัด และชาวบ้านกอกยังมีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีการทำดอกไม้ และร้อยมาลัยก่อนวัน ออกพรรษา 2 วันในตอนกลางคืน จะมีการเวียนเทียนและหนุ่มสาวก็จะมีการเล่นประทัดดอกไม้ไฟ ในตอนกลางคืนของวันถัดมาจะมีกันเทศ์ โดยที่เราไม่ได้นิมนต์พระไว้ก่อน (ภาษาพื้นบ้านเรียกว่ากันท์หลอน)ชาวบ้านจะนิมนต์พระขึ้นเทศ์ตอนกลางคืน และหนุ่มสาวจะเอาคำพญามาได้ตอบกันอย่างสนุกสนาน พอวันรุ่งขึ้นจะเป็นการตักบาตรเทโวโลหณะ

บุญกฐิน งานบุญนี้จะจัดขึ้นหลังจากออกพรรษาแล้ว มีระยะเวลาภายใน 1 เดือน คือนับตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ก่อนวันงานจะมีการเตรียมอาหาร ห่อขนม ข้าวต้ม มีการตั้งกองกฐินไว้ที่บ้านเจ้าภาพ ซึ่งเจ้าภาพจะต้องทำการจองวัดที่จะทอดกฐินไว้ก่อน เพราะวัดหนึ่งๆสามารถรับกฐินได้ปีละ 1 กองเท่านั้น หลังจากตักบาตรและถวายภัตตาหารเพล ก็จะถวายองค์กฐินซึ่งประกอบด้วย ผ้าไตร จีวร เครื่องอัฐบริขารสำหรับพระสงฆ์

ความเชื่อ

ประเพณีแห่ดอกไม้ ชาวบ้านกอกจะจัดบุญแห่ดอกไม้หลังจากวันสงกรานต์ประมาณ 2-3 วัน ชาวบ้านจัดงานบุญนี้เพื่อบูชาพระยาแถน ซึ่งเป็นเทวดาและเป็นการขอฝน เพื่อที่จะให้สามารถทำการเกษตรได้เป็นอย่างดี เป็นการนำดอกไม้มาบูชาพระยาแถนและพระสงฆ์ที่มาสงฆ์ด้วย โดยพิธีการในการแห่ดอกไม้จะจัดให้มีงานบุญ 3 วัน เริ่มจากการที่วัดจะตีระฆังเรียกชาวบ้านมารวมกันที่วัด ชาวบ้านก็จะถือภาชนะใส่น้ำและมีดอกไม้มารวมขบวนแห่ ภายในขบวนจะมีพระภิกษุสามเณรร่วมขบวนอยู่ด้วย พิธีนี้จะจัดขึ้นในช่วงเย็น ประมาณ 5 โมงเย็น แต่ทุกวันชาวบ้านก็จะนำภาชนะใส่น้ำออกมาวางหน้าบ้าน เมื่อขบวนแห่ผ่านมา พระที่เป็นผู้นำในขบวนแห่จะนำดอกไม้มาจุ่มน้ำที่ชาวบ้านเตรียมไว้และรดน้ำให้พรแก่ชาวบ้าน ผู้ที่ร่วมขบวนจะเล่นสาดน้ำกันอย่างสนุกสนาน เมื่อเดินไปตามถนนจนรอบหมู่บ้านแล้ว ชาวบ้านก็จะเดินทางกลับไปวัดเพื่อนำดอกไม้ไปเสียบตามศาลาวัด ชาวบ้านที่ไปทำไร่นานาเมื่อเสร็จจากงานก็จะนำดอกไม้มาร่วมในพิธีที่หลัง จะเห็นได้ว่าลักษณะการทำบุญแห่ดอกไม้นี้ เป็นการรวมกันทางพิธีกรรมและความเชื่อระหว่างประเพณีสงกรานต์และประเพณีบุญบั้งไฟ โดยมีพิธีกรรมเป็นของสงกรานต์ แต่เชื่อตามความเชื่อในการทำบุญบั้งไฟ ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านกอกจึงไม่มีการจัดงานบุญ บั้งไฟทำพิธีบอกผีบ้าน นอกจากนี้ชาวบ้านยังยึดพิธีกรรมในหมู่บ้านดังนี้

การเลี้ยงผี คือการบอกกล่าวผีบ้านเกี่ยวกับการกระทำของชาวบ้านในหมู่บ้าน โอกาสในการเลี้ยงผีบ้าน เมื่อชาวบ้านทำผิดกฎของหมู่บ้าน หรือเมื่อชาวบ้านทำอันตรายต่อซึ่งถือว่าเป็นสัตว์เลี้ยง

ของเจ้าปู่ทั้งที่มานบนานขอให้เจ้าปู่ช่วยเหลือแล้วได้ดังที่หวังจำเป็นต้องมาแก้บนก็ต้อง มาทำพิธี เลี้ยงผีทั้งนั้น เครื่องเช่นในการเลี้ยงผี มีดังนี้

ก. ไก่ดำไม่เชือดคอ ห้ามตัดเล็บไก่ จับไก่หักหลัง นำเครื่องในไก่ออกให้หมดแล้วนำไก่ ทั้งตัวไปต้มใส่เกลือ

ข. เหล้าขาว

ค. ข้าว น้ำ

ง. หมาก ยาสูบ

จ. น้ำพริก

ทุกครั้งที่มีการเลี้ยงผีต้องนำไปเลี้ยงตอนเช้าวันพุธ โดยจำประจำหมู่บ้านคือ พ่อใหญ่บุญชู สุขวิเศษ (จำคือผู้ที่ชาวบ้านเลือกเป็นผู้ติดต่อกับผีบ้าน ซึ่งจำนี้จะต้องมาจากตระกูลที่เป็นเจ้าของหมู่บ้าน โดยตลอด และเป็น ผู้ที่ชาวบ้านนับถือด้วย) เรียกว่าเป็นพิธีแก้บน พิธีจะเริ่มขึ้นเวลาประมาณ 7 โมงเช้า โดยปกติจะมีชาวบ้าน มาแก้บนทุกวันพุธ การแก้บนอาจนำหมอลำซึ่ง มาจัดแสดงหน้าศาล สำหรับการแก้บนที่สำคัญ เช่น ลูก สอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ การได้งานหรือการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงาน

วันสำคัญของเต่า หรืองานเต่า คือ วันสุดท้ายของสงกรานต์ ชาวบ้านกอกจะมีพิธีรดน้ำเต่า โดยชาวบ้านจะนำเต่าจำนวนหนึ่งและนำน้ำหอมมารด คล้ายกับพิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์ งานนี้ จัดได้เพียงหนึ่งปีคือเมื่อ พ .ศ. 2538 และใน พ .ศ. 2539 ถึงไปเนื่องจากเกิดกรณีเต่าตาย แต่ทางหมู่บ้าน ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ได้จัดงานวันรักเต่าแทนในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ของทุกปี

การเลี้ยงบ้าน จะเลี้ยงในเดือน 3 และเดือน 6 ก่อนฤดูทำการเกษตร เครื่องเช่น หรือของ ทำบุญก็ใช้อย่างเดียวกับการเลี้ยงผี แต่จะมีการกระทำอย่างอื่นเพิ่มเติม คือ ชาวบ้านทุกคนทุกครัวเรือนต้อง ทำสัญลักษณ์ของสมาชิกในบ้าน

สมาชิกในบ้าน ใช้ข้าวปั้นเป็นจำนวนก่อนตามจำนวนสมาชิก

สัตว์เลี้ยง จะใช้ใบตองฉีกเป็นริ้ว และมัดคล้ายหลอดดูด

เทียน ดอกไม้ เท่ากับจำนวนสมาชิกในครอบครัว

ธูป จำจะเป็นผู้จุดเอง

นำสิ่งของทั้งหมดใส่กล่องไปวางรวมกันบริเวณที่ทำพิธี ซึ่งจำจะเป็นผู้ทำพิธีต่อไป การทำพิธีนี้เพื่อต้องการ ให้เจ้าปู่ดูแลลูกหลานและสัตว์เลี้ยงในหมู่บ้านอย่าให้มีทุกข์ ให้มีแต่ความสุข การทำพิธีก่อนการเกษตร จะมีการเสี่ยงทาย ไก่ 3 ตัว ที่บริเวณศาลเจ้าปู่ โดยการเสี่ยงทาย

1) ชาวบ้านในบ้านกอกจะอยู่ดี มีความสุขหรือไม่

2) ฟ้าฝนในปีนี้จะดีหรือไม่

3) พิษพรณัชญูยาหารจะอุดมสมบูรณ์หรือไม่

การเสียหายจะดูจากความโค้งของขากรรไกรล่างของไก่ ถ้าขากรรไกรล่างของไก่ทั้ง 3 ตัวโค้งดีทุกตัว หมายถึง ผลการเสียหายออกมามี แต่ถ้าขากรรไกรล่างของไก่ออกมามีตรง นั่นก็หมายถึงการเสียหาย ออกมาไม่ดี ชาวบ้านก็ต้องมีการเตรียมรับกับสภาพความแห้งแล้งที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้จ้จะทำหน้าที่เสียหายในหมู่บ้านแล้ว จ้ ยังเป็นผู้นำในการทำมาสะอาด หมู่บ้านพร้อมกับทางอำเภอด้วย โดยปกติมักเป็นเวลาที่จะมีข้าราชการผู้ใหญ่มาเยี่ยม และวันที่ 15 ของทุก เดือน โดยกระทำมา 4-5 ปี สวนเต่าจะได้รับการทำความสะอาดด้วยการเก็บกวาดใบและกิ่งไผ่มาจุดไฟ เผา

ชาวบ้านกอก มีความเชื่อในพิธีกรรมทางศาสนาและไสยศาสตร์แบบพราหมณ์ ได้แก่ พิธี บายสิ่วขวัญในงานมงคลต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวช หรือเมื่อมีผู้มาเยือนผ่านพ้นอุปสรรค หรือผู้ที่ หายจากการเจ็บป่วย และมีความเชื่อในเรื่องเครื่องราง ของขลังต่างๆ มีความเชื่อถือคนเฒ่าคน แก่ และมีความเชื่อเกี่ยวกับการละเว้นการกระทำ ชาวบ้านเรียกว่า คละล่า เช่น วันพระไม่สีข้าว วันอังคารไม่เผาผี มี คนตายในหมู่บ้านไม่ให้หาผีเข้าบ้าน เป็นต้น

กะจ้

กะจ้ หรือ ขะจ้ คือ ผู้ที่ชาวบ้านมีความเชื่อ เลื่อมใสศรัทธาว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถ ติดต่อกับภูตผีได้ เมื่อมีการบนบานสารกล่าว หรือเลี้ยงดอนปู่ตา หรือเลี้ยงผีบ้าน ผีเรือน ผีนา ชาวบ้าน จะให้กะจ้เป็นสื่อในการติดต่อ

มัคนายก

หมายถึง ผู้จัดการทางกุศล เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการประกอบพิธีกรรมทาง ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี เป็นที่ยอมรับของชุมชน ถูกคัดเลือกขึ้นมาเพื่อเป็นผู้นำในการประกอบพิธี กรรมทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณี

กลุ่มอาชีพทอผ้าลายจิดเต่า

กลุ่มทอผ้าลายจิดเต่าได้จัดตั้งขึ้นในปี พ .ศ. 2550 โดย กศน .อำเภอัญญาคีรี จัด กระบวนการเรียนรู้การทอผ้าลายจิดเต่าให้กับกลุ่มสนใจ จำนวน 10 คน เพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับ ประชาชน และสร้างสรรค์เอกลักษณ์ผลิตภัณฑ์ชุมชน อีกทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์เผยแพร่หมู่บ้านเต่า ลงบนผืนผ้า จำหน่ายเป็นของฝากที่ระลึก ให้กับนักท่องเที่ยวในราคาผืนละ 200 บาท ถึง 350 บาท ขึ้นอยู่ กับขนาดและลวดลายบนผืนผ้าปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 20 คน

กลุ่มแกะสลักเต่าจากกะลามะพร้าว

นายสนอง ศรีสมรส ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 14 ได้ไปศึกษาดูงานที่อำเภอภูเวียงได้เห็นการ แกะสลักไดโนเสาร์ด้วยกะลามะพร้าว จึงได้คิดประดิษฐ์สร้างสรรค์แกะสลักเต่าด้วยกะลามะพร้าว เพื่อเป็น ของฝากที่ระลึกของบ้านกอกและได้รวมกลุ่มผู้สนใจจำนวน 5 คนทำผลิตภัณฑ์เต่าเอกลักษณ์ของชุมชนฝาก

ขายที่ร้านค้าสวนแต่สามารถสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัวได้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอมีนบุรี ได้ส่งเสริมสนับสนุนการนำเอาวัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์สร้างประโยชน์ เสริมคุณค่าสร้างรายได้ให้กับประชาชน โดยการนำเอากะลามะพร้าวมาแกะสลักเป็นเต่า ซึ่งเป็น อัตลักษณ์ของชุมชนบ้านกอก จึงได้ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาชีพการแกะสลักเต่าจากกะลามะพร้าวขึ้น ในปี พ.ศ.2551

กลุ่มอาชีพทอเสื่อกก

ชาวบ้านกอกใช้เวลาว่างในการทอเสื่อกกไว้ ใช้ในครัวเรือน และสามารถจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนได้ และการส่งเสริมสนับสนุนของทางภาครัฐให้มีการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างเศรษฐกิจ ชุมชนให้เข้มแข็ง และจากการที่บ้านกอกเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งศึกษาเรียนรู้ มีนักท่องเที่ยวมาศึกษาเรียนรู้อยู่เสมอ จึงได้รวมกลุ่มผู้ทอเสื่อจัดตั้งกลุ่มขึ้นในปี 2548 ให้เป็นกิจกรรมหนึ่งในการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน มีสมาชิกกลุ่มดำเนินการจำนวน 10 คน ปัจจุบันกลุ่มได้มีการพัฒนาการทอเสื่อกกด้วยสีดินและลวดลายที่หลากหลายสวยงาม และมีคุณภาพมากขึ้น

กลุ่มทำกระติบข้าวด้วยเชือกในลอน

กลุ่มสตรีแม่บ้าน บ้านกอกได้รวมกลุ่มกัน จัดตั้งกลุ่มทำกระติบข้าวด้วยเชือกในลอนขึ้น เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2548 มีสมาชิก 5 คน เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้ในชุมชน โดยกลุ่มได้คิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสานก ะติบข้าวเหนียวด้วยไม้ไผ่ โดยมากใช้เชือกในลอนถักแทน และประยุกต์ลวดลายให้สวยงามด้วยลายมัดหมี่ สามารถใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย มีสมาชิกกลุ่ม 7 คน ปัจจุบันกลุ่มได้มีการพัฒนาลวดลายที่หลากหลาย และมีคุณภาพมากขึ้น

กลุ่มจักสานผู้สูงอายุบ้านกอก

ในปี พ.ศ. 2548 ผู้สูงอายุบ้านกอกได้รวมกลุ่มกันจำนวน 5 คน จัดตั้งกลุ่มจักสาน นอกเหนือจากการทำกิจกรรมต่างๆในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ เสริมคุณค่าทางสังคมให้กับผู้สูงอายุ และเป็นแบบอย่างและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนและชุมชนอื่น โดยสร้างสรรค์งานประดิษฐ์ตามความถนัดของแต่ละคน ผลิตภัณฑ์ที่ทำได้แก่ เครื่องมือทำมาหากิน ได้แก่ ไซ สุ่มจับปลา ข้อง สุ่มขังไก่ เป็นต้น และเครื่องใช้ในครัวเรือน ได้แก่ กล่องข้าว (กระติบข้าวเหนียว) หวด กระบุง ตะกร้า ไม้กวาดทางมะพร้าว เป็นต้น สามารถจำหน่ายได้ในและนอกชุมชน สร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิกกลุ่มได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มจำนวน 10 คน เพื่อจัดประกอบกิจกรรมทางสังคมและเป็นสวัสดิการช่วยเหลือผู้สูงอายุในหมู่บ้านด้วยกัน

กลุ่มสตรีแม่บ้านพัฒนา

กลุ่มสตรีแม่บ้านพัฒนาบ้านกอก จัดตั้งขึ้นโดยยึดระเบียบของกระทรวงมหาดไทย มี พ.ศ. 2538 ในระเบียบได้กำหนดให้ แต่ละหมู่บ้านคัดเลือกแกนนำสตรี จำนวน 15 คน เพื่อทำหน้าที่ประสานงานกับเครือข่าย หน่วยงานภาครัฐองค์กรส่วนท้องถิ่น และเป็นแกนนำพาสตรีในชุมชนทำ กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาสังคม และพัฒนาสตรีให้มีบทบาทในการพัฒนาสังคมชุมชน เป็นที่ยอมรับในสังคม และได้รับสนับสนุนทุนให้กู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพ จากคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับตำบล จำนวน 10,000 บาท

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านกอก จัดตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 5 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2543 จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักประหยัด อุดออม และมีแหล่งเงินกู้เพื่อการประกอบอาชีพในชุมชนในอัตราดอกเบี้ยต่ำ พึ่งพาตนเองได้ และสร้างความรักสามัคคีในชุมชน โดยให้สมาชิกออม คนละ 10 บาท/เดือนเป็นอย่างต่ำ และถือ หุ้นๆ ละ 100 บาท จัดตั้งครั้งแรกมีสมาชิก 81 คนมีเงินทุนหมุนเวียน 8,600 บาท ปัจจุบันมีสมาชิกทั้ง 2 หมู่บ้านทั้งสิ้น 148 คน มีเงินทุนหมุนเวียน 5,065,550 บาท

แหล่งท่องเที่ยว

-หมู่บ้านเต่า ตั้งอยู่ที่บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ห่างจากอำเภอเมืองขอนแก่น ประมาณ 50 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านที่มีเต่าเพ็ก(เต่าเหลือง) เต่าเพ็กที่บ้านกอกมีอายุยืนยาวสืบเชื้อสายกันมาพร้อมๆ กับการก่อตั้งบ้านกอก เต่าเพ็กจะรวมกันมากในบริเวณที่เรียกว่าศาลเจ้าคุณปู่(ดอนเต่า) ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของหมู่บ้าน นับว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

-สิม (โบสถ์) วัดสระทองบ้านบัว ตั้งอยู่ที่บ้านบัว ตำบลกุดเค้า เป็นอาคารทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่แสดงลักษณะเด่นชัดของพื้นถิ่นอีสาน มีการแต้มสีภาพ โดยภายนอกอาคารประดับแว่นแก้วฐานชุกชี ภายในประดิษฐานพระประธานศิลาทรายรูปแบบอีสาน โดยในปี 2545 ได้รับรางวัลอาคารทรงคุณค่าด้านการอนุรักษ์มรดกและวัฒนธรรมแห่งเอเชียแปซิฟิก(Award of Merit) จากองค์การยูเนสโก (UNESCO)

-กล้วยไม้ป่า “ช้างกระ” อยู่ในวัดป่ามัญจาคีรี บนถนนสายอำเภอนบพ-อำเภอมัญจาคีรี(ทางหลวงหมายเลข 229) ก่อนถึงอำเภอมัญจาคีรี 1 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดขอนแก่นประมาณ 61 กิโลเมตร จุดเด่นคือ เป็นกล้วยไม้ที่มีสันสันสวยงาม ปกติมักจะพบเห็นตามป่าเขา ลักษณะของดอกจะมีสีต่างๆ เช่น สีแดง เรียกว่า ช้างแดง (หายากในธรรมชาติ) สีขาว เรียกว่า ช้างเผือก ทุกสายพันธุ์จะมีกลิ่นหอม ฟุ้งกระจาย จะออกดอกภายในเดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์ ของทุกปี เจริญพันธุ์ตามธรรมชาติและจะเกาะติดตามกิ่งของต้นมะขามและต้นไม้ชนิดอื่นๆ

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

อุดม บัวศรี และคณะ (2532) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากยังมิได้รับการพัฒนาทั้งโครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก นอกจากนี้ยังพบแหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรมถูกบุกรุกทำลาย ขาดการจัดการใช้พื้นที่การบริการการท่องเที่ยวให้มีระบบหรือแบบแผน ตลอดจนทั้งความปลอดภัย และความอบอุ่นในการท่องเที่ยว สิ่งที่ปรากฏให้เห็นทั่วไปคือ ความไม่สะอาดของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวยังมีน้อยอีกด้วย

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผู้วิจัยเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังขาดการพัฒนาทั้งโครงสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรท่องเที่ยวถูกบุกรุกและทำลาย จนเกิดความเสื่อมโทรม เป็นผลให้ระบบนิเวศขาดความสมดุล และนอกจากนี้ยังขาดการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวยังขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประสาร พันธุ์สีมา (2537) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการประสานงานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หัวหิน – ชะอำ ผลการศึกษาพบว่าจำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายแผน และการดำเนินการในแนวคิดโดยหน่วยราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานรัฐวิสาหกิจต่างๆ ประกอบกับการเชื่อมโยงในแนวนอน โดยการประสานนโยบายแผน และการดำเนินการในระหว่างหน่วยราชการในระดับเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประสานการพัฒนาระหว่างหน่วยงานส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ซึ่งถูกแบ่งแยกพื้นที่การบริหารราชการออกจากกัน ทั้งนี้การพัฒนาจะต้องคำนึงถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว และการตอบสนอง ต่อความต้องการนั้น โดยเฉพาะการพัฒนาของเอกชน

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องการประสานงานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หัวหิน-ชะอำ สรุปได้ว่าในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวนี้ ยังขาดการประสานงานระหว่างส่วนราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น (2541) ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายลำน้ำกก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จากกลุ่มตัวอย่าง 141 คน

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีศักยภาพในด้านการสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการกระจายรายได้ตามลำดับ สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวนี้ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยมาเป็นชุมชนและปัจจัยด้านสถานการณ์

แวดล้อม พบว่า การได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว การติดต่อประสานงานระหว่างชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารด้านการท่องเที่ยว การฝึกอบรม สมรรถนะของชุมชนในการรับรองการท่องเที่ยวด้านกายภาพ ความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนในชุมชน การมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่เมื่อทดสอบกับระดับศักยภาพของชุมชนในแต่ละด้าน พบว่า

- 1) การได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว สมรรถนะของชุมชนในการรับรองทางการท่องเที่ยวด้านกายภาพ การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่น การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- 2) การได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว การฝึกอบรม การติดต่อประสานงานระหว่างชุมชน มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการกระจายรายได้
- 3) การได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว การติดต่อประสานงานระหว่างชุมชน มีความสัมพันธ์ระดับศักยภาพในการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวตามลำดับ ส่วนสภาพปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเห็นว่า สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานการบริการข้อมูลข่าวสารและการจัดการดูแลนักท่องเที่ยวไม่เพียงพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยว เกิดปัญหาที่สำคัญ คือ ความไม่เป็นระเบียบและการทำลายทรัพยากรท่องเที่ยว มีข้อเสนอแนะว่า ควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มความร่วมมือประสานงาน ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเพิ่มมาตรการในการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

กังสดาล ภูสิงหา(2542) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเป็ดกับบึงหนองโคตร จังหวัดขอนแก่น จากกลุ่มตัวอย่างคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 41 คน ประชากรและนักท่องเที่ยว จำนวน 100 คน โดยการระดมสมองดำเนินกิจกรรมแทรกแซง และประเมินผลการดำเนินการ

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาที่สำคัญเป็นปัญหาด้านขาดความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ขาดระบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และองค์การบริหารส่วนตำบลขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ขาดระบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ส่วนการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่ได้ดำเนินการตามบทบาท พบว่าส่วนใหญ่บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับที่ยังไม่เป็นที่พอใจผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมแทรกแซง คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีความพยายามที่จะแสดงบทบาทของตนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้นและประชาชนมีความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวของบึงหนองโคตรมากยิ่งขึ้น

นิตยา สารราษฎร์ (2546) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมู่บ้านวัฒนธรรม ผู้ไทย บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการวิจัยพบว่า หมู่บ้านโคกโก่ง ยังคงมี การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ได้อย่างเหนียวแน่น ความสัมพันธ์ในชุมชนยังดำเนินไปในระบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชน โดยการนำเสนอรูปแบบของการท่องเที่ยว แก่นักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยังส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและก่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชน และก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชนบท นับได้ว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาชนบท เพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้อีกวิธีหนึ่ง โดยการดำเนินการจะต้องมีการ ติดตามและประเมินผล เพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีชุมชนต่อไป

ลำไย แสงสว่าง (2547) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลยในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผลการวิจัยพบว่า อำเภอภูเรือ มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เพราะมีธรรมชาติที่สวยงาม มี อากาศหนาวเย็นเป็นเสน่ห์ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย มีความพร้อมในด้านบริการ บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาอาชีพของประชาชน การประชาสัมพันธ์ และการจัดทำแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในระยะสั้น และระยะยาว

ปัญหาอุปสรรค ได้แก่ อำเภอภูเรือ มีฤดูกาลท่องเที่ยวสั้นเฉพาะในช่วงฤดูหนาวเท่านั้น ทั้งขาดการประชาสัมพันธ์อย่างจริงจัง แนวทางแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยว ต้องได้รับความร่วมมือระหว่าง องค์การภาครัฐและภาคเอกชน การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในท้องถิ่นดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม อภัยาศัยไมตรี ของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวและบุคคลโดยทั่วไป

วิรัตน์ นาคนชม (2548) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวนั้นชุมชนได้ร่วม จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์แหล่งบ้านฟ้าเหลือง ชุมชนมีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว มี โครงสร้างการบริหารจัดการ มีคณะทำงาน มีกฎข้อบังคับกลุ่ม มีวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่จะมุ่งไปสู่ เป้าหมายที่ชัดเจน มีความเข้มแข็ง มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

รูปแบบการบริหารจัดการ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัด ขอนแก่น ได้ให้ข้อมูลกับกลุ่มอนุรักษ์แหล่งบ้านฟ้าเหลือง เข้าทำการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและ สิ่งแวดล้อมตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นทำหน้าที่เพียงกำกับดูแล และ สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ ทำให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการ

แบบมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชน ซึ่งเป็นรูปแบบใหม่สำหรับองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ทำให้เกิดความประหยัด คุ่มค่า โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคตต่อไป

ปนัดดา โภธินามและคณะ (2549) ได้วิจัยเรื่อง ศักยภาพการบริหารจัดการที่พักทางวัฒนธรรมสู่มาตรฐานโฮมสเตย์ไทยของหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า บ้านโคกโก่ง เป็นหมู่บ้านของชาวผู้ไทย และเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเริ่มให้บริการนักท่องเที่ยวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา อาชีพหลักของชาวบ้านคือการทำนา อาชีพเสริมคือ การให้บริการที่พักนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเป็นลักษณะโฮมสเตย์ คือให้นักท่องเที่ยวเข้าพักกับชาวบ้าน เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของชาวผู้ไทยรวมทั้งการท่องเที่ยวทางธรรมชาติไปพร้อมๆ กัน โดยมีชาวบ้านเป็นผู้ให้บริการต้อนรับ

ด้านการบริการจัดการ มีคณะกรรมการดำเนินงานโดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบเป็นฝ่ายต่างๆ รูปแบบการต้อนรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ การต้อนรับด้วยพวงมาลัย การบายศรีสู่ขวัญ การรับประทานอาหารพื้นบ้าน การชมการแสดง และการเข้าร่วมกิจกรรมตามวิถีชีวิตของชาวผู้ไทย

วิรุณา วรจินดา(2549) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญในจังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ การส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์ โดยใช้สิ่งต่าง ๆ นับตั้งแต่ สื่อพื้นบ้าน สื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และการประชาสัมพันธ์สินค้าทาง Internet นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้แก่บุคคลและชุมชน เพื่อเป็นสินค้าจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว และยังมีบทบาทในการจัดทำแผนการท่องเที่ยวประจำปี และแผน 3 ปี อีกด้วย

ลักษณะประเพณี วัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ งานประเพณีบุญเบิกฟ้า ประเพณีมัสการพระธาตุนาดูน วัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ วัฒนธรรมการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก บ้านกุดรัง และการทอเสื้อกบ่านแพง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้กว้างไกลขึ้น การให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทุกวิถี การพัฒนาอาชีพ ชาย หญิง เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพการส่งออกขายกับองค์กรรัฐ และภาคเอกชน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งเสริมด้านงบประมาณ การท่องเที่ยวให้มากขึ้น

ภัทรธิดา ผลงาม (2549) ได้ทำการวิจัยและพัฒนารูปการการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำหามาน ตำบลน้ำหามาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพ และปัญหาการจัดการท่องเที่ยวสภาพในการให้บริการคือ มีการล่องแพใช้เรือหางยาวลากจูงและการขายอาหาร ส่วนปัญหา การจัดการท่องเที่ยวมีปัญหาจากนักท่องเที่ยวจะ

พบปัญหาหมา เอะอะอาละวาด และต้องการเล่นน้ำขณะเมาสุรา มีนักท่องเที่ยวบางคนพูดไม่ไพเราะเอาแต่ใจตนเองมาก สั่งอาหารต้องการเร็วมาก ขณะที่นักท่องเที่ยวมากไม่ทันใจจะโกรธมาก ปัญหาสำคัญที่สุดคือ นักท่องเที่ยวไม่เชื่อฟังผู้ให้บริการท่องเที่ยวเกี่ยวกับพฤติกรรมการเล่นน้ำ การลงเล่นน้ำไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ให้บริการ

ปัญหาจากผู้ประกอบการ ด้านการให้บริการบางคนขาดทักษะต่าง ๆ โดยเฉพาะทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ เมื่อมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเที่ยวไม่สามารถสื่อสารให้เข้าใจ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ประทับใจและไม่กลับมาเยือนอีกในโอกาสต่อไปและมีปัญหาจากระบบการจัดการโดยจัดการขยะในแหล่งท่องเที่ยวไม่มีการดำเนินการจัดเก็บขยะ เนื่องจากไม่มีหน่วยงานใด ๆ ให้บริการเก็บขยะ จึงเกิดปัญหาขยะโดยตรงไม่มีวิธีการจัดเก็บหรือทำลายขยะ ผู้ประกอบการจึงแก้ปัญหาโดยนำขยะไปทิ้งในเมือง

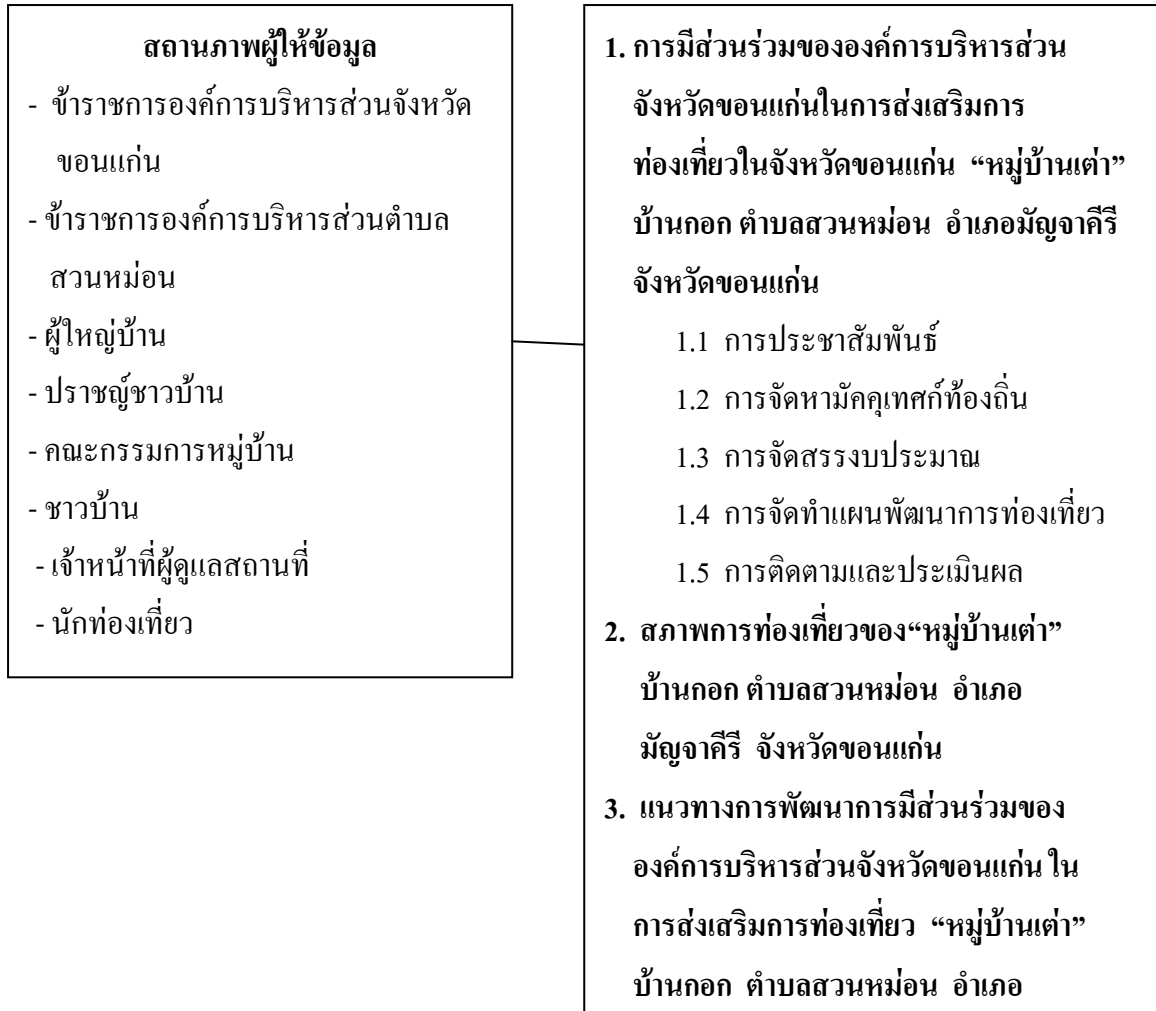
ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 4 รูปแบบ คือ (1) ด้านพื้นที่ โดยการพัฒนาพื้นที่ป่ารอบ ๆ อ่างเก็บน้ำ พัฒนาจุดชมวิว พื้นที่แหล่งน้ำ ปลูกดอกไม้ พืชสมุนไพร ในสวนป่าบริเวณกลางอ่างน้ำ (2) ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยว โดยการจัดตั้งธนาคารขยะในชุมชน ใช้สถานที่ในโรงเรียนบ้านห้วยกระทิงและการกำหนดข้อบัญญัติใช้ระเบียบและแนวปฏิบัติในการเล่น (3) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีกิจกรรมเพื่อสุขภาพ กิจกรรมในเทศกาลประจำปี (4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการให้บริการนักท่องเที่ยว มีส่วนในการผลิตวัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหาร ได้แก่ การเลี้ยงไก่ ปลา การปลูกพืชผักต่าง ๆ รวมทั้งผลไม้ตามฤดูกาล การมีส่วนร่วมในการขายของที่ระลึก และผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และมีส่วนร่วมในกลุ่มมรดกโอเต้น เพื่อรับส่งนักท่องเที่ยว จากบริเวณปากทางเข้าหมู่บ้านไปยังแหล่งท่องเที่ยว

วัชรพล กิ่งพุ่ม (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเขื่อนอุบลรัตน์ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเขื่อนอุบลรัตน์ เป็นเขื่อนอเนก ประสงค์ที่ใหญ่ที่สุดในภาคอีสานที่โดดเด่นสวยงาม มีทัศนียภาพดึงดูดนักท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวมากมายมีความพร้อมด้านการให้บริการ บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีการสำรวจและวางแผนพัฒนาระยะสั้นและระยะยาว ได้มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบการผลิตสารคดีแนะนำแหล่งท่องเที่ยวเขื่อนอุบลรัตน์ในรายการ “เที่ยวสุขใจไปกับ อบจ.ขอนแก่น” ปัญหาได้แก่ ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในช่วงฤดูร้อนเท่านั้น ทำให้การท่องเที่ยวขาดช่วงไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งยังขาดการประสานงานอย่างจริงจังของทางรัฐบาล และเอกชนในการร่วมมือกันพัฒนา

จากการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์เบื้องต้นได้พบว่า การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอัญญาศิริ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งได้แก่การประชาสัมพันธ์ การจัดทำมัคคุเทศก์

ท้องถิ่น การจัดสรร งบประมาณ การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว การติดตามและประเมินผล ดังได้
บรรจุไว้ในกรอบแนวคิดการติดตามและประเมินผล ดังต่อไปนี้

กรอบแนวคิดในการติดตามและประเมินผล

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการติดตามและประเมินผล

บทที่ 3

วิธีดำเนินการติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผลในครั้งนี้เป็นการติดตามและประเมินผลในเชิงคุณภาพ เพื่อต้องการทราบการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอเมืองจตุรพักตรพิมาน จังหวัดขอนแก่น ซึ่งคณะกรรมการติดตามและประเมินผล ต้องการทราบการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ต้องการทราบสภาพการท่องเที่ยวของ “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอเมืองจตุรพักตรพิมาน จังหวัดขอนแก่น หาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอเมืองจตุรพักตรพิมาน จังหวัดขอนแก่น ตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล
2. การเลือกพื้นที่และเลือกผู้ให้ข้อมูล
3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
4. การสร้างเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล
7. การตรวจสอบข้อมูล
8. การวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอเมืองจตุรพักตรพิมาน จังหวัดขอนแก่น ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสถานที่ และนักท่องเที่ยว

ผู้ให้ข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 30 คน ประกอบด้วย

1. ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน 3 คน
2. ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน จำนวน 3 คน
3. ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน
4. ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 2 คน

5. คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 5 คน
6. ชาวบ้าน จำนวน 5 คน
7. เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยว จำนวน 1 คน
8. นักท่องเที่ยว จำนวน 9 คน

การกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลในการติดตามและประเมินผลในเชิงคุณภาพ ได้กำหนดตามความเหมาะสมของสถานการณ์ (ชาย โปธิลิตา, 2550)

การเลือกพื้นที่และเลือกผู้ให้ข้อมูล

การเลือกพื้นที่ ได้เลือก “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่ติดตามและประเมินผลการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจากมีจุดเด่นที่มีเต่าอาศัยอยู่กับชาวบ้านในหมู่บ้านมานาน โดยที่ชาวบ้านไม่ทำอันตรายเต่า และมีจุดเด่น อีกประการหนึ่ง คือ Home Stay ซึ่ง Home Stay เคยได้รับรางวัลเกี่ยวกับบ้านพักแบบ Home Stay ดีเด่น ที่รองรับนักท่องเที่ยวมาชมวิถีชีวิตเต่า นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ยังมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกด้วย

การเลือกผู้ให้ข้อมูล ได้เลือกผู้เกี่ยวข้องและกระจายตามสถานภาพ เช่น ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสถานที่ และนักท่องเที่ยว

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview :SSI) เพื่อสัมภาษณ์บริบท “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
2. แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(In-depth Interview) ตามวัตถุประสงค์ของการติดตาม และตามกรอบแนวคิดในการติดตามและประเมินผล
3. แนวทางการสังเกต (Observation Guide) เพื่อสังเกตสถานที่ องค์ประกอบภายในและภายนอกของแหล่งท่องเที่ยว สังเกตความสนใจของนักท่องเที่ยว
4. สมุดบันทึกภาคสนาม เพื่อจดบันทึกข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์ การสังเกตจากปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

5. กล้องบันทึกภาพ เพื่อบันทึกลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว ผู้เข้าเยี่ยมชม บทบาทของมัคคุเทศก์

การสร้างเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องมือ คณะกรรมการติดตามประเมินผลได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการ และงานที่เกี่ยวข้อง
2. สำรวจพื้นที่ภาคสนามหาข้อมูลและข้อเท็จจริง โดยการสัมภาษณ์เบื้องต้น การสำรวจสังเกต และถ่ายภาพสถานที่แหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำมาสร้างแนวทางการสัมภาษณ์
3. ร่างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง(Semi Structured Interview :SSI) แนวทางการสัมภาษณ์ แนวทางการสังเกต ตามกรอบแนวคิดและนิยามศัพท์เฉพาะที่กำหนดไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร วรรณกรรม รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการติดตามประเมินผล
2. การถ่ายภาพแหล่งท่องเที่ยว
3. เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ(Primary Data) ลงภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ ตามแนวทางการสัมภาษณ์ ตามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview :SSI) แนวทางการสังเกต (Observation Guide) และสัมภาษณ์เจาะลึก(In-depth Interview Guide) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูล เดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน 2555

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล ทำเป็น 2 ระยะ ตั้งแต่รวบรวมข้อมูลในภาคสนามและหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้ว ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การตรวจสอบแหล่งที่มา ได้แก่แหล่งเวลา สถานที่และบุคคล นอกจากนี้ยังได้ตรวจสอบโดยใช้วิธีสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์ การซักถามพร้อมกัน เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนชัดเจนแล้ว นำข้อมูลไปวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แนวทางการสัมภาษณ์ แนวทางการสังเกต การจดบันทึกภาคสนามมาจำแนกเป็นหมวดหมู่เรียบเรียงเกี่ยวกับกิจกรรมตามกรอบแนวคิดและ วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผลที่กำหนดไว้ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่และถ่ายภาพ โดยจดบันทึกภาคสนาม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น วิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นสำคัญ ตีความ ข้อมูล ความคิดเห็นแต่ละชุดเป็นช่วง ๆ เก็บบันทึกข้อมูลไว้ ตรวจสอบกับข้อมูลกับผู้เกี่ยวข้อง บาง ประเด็นข้อมูลไม่ครบถ้วนจะได้เก็บข้อมูลเพิ่มเติม และวิเคราะห์เชิงพรรณนา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การติดตามและประเมินผล เรื่อง การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นการติดตามและประเมินผลในเชิงคุณภาพ ขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล
2. การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
3. สภาพการท่องเที่ยวของหมู่บ้านเต่า “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
4. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 30 ราย เป็นชาย 18 ราย หญิง 12 ราย อายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี มากที่สุด (12 ราย) รองลงมา อายุ 51-60 ปี (6 ราย) อายุ 21-30 ปี (5 ราย) อายุ 31-40 ปี (5 ราย) อายุ 60 ปีขึ้นไป (2 ราย)

ระดับการศึกษา พบว่า ปริญญาโทมากที่สุด (10 ราย) รองลงมา ม.6 (5 ราย) ปริญญาตรี (5 ราย) ป.7 (3 ราย) ม.3 (4 ราย) ป. 6 (1 ราย) ป. 4 (2 ราย)

สถานภาพ เป็นข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน 3 ราย ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน จำนวน 3 ราย ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 ราย ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 2 ราย กรรมการหมู่บ้าน จำนวน 5 ราย ชาวบ้าน จำนวน 5 ราย เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสถานที่ จำนวน 1 ราย นักท่องเที่ยว จำนวน 9 ราย

การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ผลการติดตามและประเมินผล พบว่า การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น นั้นได้มีส่วนร่วมที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การจัดหาไม้ค้ำกุเทศก์ท้องถิ่น การจัดสรรงบประมาณ การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว การติดตามและประเมินผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์ พบว่า การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นนั้น ได้ทำการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว โดยได้มีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ จัดทำแผ่นพับแนะนำ สถานที่ท่องเที่ยว มอบให้สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โรงแรม สถานประกอบการใน จังหวัดขอนแก่น เพื่อทำการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวไม่เฉพาะแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านเท่านั้น แต่ยังมี สถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ในจังหวัดขอนแก่นด้วย ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ขอนแก่นคนหนึ่งว่า “องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้จัดทำสารคดีแนะนำแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้าน เต่า ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง 11 จังหวัดขอนแก่น จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว จัดให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ”

ขณะเดียวกัน องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ได้มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการท่องเที่ยวหมู่บ้านเต่า โดยจัดทำป้ายบอกเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ ต้องดูแลและรับผิดชอบโดยตรง แต่องค์การบริหารส่วนตำบลสวน หม่อนคิดขีดเรื่องงบประมาณ จึงต้อง ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ช่วยในการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ จัดทำแผ่นพับแนะนำ สถานที่ท่องเที่ยวหมู่บ้านเต่า เนื้อหาการประชาสัมพันธ์มีว่า “งานประเพณีไหว้เจ้าคุณปู่ รดน้ำเต่า” จัดทำสารคดี รวมทั้งแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวลงในวารสารแคนคูณขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ขอนแก่นด้วย ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นคนหนึ่งว่า “หมู่บ้านเต่า เป็นภารกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน เพียง แต่ องค์การบริหารส่วน จังหวัดขอนแก่นเป็นฝ่ายส่งเสริมที่ช่วยประชาสัมพันธ์บ้างเล็กน้อย”

นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ยังได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวอีกด้วย ประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทำการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวบ้านเต่า อย่างต่อเนื่อง ทั้งที่เป็นเอกสาร วารสารเผยแพร่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว โดยประสานงาน กับสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ และประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ตบนเว็บไซต์ของ หน่วยงาน นอกจากนี้ศูนย์การท่องเที่ยวยังได้มีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวหมู่บ้านเต่าในก าร จัดทำแผ่นพับ ศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยของอำเภอมัญจาคีรี ยังได้รวบรวม ข้อมูลและจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว และจัดส่งข้อมูลให้จังหวัดประชาสัมพันธ์พร้อมนำ ข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตด้วย ดังคำกล่าว ของเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วน ตำบลสวนหม่อนคนหนึ่งกล่าวว่า “ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนได้ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว หมู่บ้านเต่า ทางเว็บไซต์ของ หน่วยงาน และยังมีประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น นอกจากนี้ยังมีองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดขอนแก่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด ขอนแก่น มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ พร้อมนำข้อมูลลงในอินเทอร์เน็ตด้วย”

2. การจัดทำคู่มือเทศกาลท่องเที่ยว พบว่า จากเดิมนักท่องเที่ยวมาเที่ยวจะสอบถามประวัติ ความเป็นมาของเต่าและข้อมูลของหมู่บ้าน ซึ่งจะให้ข้อมูลผิดบ้างถูกบ้าง และในปี พ.ศ. 2548 องค์การ

บริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีส่วนร่วมในการจัดหา ฝึกอบรม โดยเปิดรับสมัครมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่มีความสนใจ ได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนบ้านกอกป่าสุวิทยา เป็นผู้คัดเลือกและฝึกอบรมมารยาทในการต้อนรับผู้เข้ามาเยี่ยมชม และให้ข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้าน และลักษณะการดูเต่าข้อปฏิบัติในการเยี่ยมชมสวนเต่า และเป็นผู้นำทางนักท่องเที่ยวคอยให้คำแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติสวนเต่าและวิถีชีวิตเต่ากับชุมชน ซึ่งจะมีการอบรมให้ความรู้ทุก 3 เดือน แก่เด็กนักเรียนในโรงเรียน คัดเลือกนักเรียนระดับชั้น ป.4 – ป.6 อายุระหว่าง 8-12 ปี มีจำนวนมัคคุเทศก์ทั้งสิ้น 23 คน เป็นหญิง 18 คน และเป็นชาย 5 คน และดำเนินการ ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นให้การสนับสนุนในการฝึกอบรมและพามัคคุเทศก์ไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ หลังจากผ่านการฝึกอบรมแล้วมัคคุเทศก์ก็จะทำหน้าที่ต้อนรับและแนะนำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวประวัติความเป็นมาให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว สามารถพูดภาษาต่างประเทศได้ โดยจะผลัดเปลี่ยนเวรกันมาทำหน้าที่ ประมาณ 7-8 คน/วัน ดังคำกล่าวของคณะกรรมการหมู่บ้านกล่าวว่า “จะมีการอบรมมัคคุเทศก์ทุกๆ 3 เดือน จากครูโรงเรียนบ้านกอกป่าสุวิทยา เพื่อทำหน้าที่อธิบายประวัติความเป็นมาของเต่าและชุมชนให้นักท่องเที่ยวฟัง จะทำหน้าที่บริการหลังเลิกเรียน และวันเสาร์ อาทิตย์ ซึ่งก็เป็นลูกหลานในหมู่บ้านกอก ทั้ง 2 หมู่บ้าน”

ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ไม่ได้ตั้งงบประมาณเป็นค่าตอบแทนให้กับมัคคุเทศก์ แต่มัคคุเทศก์จะได้ค่าตอบแทนจากนักท่องเที่ยว ประมาณวันละ 100 บาท หรือแล้วแต่นักท่องเที่ยวจะให้ไม่ได้เรียกร้อง ดังคำกล่าวของผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยว กล่าวว่า “ถ้านักท่องเที่ยวมาเป็นหมู่คณะผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวหรือคณะกรรมการฯ ก็จะประสานไปที่โรงเรียนเพื่อให้ครูจัดหามัคคุเทศก์นำเที่ยวมาแนะนำให้ข้อมูล แต่ถ้ามาส่วนตัวนักท่องเที่ยวจำนวนน้อยหรือกลุ่มน้อย คณะกรรมการฯ ก็จะพานักท่องเที่ยวเดินชมรอบสวนเต่า พร้อมอธิบายประวัติความเป็นมา สำหรับค่าตอบแทนไม่มีให้มัคคุเทศก์ก็ได้ค่าตอบแทนเล็กน้อย จากนักท่องเที่ยว แต่เด็ก ๆ ที่อาสา ทำหน้าที่ตรงนี้ ก็รักที่ทำงานนี้”

3. การจัดสรรงบประมาณ พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณส่งเสริมการท่องเที่ยวหมู่บ้านเต่า มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 โดยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น นายสมยศ แก้วสุพรรณ ให้ การสนับสนุนงบประมาณก่อสร้างรั้วคอนกรีตเพื่อล้อมเต่าบริเวณคอนเต่า หรือคอนปูตา ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2537 ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณเป็นค่าอาหารเต่า และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2540 องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นได้จัดสรรงบประมาณ 6,200,000 บาท เพื่อพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์สวนเต่า โดยก่อสร้างอาคารเอนกประสงค์ จำนวน 2 หลัง ก่อสร้างศาลเจ้าคุณปู่ ก่อสร้างสะพานเดินชมเต่า ก่อสร้างศาลาพักผ่อนแก่นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมสวนเต่ารวมทั้งระบบน้ำ ไฟฟ้า ในบริเวณสวนเต่าให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นได้ให้การสนับสนุนงบประมาณมาตลอดทุกปี ทั้งดำเนินการเอง และจัดสรรงบประมาณให้องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนเป็นผู้ดำเนินการ เช่น ก่อสร้างอาคารศูนย์เรียนรู้ และนอกจากสนับสนุนด้าน

อาคารสถานที่แล้วยังสนับสนุนงบประมาณให้เป็นตัวเงิน หลังจากปี 2552 องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ถ่ายโอนภารกิจให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนเป็นผู้รับผิดชอบและดูแล แต่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นก็ยังให้การสนับสนุนงบประมาณเหมือนเดิม โดยตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวบ้านเต่า รวมระยะเวลาที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นให้กา รสนับสนุนงบประมาณจนถึงปัจจุบัน 14 ปี ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น กล่าวว่า “ เนื่องจากเป็นภารกิจที่ อบต. สวนหม่อนได้รับการถ่ายโอน อบจ. จึงมีการดำเนินกิจกรรมร่วมในลักษณะการดูแลรักษาบ้างปีละไม่มาก”

ในการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จะต้องเขียนโครงการ ซึ่งแจ้งหลักการและเหตุผลความจำเป็นที่ต้องดำเนินการ เป็นค่าใช้จ่ายอะไร จำนวนเท่าไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน กล่าวว่า “อบจ. ขอนแก่น ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณ เพื่อพัฒนาหมู่บ้านเต่า และให้ความรู้ด้านวิชาการ โดยการขอ งบประมาณนั้น ต้องเขียนโครงการ ซึ่งแจ้งหลักการและเหตุผลความจำเป็นที่ต้องดำเนินการซึ่งงบประมาณที่ ได้รับทั้งที่เป็นตัวเงิน และ อบจ. เข้ามาดำเนินการเอง โดยมีการ ปรับปรุงภูมิทัศน์ จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ ซ่อมแซม บำรุงรักษา และก่อสร้างอาคาร”

ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนได้ตั้งงบประมาณปีละ 50,000 บาท เพื่อเป็นค่าอาหารเต่า แต่ก็ยังไม่เพียงพอ ในปี พ .ศ. 2550 ได้มีการสำรวจประชากรเต่า ดำเนินการโดย มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบมีเต่าประมาณ 7,000 ตัว จะกระจายอยู่ตามหมู่บ้าน ในสวน หรือป่าใกล้หมู่บ้าน นอกเหนือจากเงินที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจัดสรรให้แล้ว ยังได้เงินจากตู้บริจาค และจากคณะกรรมการฯ ที่ดูแลสวนเต่าและจากการจำหน่ายของที่ระลึก ซึ่งการใช้จ่ายเงินจะต้องผ่านคณะกรรมการฯ ก่อนถึงจะใช้จ่ายได้ สำหรับเงินที่ได้รับจัดสรรมาก็จะแบ่งเป็นค่าอาหารเต่างบประมาณไม่เพียงพอที่จะจ้างผู้มาดูแลสวนเต่าโดยเฉพาะ ดังคำกล่าวของคณะกรรมการสวนเต่ากล่าวว่า “เงินที่ได้รับจัดสรรงบประมาณมากก็นำมาซื้ออาหารเต่า อาหารที่เต่าชอบ จะเป็นแดงไทย , ขนุน, แดงกวา ไปหาซื้อที่ตลาดขอนแก่น, ตลาดศรีคุณเมือง ซื้อครั้งหนึ่งก็ประมาณ 3,000 บาท จะกินได้ 2 สัปดาห์ ตนเองจะเป็นคนไปหาซื้อ ที่ ตลาดรถไฟ, ตลาดศรีเมืองทอง และบางครั้งไปซื้อถึงจังหวัดชัยภูมิก็มี ส่วนมากจะเป็นผลไม้ ที่เต่าชอบ มาก”

4. การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวบรรจุไว้ในแผนพัฒนา 3 ปี และแผนพัฒนา 5 ปี ของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการจัดทำแผนฯ ได้มีการสำรวจความต้องการของหมู่บ้าน ชุมชน ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สิ่งสำคัญคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ที่สำคัญ สำหรับพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในการประชุมคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนา จะมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

เข้าร่วมประชุมด้วย เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานการท่องเที่ยวกีฬาจังหวัดขอนแก่น องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อจัดทำเป็นแผนงาน /โครงการนำไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยจะจัดทำแผนพัฒนาให้แล้วเสร็จภายในเดือนมิถุนายนของทุกปี (ดังภาคผนวก)

ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นคนหนึ่งกล่าวว่า “อบจ. ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวบรรจุไว้ในแผน 3 ปี ซึ่งอยู่ในยุทธศาสตร์การพัฒนาของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ” และยังมีคำกล่าวของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนคนหนึ่งกล่าวว่า “ได้จัดทำแผนการท่องเที่ยว บรรจุอยู่ในแผน พัฒนา ของ อบต. ในแผน พัฒนา 3 ปี ถ้าโครงการไหนเกินศักยภาพของ อบต. จะนำโครงการนั้นเสนอเพื่อบรรจุเข้าในแผนพัฒนา ของ อบจ.ต่อไป”

5. การติดตามและประเมินผล พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีการติดตามประเมินผลหลังเสร็จสิ้นโครงการ โดยการจัดทำแบบสำรวจ ประเมินความพึงพอใจ ความคุ้มค่าความสนใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งได้ดำเนินการประเมินเป็นประจำปี แต่จะติดตามประเมินผลตามแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ตามยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวติดตามเป็นภาพรวม หรือบางครั้งก็ติดตามประเมินผลเป็นรายโครงการดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น กล่าวว่า “การติดตามและประเมินผลจะทำการติดตามหลังเสร็จสิ้นโครงการ โดยจัดทำแบบประเมินความพึงพอใจในการจัดทำโครงการ ความสนใจของนักท่องเที่ยว สรุปผลจัดเก็บข้อมูล นำเสนอผู้บริหาร ผลการประเมินสามารถจัดเก็บเป็นฐานข้อมูลในการนำเสนอโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่นต่อไป”

ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ได้ทำการติดตามและประเมินผลเมื่อโครงการแล้วเสร็จ โดยทำการสอบถามกับราษฎรในหมู่บ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ซึ่งผลการประเมินประชาชนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก การติดตามและประเมินผล องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนและคณะกรรมการสวนเต่า ได้จัดทำสถิติผู้มาเยี่ยมชมหมู่บ้านเต่า เป็นรายปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ถึง ปี พ.ศ. 2553 ในปี พ.ศ. 2548 จำนวนผู้มาเที่ยวชม 46,690 คน, ปี พ.ศ. 2549 จำนวนผู้มาเที่ยวชม 48,264 คน, ปี พ.ศ. 2550 จำนวนผู้มาเที่ยวชม 53,312 คน, ปี พ.ศ. 2551 จำนวนผู้มาเที่ยวชม 29,461 คน, ปี พ.ศ. 2552 จำนวนผู้มาเที่ยวชม 45,985 คน, ปี พ.ศ. 2553 จำนวนผู้มาเที่ยวชม 50,417 คน จากข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ถึง ปี พ.ศ. 2553 จะมีทั้งนักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไป ชาวต่างประเทศ เฉลี่ยผู้มาเที่ยวหมู่บ้านเต่าในแต่ละปี เป็นนักเรียน นักศึกษาปีละ 8,509 คนประชาชนทั่วไปปีละ 36,460 คน และชาวต่างประเทศปีละ 629 คน เฉลี่ยมีนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมหมู่บ้านเต่าปีละ 45,598 คน

จากข้อมูลสถิติเบื้องต้นจะเห็นได้ว่ามียอดนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมหมู่บ้านเต่า มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะประชาชนทั่วไปมีจำนวนมากพอสมควร โดยจะเก็บสถิติจากการลงทะเบียนของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชม

สภาพการท่องเที่ยว“หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอัญญาคีรี จังหวัดขอนแก่น
สภาพการท่องเที่ยวของ “หมู่บ้านเต่า” นั้น พบว่ามีการดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 ซึ่ง
องค์การบริหารส่วนจังหวัด ขอนแก่นได้เข้ามาพัฒนาสวนเต่า ปรับปรุงสถานที่เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
สวนเต่า ร่วมกับชาวบ้านกอกที่มีความผูกพันกันมานานหลายช่วงอายุคน และมีการอนุรักษ์สืบต่อกัน
มา ชาวบ้านจะมีการจัดบริเวณบ้าน ปลูกพืชผักผลไม้ และจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการดำรงชีวิต
องเต่า พร้อมทั้งจัดที่ให้อาหารเต่าภายในบริเวณบ้านของตน ผู้เต่าผู้แก่จะปลูกฝังให้ลูกหลานรักและไม่ทำร้ายเต่า
ดูแลเต่าเป็นเสมือนส่วนหนึ่งของครอบครัวคนบ้านกอก องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ให้การ
ส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาคอนเต่าให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ ศึกษารเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนและเต่า โดยให้
ชาวบ้านเป็นเจ้าของบริหารจัดการด้วยตนเอง มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการ มีการจัดอบรม
พัฒนาศักยภาพคณะกรรมการสวนเต่า และชาวบ้านได้จัดทำกิจกรรมโครงการบ้านพักโฮมสเตย์เพื่อให้
นักท่องเที่ยวได้พักแรมศึกษาวิถีชีวิต ชุมชนกับเต่า ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดขอนแก่น ได้มี
การประชาสัมพันธ์ทางโทรทัศน์ สื่อวิทยุ หนังสือพิมพ์ ทางระบบอินเทอร์เน็ต และยังมีการบอกเล่าต่อกัน
กันมา ทำให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น น กล่าว
ว่า “หมู่บ้านเต่า เป็นหมู่บ้านที่เต่าได้อาศัยอยู่กับชาวบ้านเป็นเวลานานไม่ต่ำกว่า 100 ปีแล้ว และเป็นที่รู้จัก
ของคนทั่วไป จึงได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่ง จุดเด่น เป็น หมู่บ้านเต่าแห่งเดียวของประเทศไทย
จุดด้อย ยังขาดสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม”

ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น คนหนึ่ง กล่าวว่า “เป็น
หมู่บ้านที่มีประวัติความเป็นมาที่แปลก คือ เต่าเพ็ก อาศัยอยู่บนบกและสามารถอยู่ร่วมกับคนในหมู่บ้านได้
แต่คนไม่เข้าใจวิถีชีวิตของเต่า จึงไปสร้างที่อยู่ให้เต่าโดยไม่คำนึงถึงธรรมชาติของเต่า จึงเกิดความไม่
สมดุลทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวจึงไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร”

คำกล่าวของปราชญ์ชาวบ้านคนหนึ่งปัจจุบันอายุ 92 ปี กล่าวว่า “เกิดมาก็เห็นเต่าใน
หมู่บ้าน เดิมทีสภาพบ้านกอกแต่ก่อนรกราก มีแต่ป่าไม้เต็มไปด้วยเต่าอาศัย อยู่ตามป่าไผ่ อาหารหากินเอง
ตามธรรมชาติสภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์มาก การปลูกสร้างบ้านเรือนก็ปลูกบ้านไผ่สูง เวลาทิ้งเศษ
อาหารลงมาเต่าก็จะมากินอาหาร บริเวณบ้านแต่ละหลังไม่มีรั้วกันเต่าสามารถเดินไปไหนในหมู่บ้านได้โดย
ไม่มีใครทำอันตรายเต่าไม่ว่าจะเป็น หมู หมา เด็กเล็ก จะไม่มีใครทำอันตราย เพราะเชื่อว่าเป็นเต่าเจ้าคุณปู่
ต้องเคารพ “ สภาพการดำเนินชีวิตของคนก็เปลี่ยน ไปมาก เป็นชีวิตที่ต้องทำงานแข่งกับเวลา คนหนุ่มสาว
ไปทำงาน โรงงานในตัวจังหวัดขอนแก่น หรือไปทำงานต่างจังหวัด ปราชญ์ชาวบ้านยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า
“การทำ นาแต่ก่อนช่วยกันลงแขกดำนา ไม่ได้ใช้เงินก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ทุกวันนี้อยู่ได้ด้วยเงิน
ความสัมพันธ์ลดน้อยลง ก้าวขาออกจากบ้านก็เสียเงินแล้ว ถ้าเป็นไปได้ต้องการใช้ชีวิตแบบสมัยเดิมดีกว่า ”
แต่ปัจจุบันสภาพบ้านเมืองมีความเจริญขึ้น วิถีชีวิตคนในหมู่บ้านเปลี่ยนไป วิถีชีวิตเต่าเปลี่ยนไปจากเดิม
มาก ตายไปก็มาก หนีไปอยู่ตามป่าข้างบ้าน หรือสวนสาธารณะ การก่อสร้างบ้านเรือนเป็นตึกมีรั้วล้อมรอบ

แต่หากกินลำบากมาก ชาวบ้านเป็นผู้หาอาหารให้เต่ากิน โดยจะแบ่งอาหารไว้เป็นจุด ๆ ถึงเวลาเต่าก็จะออกมากินอาหาร เต่าจะออกหาอาหารกินช่วงเช้าเวลา 05.00-07.00 น. ถ้าสายจะไม่เห็นเต่าออกมาเดินเล่นพ่นพอนในหมู่บ้าน และช่วงเย็น เวลาให้อาหาร 17.00-19.00 น. การให้อาหารเต่าก็เปลี่ยนไป ปราชญ์ชาวบ้านยังกล่าวไว้ว่า “เต่าทุกวันนี้สบาย มีกรรมการหาอาหารให้กิน ” และจากคำกล่าวของผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับประวัติการท่องเที่ยวของหมู่บ้านเต่ากล่าวว่า “ ครั้งแรกที่คนทั่วไปรู้จักหมู่บ้านเต่าทางทีวีก็คือ คุณสุวิทย์ สุทธิประภา ผู้สื่อข่าวช่อง 9 อสมท. ซึ่งเป็นแขกบ้านแขกเมือง ไปประชาสัมพันธ์ทำให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไป”

จุดเด่น ที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน คือ เป็นหมู่บ้านที่คนกับเต่าอาศัยอยู่ด้วยกัน มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศ มีแหล่งเดียวในโลก เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีความเป็นธรรมชาติ ที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอมัญจาคีรี อีกทั้งชาวบ้านได้ช่วยกันดูแลรักษาสืบทอดต่อกันมาเป็นอย่างดี มีประเพณีท้องถิ่นที่งดงามควรแก่ยกย่อง เหมาะสมกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ดังคำกล่าวของนักท่องเที่ยวคนหนึ่งว่า “หมู่บ้านเต่าเป็นหมู่บ้านเดียวที่เต่าอาศัยอยู่กับชาวบ้านในหมู่บ้านด้วยกัน เป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์ไว้”

สวนเต่าบ้านกอกได้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาเยี่ยมชมทุกวัน และทีวีช่อง 9 อสมท. ช่อง 7 สี มาถ่ายทำรายการ อาทิ รายการประทับใจไทยแลนด์ รายการมันแปลกดีนะ และภายในสวนเต่ามีร้านค้าสวัสดิการจำหน่ายอาหารเครื่องดื่มและจำหน่ายอาหารเต่าและของฝากที่ระลึก ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวซึ่งสมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันลงทุนจัดตั้งขึ้น

จุดด้อย บริเวณสวนเต่ามีเต่าน้อยมากนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมช่วงกลางวันจะไม่ค่อยมีเต่าให้ดู ในปัจจุบันการดำรงชีวิตของเต่าเปลี่ยนไป ความเจริญด้านวัตถุมีมากขึ้น ทำให้เต่ามีจำนวนน้อยลง ช่วงฤดูแล้งบริเวณสวนเต่ามีสภาพภูมิอากาศแห้งแล้งและอีกอย่างขาดบุคลากรเข้ามาดูแลอย่างจริงจังงบประมาณไม่เพียงพอที่จะไปพัฒนา

ดังคำกล่าวของนักท่องเที่ยวกล่าวว่า “บริเวณสวนเต่ามีเต่าน้อยมาก มาเที่ยวช่วงกลางวันจะหาเต่าไม่เจอ เต่าหลบเข้าที่ซอหด และบริเวณสวนเต่ามีสภาพแห้งแล้ง” และดังคำกล่าวของชาวบ้านผู้เกี่ยวข้องกล่าวว่า “ขาดบุคลากรเข้ามาดูแลภายในสวนเต่าอย่างจริงจัง เช่นการดูแลรักษาความสะอาด ความเรียบร้อยและอีกอย่างงบประมาณไม่เพียงพอในการพัฒนา”

บ้านพักโฮมสเตย์

กิจกรรมบ้านพักโฮมสเตย์ ของแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านกอก โฮมสเตย์หมู่บ้านกอกเริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ซึ่งได้แนวคิดในการจัดตั้งบ้านพักโฮมสเตย์จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้นำพาชาวบ้านไปดูงานที่หมู่บ้านธารปราสาท บ้านพักโฮมสเตย์ที่หมู่บ้านกอกมีทั้งหมด 16 หลังจัดให้นักท่องเที่ยวพักได้บ้านละไม่เกิน 3 คน กิจกรรมบ้านพักโฮมสเตย์ของแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านกอก คือ การต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวสัมผัสเรียนรู้แลกเปลี่ยนวิถีชีวิตกับชาวบ้าน ให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาดูวิถีชีวิตแต่ที่อยู่ร่วมกันกับคนและสัตว์เลี้ยงในหมู่บ้าน ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักวิถีชีวิตชาวบ้าน พฤติกรรมการอยู่อาศัย การรับประทานอาหาร การประกอบอาชีพของชาวบ้าน มาสัมผัสเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวบ้าน และเมื่อนักท่องเที่ยวมีความประสงค์ที่จะมาพักบ้านโฮมสเตย์ ก็ต้องโทรศัพท์ติดต่อมาก่อนเพื่อคณะกรรมการแหล่งท่องเที่ยวจะได้ประสานงานกับชาวบ้านเพื่อเตรียมความพร้อมในการเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยวในเรื่องการจัดเตรียมบ้านพัก ห้องนอน อาหารและการต้อนรับ โดยนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจะต้องแจ้งจำนวนนักท่องเที่ยวและวันเวลาที่จะมาให้แน่ชัด รวมทั้งตกลงกันเรื่องกิจกรรมที่ต้องการและค่าใช้จ่ายให้เรียบร้อย เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงแหล่งท่องเที่ยว คณะกรรมการฝ่ายต้อนรับก็จะออกมารับนักท่องเที่ยวและกล่าวทักทายกับนักท่องเที่ยว แจ้งกิจกรรมที่มี และให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อนที่บ้านพัก และพานักท่องเที่ยวดำเนินกิจกรรมที่ได้เตรียมไว้ เช่น การรับประทานอาหารร่วมกัน การรำบายศรี การผูกข้อต่อแขน การพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวจะจัดตามจำนวนกลุ่มนักท่องเที่ยว ประเภทของนักท่องเที่ยว ที่อาจจะมีความแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม โดยในการมาท่องเที่ยวพักโฮมสเตย์ได้กำหนด ค่าใช้จ่ายเพื่อแจ้งให้นักท่องเที่ยวทราบดังนี้

1. ชาวไทย 1 คน/1 คืน/300 บาท (อาหาร 2 มื้อ)
2. ชาวต่างประเทศ 1 คน/1 คืน/400 บาท (อาหาร 2 มื้อ)

โดยจะหักหลังคาเรือนละ 100 บาทต่อการเข้าพัก 1 ครั้ง / 1 หลัง เพื่อสมทบทุนเข้าแหล่งท่องเที่ยวสวนเต่า บ้านพักโฮมสเตย์จัดตั้งขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่ขอศึกษา วิถีชีวิต อยากเรียนรู้ความเป็นไปในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเสมอว่าคนเป็นลูกหลานของหมู่บ้านเต่า เช่น การนอน การกิน ที่อยู่อาศัย และสามารถเข้าชมได้รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้แก่ กลุ่มอาชีพการทอผ้าลายจิดเต่า การทอเสื่อกก การจักสาน การทำพรมเช้ ดเท้า การทำกระติบข้าวด้วยเชือกในลอน เป็นต้น และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมพบปะพูดคุยกัน จากการที่นักท่องเที่ยวและชาวบ้านนั้นได้มาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันอย่างเห็นได้ชัดคือการกล่าวคำทักทาย พูดคุยระหว่างกัน มีสมาชิกเข้าร่วมโครงการบ้านพักโฮมสเตย์ จำนวน 16 หลังคาเรือน ซึ่งในแต่ละปีจะมีการประกวดบ้านพักโฮมสเตย์ขึ้นในงานประเพณีรดน้ำเต่าใหญ่เจ้าคุณปู่ โดยจะมีการมอบรางวัลสำหรับบ้านพักโฮมสเตย์ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกจากคณะกรรมการฯ ปี พ.ศ. 2554 บ้านพักโฮมสเตย์ ของนายบุญเรือน สีนุ จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่มา

เที่ยวชมหมู่บ้านเต่า พบว่าส่วนใหญ่จะรู้จักการประชาสัมพันธ์ในแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น และจากรายการท่องเที่ยวทางโทรทัศน์ และจากคำบอกเล่าของคนที่เคยมาเที่ยว ดังคำกล่าวของนักท่องเที่ยวคนหนึ่งว่า “ไม่มีใครแนะนำ รู้จากแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น มาเที่ยวที่หมู่บ้านเต่านี้บ่อยมาก ไม่น่าจะต่ำกว่า 10 ครั้ง และเห็นการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ประทับใจคือการยกระดับพื้นทางเดินให้เข้าไปชมสวนเต่าเพิกได้สะดวกขึ้น”

การบายศรีสู่ขวัญสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

พิธีบายศรีสู่ขวัญ หรือชาวอีสานเรียกว่า “บาศรี” เป็นพิธีที่สำคัญของชาวอีสาน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับขวัญและจิตใจ เพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจที่ดีขึ้น การดำเนินชีวิตของชาวอีสานแทบทุกอย่าง จึงมีการบายศรีสู่ขวัญควบคู่กันไปเสมอ เป็นการเรียกร่องพลังทางจิต ช่วยให้มีพลังใจที่เข้มแข็ง สามารถฟันฝ่าภัยพิบัติต่างๆ ได้ การสู่ขวัญ ช่วยทำให้เกิดมงคลทำให้ดำรงอยู่ด้วยความสุขราบรื่น มีโชคลาภมากขึ้น และอาจลดบันดาลให้ผู้ที่เคราะห์ร้ายพ้นจากสรรพเคราะห์ทั้งปวง พิธีบายศรีสู่ขวัญมีหลายรูปแบบ แล้วแต่ว่าจะจัดพิธีสู่ขวัญในเรื่องใด เช่น การสู่ขวัญเด็ก การสู่ขวัญนา การสู่ขวัญบ่าวสาว ซึ่งพิธีสู่ขวัญเป็นประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม จัดขึ้นเพื่อเป็นการรับขวัญและเรียกขวัญของผู้ที่จากบ้านไปไกล หรือผู้ที่เพิ่งหายจากป่วยไข้ ตลอดจนเป็นการแสดงความยินดีกับผู้ที่ได้รับการเลื่อนตำแหน่งในทางราชการ และเป็น การต้อนรับแขกคนพิเศษผู้มาเยือน ซึ่งในภาคอีสานนั้น เมื่อมีการจัดงานอะไรก็ตาม ก็จะมีพิธีการบายศรีสู่ขวัญควบคู่ไปด้วย และมีการฟ้อนบายศรีสู่ขวัญ เนื่องมาจากพิธีบายศรีสู่ขวัญเมื่อมีแขกมาเยือน ซึ่งเป็นแขกที่มีเกียรติหรือแขกผู้ใหญ่ที่มาจากต่างถิ่น ชาวอีสานจะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคลโดยมีพานบายศรี หรือที่เรียกว่า “พานขวัญ” การจัดพานขวัญนี้ปกติต้องจัดด้วยพานทองเหลือง หรือขันสัมฤทธิ์หลายใบ ซ้อนๆ กัน ซึ่งมีตั้งแต่ 1 ชั้นถึง 9 ชั้น มีใบตองจัดเป็นกรวยเข้าช่อ ประดับดอกไม้สดดูสวยงาม

ชาวบ้านกอกได้นำเอาพิธีบายศรีสู่ขวัญมาเป็นการจัดกิจกรรมการต้อนรับ แขกผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติที่มาพักผ่อนเพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิตชุมชนคนกับเต่า และเพื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นอีกทั้งให้ลูกหลานเยาวชนได้สืบสานวัฒนธรรมที่ดีงามไว้ให้ยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริม การท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอฆ้องชัย จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอเมืองจัตุมะ จังหวัดขอนแก่น มีดังนี้

1. การพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ร่วมกับ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ควรจะมีการวางแผนการประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจนและจริงจังและอยู่ในวงกว้างกว่านี้ เพราะการประชาสัมพันธ์ในปัจจุบันนี้ยังอยู่ในวงแคบเกินไป ส่วนมากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจะเป็นคนขอนแก่นและทราบจากคำบอกเล่าของคนที่เคยมาเที่ยวและจากแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น และแผ่นพับขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ดังนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน และหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดขอนแก่น ควรร่วมมือกันจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านเต่า บริเวณข้างถนนสายหลัก เช่น ถนนมิตรภาพ บริเวณถนนมะลิวัลย์ หน้ามหาวิทยาลัยขอนแก่น ถนนสายขอนแก่น-มัญจาคีรี เป็นต้น เพื่อให้ผู้สัญจรผ่านไปมาและประชาชนจังหวัดใกล้เคียงได้เห็นป้ายแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ดังคำกล่าวของนักท่องเที่ยวว่า “ควรมีหน่วยงานราชการหลายๆ หน่วยงานเข้ามาช่วยกันพัฒนาในหลายๆ ด้าน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมทำให้ชุมชนมีรายได้จากการจำหน่ายของที่ระลึก มีรายได้เพิ่มขึ้น”

จากการแจกแผ่นพับยังไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนควรเพิ่มความถี่ของสื่อการประชาสัมพันธ์ เช่น เคเบิลท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และควรเพิ่มเนื้อหารายละเอียดของหมู่บ้านให้หลากหลายและกว้างขวางมากขึ้น

และวิธีการประชาสัมพันธ์อีกวิธีหนึ่งที่นักท่องเที่ยวเสนอแนะคือ “ควรจัดทำเอกสารและประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น จัดทำเป็นสารคดีท่องเที่ยว และควรมีการพัฒนาเว็บไซต์ตลอดด้วย”

2. ควรส่งเสริมพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น ปัจจุบันมัคคุเทศก์โดยมากจะอธิบายรายละเอียดแหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวคนไทย แต่แก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มัคคุเทศก์ท้องถิ่นจะไม่สามารถอธิบายรายละเอียดภาษาอังกฤษได้เท่าที่ควร เพราะมัคคุเทศก์บางคนจะพูดภาษาอังกฤษได้บ้าง แต่บางคนพูดไม่ได้เลย และควรมีค่าตอบแทนให้มัคคุเทศก์ด้วย ดังคำกล่าวของคณะกรรมการสวนเต่า กล่าวว่า “มัคคุเทศก์ไม่มีค่าตอบแทนให้แต่จะได้ค่าตอบแทนจากนักท่องเที่ยว บ้างบางราย”

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ควรให้การสนับสนุน โดยการส่งเสริมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอบรมด้านภาษา มีการจัดการเรียนการสอนสำหรับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยเฉพาะ หรือส่งมัคคุเทศก์ไปอบรมภาษาเพิ่มเติม ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ อบต. คนหนึ่งกล่าวว่า “**ควรอบรมด้านภาษาเพิ่มเติม และควรจัดสรรค่าตอบแทนให้กับมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้เหมาะสมกับเวลาที่ปฏิบัติงาน**”

3. **แนวทางการพัฒนาด้านงบประมาณ** องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมีส่วนร่วมโดยให้การสนับสนุนงบประมาณแก่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านเต่า ปรับปรุงภูมิทัศน์ในบริเวณสวนเต่า ปลูกต้นไม้ให้ความชุ่มชื้นเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของเต่า และองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ควรตั้งงบประมาณเป็นค่าตอบแทนให้กับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพราะปัจจุบันมัคคุเทศก์ไม่มีค่าตอบแทน แต่จะได้ค่าตอบแทนจากนักท่องเที่ยวเท่านั้นดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นคนหนึ่งกล่าวว่า “**น่าจะกระตุ้นให้ อบต. มีความคิดเป็นของตนเอง จัดสรรงบประมาณตามกำลังที่มี ไม่ใช่รอรับงบประมาณจากหน่วยงานที่ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง อย่าง อบจ.**”

4. **แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว** องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นได้บรรจุการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น ไว้ในแผนพัฒนา 3 ปี และแผนพัฒนา 5 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น คนหนึ่งกล่าวว่า “**การพัฒนาควรจะทำในลักษณะบูรณาการร่วมกัน ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน ควรให้ความร่วมมือ มีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน ทั้ง 5 ด้าน**” และองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ได้บรรจุแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านเต่าไว้ในแผนพัฒนา 3 ปี ของ อบต. ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจริงๆ ก็ต้องขึ้นอยู่กับงบประมาณของ อบต. ในแต่ละปี

5. **แนวทางการติดตามและประเมินผล** องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ร่วมกันติดตามและประเมินผล โดยการเก็บสถิตินักท่องเที่ยว เป็นรายไตรมาส 3 เดือน 6 เดือน ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมการหมู่บ้านจะเป็นผู้จัดเก็บสถิตินักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมหมู่บ้านเต่า และองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ควรแจกแบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ตลอดจนข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากนักท่องเที่ยว เพื่อนำผลที่ได้จากแบบสอบถามมาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ให้มากขึ้น ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นคนหนึ่งกล่าวว่า “**จะทำการติดตามและประเมินผลเมื่อโครงการแล้วเสร็จ โดยแจกแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจ ความคุ้มค่า ความสนใจของนักท่องเที่ยว**”

บทที่ 5

สรุปการติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผล เรื่อง การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น เป็นการติดตามและประเมินผลในเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ในการติดตามฯ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล

1. เพื่อต้องการทราบการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อต้องการทราบสภาพการท่องเที่ยวของ “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

สรุปการติดตามและประเมินผล

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสถานที่ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวหมู่บ้านเต่า บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

จำนวน 30 ราย เป็นชาย 18 ราย หญิง 12 ราย อายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี มากที่สุด(12 ราย) รองลงมา อายุ 51-60 ปี(6 ราย) อายุ 21-30 ปี(5 ราย) อายุ 31-40 ปี(5 ราย)อายุ 60 ปีขึ้นไป(2 ราย)

ระดับการศึกษา พบว่า ปริญญาโทมากที่สุด(10 ราย) รองลงมา ม.6(5 ราย) ปริญญาตรี(5 ราย) ป.7(3 ราย) ม.3(4ราย) ป. 6(1 ราย) ป. 4(2 ราย)

2. การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก สรุปลงได้ว่า

การประชาสัมพันธ์ พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” โดยมีการจัดทำแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวมอบให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โรงแรมในจังหวัดขอนแก่น สถานประกอบการร้านค้า ร้านอาหาร จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์บอกสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งคิดตั้งตามถนนสายหลัก จัดทำสารคดีแหล่งท่องเที่ยว ทางทีวี ช่อง 11 ขอนแก่น ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวลงในวารสารแคนคูนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และยังจัดนิทรรศการในงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ ในจังหวัดขอนแก่น เช่นงานเทศกาลไหมประเพณีผูกเสี่ยวและงานกาชาดจังหวัดขอนแก่น งานประเพณีไหว้เจ้าคุณปู่รตน้ำเต่า มีข้อความแนะนำ “องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ขอเชิญเที่ยวงานประเพณีไหว้เจ้าคุณปู่รตน้ำเต่า วันที่ 10-16 เมษายน 2554 ณ แหล่งท่องเที่ยวสวนเต่า บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัธยาศิรี จังหวัดขอนแก่น”

การจัดหามัคคุเทศก์ท้องถิ่น พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีส่วนร่วมในการจัดอบรมอาสาสมัครมัคคุเทศก์ จะพาไปทัศนศึกษาดูงานนอกสถานที่ ซึ่งมีมัคคุเทศก์เป็นลูกหลานบ้านกอก ไม่มีค่าตอบแทนให้ สร้างจิตสำนึก จิตอาสาให้กับเด็ก ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน สามารถตอบคำถาม ให้ความรู้แนะนำแก่นักท่องเที่ยว อธิบายลักษณะการท่องเที่ยวของหมู่บ้านเต่า สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ การให้บริการที่ดีทำให้นักท่องเที่ยวมีความประทับใจ และให้ค่าตอบแทนเป็นรางวัล

การจัดสรรงบประมาณ พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ตั้งงบประมาณสนับสนุน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2540 องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ให้การสนับสนุนงบประมาณ 6,200,000 บาท โดยนายสุรชัย เบ้าจรรยา และนายสุพร ค้อนดี ส.อบจ. เขตอำเภอมัญจาคีรี ทำการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์สวนเต่า โดยทำการก่อสร้างอาคารเอนกประสงค์ 2 หลัง ก่อสร้างศาลเจ้าคุณปู่ ก่อสร้างสะพานเดินชมเต่า อาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทำถนนรอบสวนเต่า จัดระบบ ไฟฟ้าแสงสว่าง ระบบน้ำ ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เข้าไปดำเนินการเอง นอกเหนือจาก องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เข้าไปดำเนินการเองแล้วยังได้จัดสรรงบประมาณให้เป็นประจำทุกปีจนถึงปี พ.ศ. 2552

หลังปี พ.ศ. 2552 องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ถ่ายโอนภา ารกิจสถานที่ท่องเที่ยว ให้กับ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน แต่ก็ยังให้การสนับสนุนงบประมาณทุกปี ช่วงระหว่าง วันที่ 10-16 เมษายน จะมีการจัดงานประเพณีไหว้เจ้าคุณปู่รตน้ำเต่า ขึ้นภายในบริเวณสวนเต่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในปี พ.ศ. 2554 ได้จัดสรรงบประมาณให้ จำนวน 89,700 บาท

การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้บรรจุแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไว้ในแผน 3 ปี แต่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่ที่ต้องดูแลทั้งจังหวัด จึงมีข้อจำกัดในการจัดสรรงบประมาณ ทำให้การท่องเที่ยวพัฒนาไม่ได้เท่าที่ควร

มีหน่วยงานที่เข้าร่วมในการจัดทำแผน คือ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานการท่องเที่ยวกีฬาจังหวัดขอนแก่น องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยว คณะกรรมการหมู่บ้าน จะต้องมีการสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การติดตามและประเมินผล พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยทั่วไป ได้ดำเนินการติดตามและประเมินผล ทุก 4 เดือน (รายไตรมาส) เป็นการติดตามแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ตามยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ประเมินในภาพรวม โดยแจกแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของประชาชน เก็บข้อมูลและนำมาปรับปรุงด้านการท่องเที่ยวต่อไป

ที่กล่าวมาข้างต้นคือการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น หมู่บ้านเต่า บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอเมืองจตุรัส จังหวัดขอนแก่น

3. สภาพการท่องเที่ยว “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอเมืองจตุรัส จังหวัดขอนแก่น

การดำเนินการท่องเที่ยวของหมู่บ้านเต่า บ้านกอก ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งบริหารจัดการโดยคณะกรรมการสวนเต่า คณะกรรมการบ้านพักโฮมสเตย์ (Home Stay) ทั้ง 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 3, 14 คณะกรรมการสวนเต่ามีนายฉลาด เคนานันท์ เป็นประธานกรรมการ และคณะกรรมการบ้านพักโฮมสเตย์ มีนายบุญเรือน สีสุข เป็นประธานกรรมการ โดยคณะกรรมการสวนเต่ามีกรรมการดำเนินงานทั้งหมด 26 คน การจัดการท่องเที่ยวเป็นรูปแบบของคณะกรรมการ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และส่วนราชการที่เข้ามาดูแลร่วมกัน นักท่องเที่ยวมาเที่ยวสามารถเดินทางไป-กลับได้ภายในวันเดียว แต่ถ้าต้องการดูวิถีชีวิตเต่าก็สามารถที่จะพักที่บ้านพักโฮมสเตย์ได้ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวกับหน่วยงานของภาครัฐและภาคีเครือข่าย ในปี พ.ศ. 2548 ได้รับการอบรมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดย องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และศึกษาดูงาน บ้านพักโฮมสเตย์ ได้นำความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับมาประชุมคณะกรรมการและประชาคมหมู่บ้าน จัดตั้ง บ้านพักโฮมสเตย์ มีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรม 16 ครัวเรือน เพื่อบริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่ขอศึกษาวิถีชีวิต อยากรู้รู้ความเป็นไปในการดำเนินชีวิตของชาวหมู่บ้านเต่า มีโดยการอยู่ร่วมกันกับชาวบ้าน อีกทั้งได้จัดตั้งร้านค้าสวัสดิการสวนเต่า โดยการลงหุ้นของคณะกรรมการตามความสมัครใจ เพื่อจำหน่ายอาหารเต่าและของฝากที่

ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2552 ได้ศึกษาดูงาน บ้านพักโฮมสเตย์ ที่อำเภอวังน้ำเขียว ศึกษาดูงาน การตลาดอำเภอด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา ได้นำความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับมาพัฒนาปรับปรุง กิจกรรมบ้านพักโฮมสเตย์ และร้านค้าสวัสดิการสวนเต่า และเข้ารับการอบรมมาตรฐานบ้านพักโฮมสเตย์ จัดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทำให้ได้รับความรู้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบ้านพักโฮมสเตย์ให้ ได้มาตรฐาน และได้รับการสนับสนุน จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการขอ การรับรอง มาตรฐานบ้านพักโฮมสเตย์ ประธานมีการชี้แจงงานกิจกรรมข่าวสารให้กับคณะกรรมการทราบ มีการ ประชาคมหมู่บ้านให้ชาวบ้านได้รับทราบ เดือนละ 1 ครั้ง และ คณะกรรมการสวนเต่าจะประสานการทำงาน ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายต่างๆ หน่วยงานภาคีเครือข่ายภาครัฐและเอกชน ในการจัดกิจกรรมพัฒนา สวนเต่า และการจัดกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยว มีการถ่ายทอดความรู้การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนให้กับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในการศึกษาดูงาน และถ่ายทำรายการต่างๆทั้งรายการ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ถ่ายทอดความรู้วิถีชีวิต ชุมชนและการดำรงชีวิตของเต่าบ้านกอกให้กับ นักท่องเที่ยว และถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน นักศึกษาที่มาทัศนศึกษา และครูอาจารย์จาก สถาบันการศึกษาต่างๆ คณะกรรมการสวนเต่าได้จัดทำทะเบียนสถิตินักท่องเที่ยวฯ ในแต่ละวันมีการทำ ข้อมูลเป็นปัจจุบัน

ได้มีการพัฒนาสวนเต่าและการอนุรักษ์พันธุ์เต่าไว้ไม่ให้สูญพันธุ์ และคณะกรรมการมีการ พัฒนาศักยภาพโดยการศึกษาดูงานจากแหล่งท่องเที่ยว และเข้ารับการอบรมกับหน่วยงานต่างๆ อย่าง ต่อเนื่อง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ททท.) ได้ประกาศปีท่องเที่ยวอีสานในปี พ.ศ. 2551 – 2553 เน้นเอกลักษณ์ความเป็น แหล่งเรียนรู้อารยธรรม และจัดทำหนังสือ 100 หมู่บ้านอีสานน่าเที่ยว หมู่บ้าน กอกเป็น 1 ใน 100 หมู่บ้านอีสานน่าเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ทั้งเรื่องวิถีชีวิตที่สามารถเข้าชม ได้ รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมถึงการนำสื่อมวลชนและบริษัทนำเที่ยวจากต่างประเทศมายัง บ้านกอกซึ่งได้ผลการตอบรับเป็นอย่างดี

ปัจจุบันทางคณะกรรมการได้มีการพัฒนาสวนเต่าอย่างต่อเนื่องตามศักยภาพ ให้สวนเต่ามี สิ่งแวดล้อม มีระบบนิเวศที่ดี จัดหาอาหารให้เพียงพอต่อจำนวนเต่า

ข้อปฏิบัติในการเยี่ยมชมสวนเต่ามี ดังนี้

1. ห้ามจับเต่าหางยั้งขึ้น เพราะจะทำให้มีผลต่อการฟักไข่ของเต่า อุณหภูมิจะเปลี่ยน เต่าอาจพิการได้
2. ห้ามเคาะกระดองเต่า
3. ห้ามจับเต่าจุ่มน้ำ
4. ห้ามนำเต่าออกนอกหมู่บ้าน
5. ห้ามเหยียบหรือนั่งบนหลังเต่า

4. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอัญญาคีรี จังหวัดขอนแก่น

แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น ควรประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวมากกว่านี้ ควรพัฒนาในลักษณะบูรณาการร่วมกันทุกภาคส่วนในทุกด้าน ควรทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวประจำจังหวัด ควรประสานงานกับบริษัททัวร์นำเที่ยวๆ ตามโรงแรมจัดเส้นทางเข้าไปชมหมู่บ้านเต่า เป็นโปรแกรมนำเที่ยวประจำจังหวัด ส่วนมากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจะเป็นนักเรียน รองลงมาเป็นประชาชนทั่วไป และยังมีคนต่างชาติมาท่องเที่ยวมีอัตราเพิ่มขึ้นค่อนข้างสูง

ควรมีการส่งเสริมด้านงบประมาณ เพื่อนำงบประมาณไปปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว ให้เป็นธรรมชาติมากยิ่งขึ้น และควรนำงบประมาณไปตั้งเป็นค่าตอบแทนให้กับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพราะปัจจุบันมัคคุเทศก์ไม่มีค่าตอบแทนให้

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรบรรจุแผนงานการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนา 3 ปี เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ควรมีการตรวจสอบและติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ได้พบประเด็นที่น่าสนใจ จึงได้นำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอัญญาคีรี จังหวัดขอนแก่น พบว่า

1.1 ด้านการประชาสัมพันธ์ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มีการส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์อยู่ในวงแคบและไม่ทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของลำไย แสงสว่าง (2547) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเลยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย พบว่าการท่องเที่ยวมีจุดอ่อนด้านการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึงเช่นกัน ในขณะที่เดียวกันจะมีความแตกต่างจากงานวิจัยของ วิรุณา วรจินดา (2549) วิจัยเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ส่งเสริมด้านประชาสัมพันธ์ โดยใช้สื่อต่างๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และ Internet เป็นการใช้สื่อในวงกว้าง

ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการประชาสัมพันธ์ คือการจัดทำเอกสารแผ่นพับ การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นการประชาสัมพันธ์ในวงแคบ สื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และ Internet เป็นการใช้สื่อในวงกว้าง

1.2 ด้านการจัดหามัคคุเทศก์ท้องถิ่น จากผล การวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การมีส่วนร่วมขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ด้านมัคคุเทศก์ท้องถิ่น มีการจัดหามัคคุเทศก์ในท้องถิ่น เป็นเยาวชนในหมู่บ้านนอก หมู่ที่ 3,14 โดยมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นสามารถปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดีเป็นที่ประทับใจนักท่องเที่ยว มีการเปลี่ยนเวรกันมาทำงานตลอด แต่ก็มีข้อเสียด้านภาษาที่มัคคุเทศก์ส่วนใหญ่พูดภาษาอังกฤษได้เป็นบางคนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรธิดา ผลงาม (2549) วิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การให้บริการบางคนขาดทักษะ การสื่อสารภาษาอังกฤษ เมื่อนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเที่ยวไม่สามารถสื่อสารให้เข้าใจกันได้

ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า เยาวชนที่ได้รับการคัดเลือกให้ เป็นมัคคุเทศก์ ท้องถิ่นนั้น เป็นการส่งเสริมให้เยาวชนได้มีส่วนร่วม ในการทำงาน มีความตั้งใจในการทำงานของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่อาสาทำงานเพื่อชุมชน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็งเป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว โดยไม่มีค่าตอบแทนให้ แต่มัคคุเทศก์ท้องถิ่นก็จะ ได้ค่าตอบแทนจากนักท่องเที่ยวบางคนเท่านั้น

1.3 การจัดสรรงบประมาณ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การมีส่วนร่วมขององค์กรบริหาร ส่วนจังหวัดขอนแก่น ด้านการจัดสรรงบประมาณ มีการเข้าไปดำเนินการเอง และสนับสนุนงบประมาณให้เงินอุดหนุนไปดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลำไย แสงสว่าง (2547) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดเลยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เพราะมีธรรมชาติที่สวยงาม มีอากาศหนาวเย็นเป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย มีความพร้อมในด้านบริการ บทบาทขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดเลย ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาอาชีพของประชาชน การประชาสัมพันธ์ และการจัดทำแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านเต่า บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรปรับปรุงบริเวณรอบแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเป็นธรรมชาติมากที่สุด เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมเต่า และที่สำคัญเต่าจะได้ขยายพันธุ์เพิ่มมากขึ้น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควบคู่กับการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ การจัดทำของที่ระลึกที่มีค วามหลากหลาย สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

1.4 ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าการมีส่วนร่วมขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรุณา วรจินดา (2549) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญในจังหวัด มหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่การส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์ โดยใช้สิ่งต่าง ๆ นับตั้งแต่ สื่อพื้นบ้าน สื่อโทรทัศน์ วิทยู หนังสือพิมพ์ และการ

ประชาสัมพันธ์สินค้าทาง Internet นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้แก่บุคคล และชุมชน มีการจำหน่ายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว และยังมีบทบาทในการจัดทำแผนการท่องเที่ยวประจำปี และแผน 3 ปี อีกด้วย

ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้จัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ซึ่งได้บรรจุ ในยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

1.5 การติดตามและประเมินผลนั้น บางประเด็นได้สอดคล้องกับการวิจัยของ นิตยา สารานุกรณ์ (2546) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทย บ้านโคกโค้ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น ยังคงมี การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นได้อย่างเหนียวแน่น ความสัมพันธ์ในชุมชนยังคงดำเนินไปในระบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชนแก่นักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยังส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และก่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชน และก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชนบท นับได้ว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาชนบท เพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้อีกวิธีหนึ่ง โดยการดำเนินการจะต้องมีการติดตามและประเมินผล เพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีชุมชนต่อไป

ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอภูผินารายณ์ เป็นการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารและได้รวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ หารายได้เข้าชุมชน ตามวิถีชีวิตชาวบ้าน พบว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ดำเนินการติดตามและประเมินผลปีละ 1 ครั้ง

2. สภาพการท่องเที่ยวของ “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอกนั้น จุดเด่น ที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน คือ เป็นหมู่บ้านที่คั่นกับเต่าอาศัยอยู่ด้วยกัน มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศ และต่างประเทศ มีแห่งเดียวในโลก เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีความเป็น ธรรมชาติ ที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน มีประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิตยา สารานุกรณ์ (2546) เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

3. แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดขอนแก่น ของ “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดขอนแก่นนั้น ควรส่งเสริมพัฒนาการประชาสัมพันธ์อยู่ในวงแคบมากและไม่ทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ลำไย แสงสว่าง (2547) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย พบว่ามีจุดอ่อนด้านการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึง ใน

ขณะเดียวกันจะมีความแตกต่างจากงานวิจัยของวิรุณา วรจินดา (2549) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณี สำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ส่งเสริมด้านประชาสัมพันธ์ โดยใช้สื่อต่างๆ นับตั้งแต่สื่อพื้นฐาน สื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ทั้งทางอินเทอร์เน็ต เป็นการใช้อสื่อในวงกว้าง ทั้งรูปแบบการใช้อสื่อและเนื้อหาของการประชาสัมพันธ์ ตลอดทั้งการพัฒนาส่งเสริมอาชีพภูมิปัญญาของชาวบ้าน ความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐ และเอกชน และการอนุรักษ์ธรรมชาติ และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิตยา สารายฤทธิ์ (2546)

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอเมืองจตุรพักตรพิมาน จังหวัดขอนแก่น จากผลการวิเคราะห์พบว่า องค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านมัคคุเทศก์ท้องถิ่น มีการจัดหาอบรมมัคคุเทศก์เป็นอย่างดี โดยมัคคุเทศก์ท้องถิ่นสามารถปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดีมีการเปลี่ยนเวรกันมาทำงาน ก็มีพูดภาษาอังกฤษได้บ้าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรธิดา ผลงาม (2549) ได้ทำการวิจัยและพัฒนาผู้ประกอบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าการให้บริการบางคนขาดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ เมื่อนักท่องเที่ยวต่างชาติมาเที่ยวไม่สามารถสื่อสารให้เข้าใจได้

สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบ Home Stay ของ “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก มีหลายวิธีนั้น แต่ในประเด็นการสร้างเครือข่ายและขยายเครือข่ายการท่องเที่ยวให้กว้างขวางกว่านี้ ทั้งการให้ความรู้ และพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแก่ผู้ดำเนินการ หรือผู้เกี่ยวข้อง จะสอดคล้องกับงานวิจัยของวิรุณา วรจินดา (2549)

การติดตามและประเมินผลครั้งนี้ ได้ข้อค้นพบสิ่งที่น่าสนใจ คือ แหล่งท่องเที่ยว “หมู่บ้านเต่า” บ้านกอก เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ควรอนุรักษ์ไว้ เป็นหมู่บ้านเดียวในประเทศไทยเนื่องจากคนกับเต่ามีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกันภายในหมู่บ้าน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการติดตามฯ มีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1) จากการติดตามและประเมินผล พบว่า องค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น ของหมู่บ้านเต่า บ้านกอก ยังไม่แพร่หลายและยังอยู่ในวงแคบ ซึ่งมีผลทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดใกล้เคียง มาเที่ยวแบบไป-กลับ ไม่สามารถที่จะเข้าถึงหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพต่างๆ ของหมู่บ้านได้

2) จากการติดตามและประเมินผล พบว่า องค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีส่วนร่วมในการจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเท่านั้น ไม่ได้ตั้งค่าตอบแทนให้กับมัคคุเทศก์ ดังนั้น องค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และองค์กรบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ควรพิจารณาจัดค่าตอบแทนให้กับมัคคุเทศก์ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้กับเด็กที่มีจิตอาสา ในการตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

3) จากการติดตามและประเมินผล พบว่า องค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณทุกปีให้เป็นตัวเงิน เช่นการสนับสนุนงบประมาณจัดงานประเพณีไหว้เจ้าคุณปู่รดน้ำเต่า ดังนั้น องค์กรบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และคณะกรรมการสวนเต่า ควรร่วมมือกันในการจัดหางบประมาณ หาแหล่งรายได้ เช่น การจัดทำของที่ระลึก ให้มีความหลากหลาย ในการเพิ่มรายได้ เพื่อจะได้นำเงินมาบริหารจัดการภายในแหล่งท่องเที่ยว ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ดีขึ้น

4) จากการติดตามและประเมินผล พบว่า องค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้จัดทำแผนพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น บรรจุไว้ในแผน 3 ปี ในส่วนขององค์กรบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ควรกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นแนวทางเดียวกัน ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ถือปฏิบัติอย่างจริงจัง

2. ข้อเสนอแนะในการติดตามและประเมินผลครั้งต่อไป

1) ควรมีการติดตามและประเมินผล ในเชิงสำรวจ เกี่ยวกับสภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดขอนแก่น หรือในจังหวัดอื่น

2) ควรทำการติดตามและประเมินผล เชิงคุณภาพ เกี่ยวกับจุดอ่อนและจุดแข็งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น และเพื่อจะได้นำข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ๆ ต่อไป

3) ควรติดตามและประเมินผล เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ความรู้แก่มัคคุเทศก์เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งการใช้ภาษาต่างประเทศให้ถูกต้องอีกด้วย

4.) ควรติดตามและประเมินผล แบบผสม ทั้งการเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตพื้นที่อื่น ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเชิงกว้าง และเชิงลึก

บรรณานุกรม

- กั๋งสาด ภูสิงหา. 2542. การเสริมบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเปิดกับบึงหนองโคตร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์. มหาบัณฑิตสาขาศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2527. การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท การบริหารการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- เจียมจิต เร่งพุฒิพงษ์. 2546. การบริหารงบประมาณถ่ายโอนภาครัฐให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย : กรณีศึกษาอาหารเสริม(นม) โรงเรียนบ้านแก่งไฮ ตำบลหนองบัว อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย.
- ชาย โพธิ์สิตา. 2550. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ชวงศ์ ฉายะบุตร. 2539. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. 2548. คู่มือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์. จังหวัดเชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- คุณฤทัย อายวัฒน์ และคณะ. 2535. การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในงานวนศาสตร์ชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนห้วยม่วงโครงการวิจัยวนศาสตร์ชุมชน. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดุษฎี ชุมชาย และฉวีพັນ พรหมโยธี. 2527. ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภารพิมพ์.
- หัตถดาว บุญपाल. 2530. ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในเขตพื้นที่ ตำบลสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์. มหาบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทัศนีย์ ไทยาภิรมย์. 2545. การสังคมสงเคราะห์ชุมชน มรรควิธีผู้ชุมชนเข้มแข็ง กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิตยา สารราษฎร์. 2546. การศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทย บ้านโคกโค้ง ตำบลกุดเค้า อำเภอภูผินายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์. มหาบัณฑิตสาขาศิลปศาสตร์ : สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. 2527. กลวิธีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

- ในการพัฒนาชุมชน. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข : มหาวิทยาลัยมหิดล.
บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ :
เพรส แอนส์ ดีไซน์.
- ปนัดดา โปธินาม และคณะ. 2549. การศึกษาศักยภาพด้านการบริหารจัดการที่พักทางวัฒนธรรม
สู่มาตรฐานโฮมสเตย์ของหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า
อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. กาฬสินธุ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์.
- ปรัชญา เวสารัชช์. 2545. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ
- ประทาน คงฤทธิศึกษากร. 2535. การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ประสาร พันธุ์สีมา. 2537. การประสานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหัวหิน - ชะอำ. วิทยานิพนธ์
ประหยัด หงษ์ทองคำ. การพัฒนาทางการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ :
ห้างหุ้นส่วนจำกัดพาพาส, ม.ป.ป.
- พระมหาสุทิตย์ ออบอุ้น. 2541. การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายลำน้ำกก. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัย
สาขาสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรชัย รัศมีแพทย์. 2540. หลักกฎหมายการปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ :
สำนักงานข้าราชการพลเรือน.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2534. หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ :
ไทยอนุเคราะห์.
- ลักษณะ อินทร์บึง. 2553. บทบาทของเทศบาลนครขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโฮงมูนมังเมืองขอนแก่น อำเภอเมืองขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น. การค้นคว้าอิสระ. มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
มหาวิทยาลัยสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ : มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- ลิขิต ชีระเวคิน. 2536. การเมืองการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ลำไย แสงสว่าง. 2547. บทบาทขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย. การค้นคว้าอิสระ. มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
มหาวิทยาลัยสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ : มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- วิรุณา วรจินดา. 2549. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว :
กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญในจังหวัดขอนแก่น.
วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ : มหาวิทยาลัย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

- วิญญู อังคนารักษ์. 2518. แนวคิดในการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย.
- วัชรพล กิ่งพุ่ม. 2550. บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเขื่อนอุบลรัตน์ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- วิรัตน์ นาคนวม. 2548. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอมัญจาคีรี. 2553. ชุมชนสังคมแห่งการเรียนรู้บ้านกอก(บ้านเต่า). จังหวัดขอนแก่น : คณะกรรมการบริหารโฮมสเตย์บ้านเต่าบ้านกอก.
- สมลักษณ์ ไชยเสริฐ. 2549. การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในคณะกรรมการตรวจสอบติดตามการบริหารงานตำรวจนครบาล. บัณฑิตวิทยาลัย.
- เสรี วังสไฟจิตร. 2534. จุดหักเหของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวชนวนให้เกิดกระบวนการนิเวศวิทยาทางการเมือง. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- อดิน ระพีพัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพัฒนานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อนันต์ อนันตกุล. 2521. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิชัย พันธเสน. 2539. แนวคิดทฤษฎีและภาพรวมของการสนทนา. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- อุดม บัวศรี และคณะ. 2534. รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อุทัย หิรัญโต. 2523. การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โอเพียนสโตร์.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. 2547. คู่มือประกอบการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. กองกิจการสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น :
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. 2553. แผนพัฒนาสามปี (2553-2555) องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. กองแผนและงบประมาณ.
- องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน. 2551. แผนพัฒนาสามปี (2552-2554) องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน. สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน.
- ข้อมูลเชิงวิชาการ - ท่องเที่ยว. 2548. http://www.most.go.th/tour_descdescription.htm

การติดตามและประเมินผลการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น

คณะที่ปรึกษา

1. ดร.พงษ์ศักดิ์ ตั้งวานิชกพงษ์ นายองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
2. นายสุชาติ โศทรทุม ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
3. นางสุมาลี ฐานวิเศษ รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
4. นายธาดา พรหมสาขา ณ สกลนคร รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
5. นางสาวนงลักษณ์ รัตนจันทร์ รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

ประวัติการศึกษา

1. นายวุฒิพร ศรีมังกรแก้ว สมาชิกสภา อบจ.ขก เขต อ.เมืองขอนแก่น กรรมการ
-ปริญญาตรี สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
-ปริญญาโท สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
2. นายณัฐพล แก้วขັນ สมาชิกสภา อบจ.ขก เขต อ.เมืองขอนแก่น กรรมการ
-ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
-ปริญญาโท นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
3. นายสุรสิทธิ์ เคนพรม สมาชิกสภา อบจ.ขก เขต อ.หนองเรือ กรรมการ
- ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
4. นายเลือน ศรีสุนนท์ ผู้แทนประชาคมท้องถิ่น กรรมการ
- ข้าราชการบำนาญ
5. นายชัยเลิศ จันทร์ ผู้แทนประชาคมท้องถิ่น กรรมการ
-ผู้ใหญ่บ้าน บ้านหัวบึง ตำบลพังทวย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
-ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
6. ท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น กรรมการ
7. โยธาธิการและผังเมือง กรรมการ
8. นางสาวนงลักษณ์ รัตนจันทร์ รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น กรรมการ
-ปริญญาโท รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น
9. รองศาสตราจารย์ วิไลวัจน์ กฤษณะภูติ ผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการ
ข้าราชการบำนาญ
-ปริญญาตรี สาขารัฐศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
-ปริญญาตรี สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
-ปริญญาโท สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (สังคมสงเคราะห์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

10. นายประยุทธ์ ชาญนวงศ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการ
ข้าราชการบำนาญ
-ปริญญาตรี สาขารัฐศาสตร์การเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
-ปริญญาตรี สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
11. นายเพชร มูลป้อม ผู้อำนวยการกองแผนและงบประมาณ กรรมการ
-ปริญญาตรี สาขารัฐศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
-ปริญญาโท ศาสตรมหาบัณฑิต(รัฐศาสตร์การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

คณะทำงาน

1. นางดวงเนตร ชาสุวรรณ   นักบริหารงานนโยบายและแผน 7   คณะทำงาน
-ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต(การจัดการทั่วไป) มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
-ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. นางนวลมณี เหล่ากุนทา   เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7ว   คณะทำงาน
-ปริญญาตรี รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต   มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
-ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. นายอภิเดช สุระมณี   เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล 5   คณะทำงาน
-ปริญญาตรี บริหารธุรกิจ สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
4. นางกมลสร สหนาวิน   ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล   คณะทำงาน
-ปริญญาตรี บริหารธุรกิจ สาขาการบัญชี   มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย